

To ni naključje

Jugoslavija je bila v vsem povojnem obdobju država, katere notranje spremembe so spremljali po svetu z izjemno pozornostjo. Zato je razumljivo, da so tudi stabilizacijski ukrepi ekonomske politike izjemo odjeknile po svetu. Skoraj vsi vodilni svetovni časopisi objavljajo na vidnih mestih komentarje o tem, česa smo se lotili pri nas, da bi stabilizirali gospodarstvo. Za razliko od prej, ko so bile oči svetovne javnosti uprte skoraj izključno na politično prizorišče, pa ima v sedanjem zanimanju tuje za naša dogajanja čedalje večje mesto gospodarski vidik. To ni naključje, saj gre za realne, poslovne, objektivne in predvsem trajne interese številnih naših partnerjev z vsega sveta.

Mitja Ribičič v pogovoru z uredništvom Komunist

Nihče ni računal niti s tem, da bo ohranil golo življenje

Zelim predvsem naglasiti mnenje, da borci naše narodnoosvobodilne vojne ne zahtevajo nobenih posebnih priznanj. Oni niso šli v boj s kakimi osebnimi računi, marveč zavestno in povsem prostovoljno. Odzvali so se klicu partije in klicu zaslužene domovine. Računalni niso na prav nobene privilegije, ki naj bi jih s to borbo pridobili. V borbo so ljudje šli razredno zavedni in prežeti z najglobljim rodoljubjem. Ko to govorim, potem mislim tudi na to, da nihče ni računal s tem, da bo ohranil golo življenje. To je zame, poleg smotra, ki so ga uresničili borci narodnoosvobodilne vojne, pravi obseg veličine boja naših borcev.

Iz izjave Marijana Cvetkoviča, predsednika zveznega odbora ZZB NOV, listu »Front«

Ne more dokazati, da je živ

Milomir Marković, kmet iz Ruišnika v občini Trstenik, SR Srbija, že tri leta prosi za osebno izkaznico, a je ne more dobiti, ker ne more dokazati, da je živ. Rojen je 25. septembra 1947 v Ruišniku, toda po pomoti matičarja je v knjigi rojenih vpisano, da je četrti dan po rojstvu t. j. 29. septembra istega leta umrl.

Vjesnik — 20. II. 1971

Saj gre samo za lokalne ...

Tragediji v Vranduku daje še posebno žalosten prizvok dejstvo, da gre za lokalni, to je delavski vlak. Morda to dejstvo ni pomembno za nesrečo samo, toda v tem primeru je le važno z ozirom na splošno znano površnost, ko gre za lokalne ladje, lokalne avtobuse, lokalne vlake, za tiste, ki vozijo lokalne ljudi.

Večernje novosti — 18. II. 1971

Povpraševanje

Tuji avtomobili so se podražili. Med potrošniki je zavladala zmeda zaradi strahu, da ne bi temu sledile tudi domače tovarne. Tako so ljudje navalili v prodajalne naših vozil in nekateri kupijo tudi po dva ali tri domače avtomobile hkrati. Nastalo je tolikšno povpraševanje, da se človek vpraša, od kod toliko denarja.

Nekateri dobronamerni zlobneži odgovarjajo: to gotovo dobro vedo v upravah za dohodke. Te bi morali vprašati.

Komunist — 19. II. 1971

Gorje družbi, ki ji je šala tabu

Ko so mu prijatelji pripovedovali o »telefonskem pogovoru«, ki ga je z njim imel Čkalja v kvizu »Sve od sebe« — se je predsednik ZIS Mitja Ribičič sladko smejal.

Humorja in satire nisem nikoli smatral in tudi ne smatram za zlo — je rekel predsednik Ribičič. Nato je še pripomnil:

— Gorje družbi, ki ji je šala na račun politike tabu!

Politika — 17. II. 1971

Nespodbudna ugotovitev

S 17,6 novorojenih otrok na tisoč prebivalcev je bila Jugoslavija v letu 1970 bliže nataliteti Avstrije, Italije, Norveške, Sovjetske zveze, Švice in Velike Britanije (te dežele imajo med 17 do 17,5 novorojenih na tisoč prebivalcev) kot pa Albaniji, Portugalski, Romuniji, Španiji, to je evropskim deželam z najvišjo stopnjo natalitete (med 20 do 35).

BORBA, 20. I. 1971

TV-15 GLASILO ZZB NOV IN ZRVS SLOVENIJE

LETO IX — št. 9

25. II. 1971

»TV-15« izhaja vsak teden — Izdaja ga Zavod Borec v Ljubljani, Beethovnova 10, kot glasilo Zveze združenj borcev NOV Slovenije in Zveze rezervnih vojaških starešin Slovenije. Glavni in odgovorni urednik FRANCE ŠUSTERŠIČ — Tisk in klišej ČGP »Delo« Ljubljana. Titova cesta 35 — Letna naročnina 32 dinarjev, za inozemstvo 60 dinarjev — Posredna številka v kolportaži 80 par — Naročnino pošiljajte na naslov: Uprava »TV-15«, Ljubljana, Beethovnova 10, poštni predal 598/XI ali na tekoči račun 501-8-29 pri SDK Ljubljana — Telefonske številke: glavni in odgovorni urednik 21-901, tajništvo in novinarji 22-313, uprava 22-607 — Rokopisov ne vračamo.

LETOŠNJE KAJUHOVE NAGRADE

DNE 22. FEBRUARJA JE BILA V KLUBU POSLANCEV ŽE TRADICIONALNA IZROČITEV KAJUHOVIH NAGRAD, KI JIH VSAKO LETO NA DAN OBLETNICE SMRTI KARLA DESTOVNIKA-KAJUHA PODELJUJE ZAVOD BOREC. LETOŠNJI NAGRAJENCI SO: STANA GERK, IVKA KRIŽNAR IN ŠTEFANIJA RAVNIKAR-PODBREVŠEK ZA ZBORNIK »SLOVENKE V NARODNOOSVODILNEM BOJU«, ALOJZ RAVBAR ZA TEKST »ZAKAJ JE PADLA ŠPANSKA REPUBLIKA«, VINKO TRINKAUS ZA ROMAN »ČRNA DOLINA« IN JOŽE VIDIC ZA ZBIRKO ZGODB »BEG Z MORIŠČA«. NAGRADE ZA OPREMO KNJIG PA SO PREJELI: MATJAŽ VIPOTNIK, ERNEST KRNAIČ IN ZDRAVKO VATOVEC. SLOVESNOSTI SO SE UDELEŽILI TUDI DIREKTOR ZAVODA BOREC JOSIP LOGAR-BOZO IN SEKRETAR REPUBLIŠKEGA ODBORA ZZB NOV SLOVENIJE FRANC VRHOVŠEK TER ŠTEVILNI GOSTJE. (PODROBNEJŠE POROČILO O KAJUHOVIH NAGRAJENCIH OBJAVLJAMO NA 11. STRANI)

S SEJE KOMISIJE VVI PRI RO ZZB NOV SLOVENIJE

Kaj jim greni življenje

Niso bili ravno redki primeri, ko je bilo slišati pripombe, da se marsikateri invalid prve in druge skupine kljub dobrim invalidskim prejemkom le težko preživlja, ker mu za urejeno življenje manjka še to in ono. Da bi dobrija spoznala to problematiko, je komisija vojaških vojnih invalidov republiškega odbora ZZB NOV Slovenije v sodelovanju z občinskimi komisijami VVI popisala vse invalide I. in tiste iz II. skupine, ki jim je potrebna tuja pomoč.

Namen tega popisa je bil ugotoviti s kakšnimi težavami se ti invalidi ubadajo in kakšno je njihovo socialno stanje. Med najvažnejšimi vprašanji tega popisa so bila: kako imajo urejeno postrežbo in tujo pomoč, v kakšnih stanovanjskih razmerah živijo, kako sodelujejo z organizacijo in kako le-ta skrbi zanje.

Težko bi bilo navajati prav vse ugotovitve iz tega popisa, toda tudi teh nekaj, ki jih navajamo, nas opozori na marsikaj:

Ob popisu je bilo v SR Sloveniji 225 vojaških vojnih invalidov I. in takih II. skupine, ki jim je potrebna tuja pomoč. Popisali so jih 221. Od teh jih je 157 iz I in 64 iz II skupine. Iz NOV jih je 140, iz AO 44, iz vojne v aprilu 1941 so štirje, a iz JLA jih je 33.

Vsi navedeni invalidi prejemajo poleg invalidnine tudi dodatek za nego in tujo pomoč, ker jim je taka pomoč potrebna. V popisu pa je ugotovljeno, da strežejo in pomagajo 140 popisanim invalidom njihove žene, štirim (žen-

DRAGI NAROČNIKI!

Spet je minilo leto in spet vas bo vsakdanji obiskovalec pismonoša spomnil, da je treba odšteti naročnino za »TV-15«, tokrat samo za prvo polletje 16 dinarjev. Letos smo se odločili, da naročnino pobiramo dvakrat. Razloge za tako odločitev smo vam obširneje obrazložili v prvi novoletni številki pod naslovom »Najprej preberite to, dragi naročniki in bralci!«

Lansko leto ob tem času smo vam pisali o predvidenih težavah pri izdajanju lista. Kljub velikim naporom, da spravimo skupaj dovolj sredstev, nam zaradi naraščanja cen to ni povsem uspelo, saj znaša naš primanjkljaj za leto 1970 kar štiri milijone starih din.

Tudi letos ne predvidevamo rožnatega položaja, čeprav smo bili prisiljeni zvišati naročnino za 10 dinarjev. Cena tiskarskih storitev je narasla za 5 odstotkov nad planirano, papir, na katerem list sedaj tiskamo, pa se je podražil kar za 40 par pri kilogramu. Vse drugo nam je za zdaj še uganka. To smo vam dolžni, dragi naročniki, povedati. Pri tem pa ne mislimo na kakršno koli korigiranje cene letne naročnine. V uteho nam je vaše razumevanje, saj je malo takih, ki so nam obrnili hrbet in list odpovedali. Pričakujemo vaše polno razumevanje tudi tokrat, ko vas obišče pismonoša. Denar iz naslova naročnine nam je v sedanjem položaju prepotraben za nemoteno izhajanje. Letos smo vam omogočili, da naročnino v dveh obrokih plačate, ker vemo, da jih je precej med vami, ki bi 32 dinarjev naenkrat težko odšteli.

Hkrati vas prosimo, da nam javljate sproti vsako spremembo naslova, pa tudi morebitno preimenovanje ulice ali naslova in spremembo hišne številke. Tudi kadar se odselite v drugi kraj, se nam javite in navedite stari naslov.

In še nekaj: kot vedno je tudi tokrat kdo izmed vas že poravnal naročnino. V takem primeru zavrnite položnico z označbo »plačano«.

Vsem skupaj lep pozdrav!
UREDNIŠTVO IN UPRAVA

skam) njihovi možje, 39 sorodniki, a 15 tuje osebe. Mimo tega jih je med njimi 23 takih, ki so brez tuje pomoči. Zakaj? To v popisu ni navedeno! Na socialno stanje popisanih invalidov pa nas opozarjajo tile podatki: Invalidski dodatek jih prejema 150, upokojenih je 63, zaposlenih je 12, a nepremičnine jih poseduje 98.

Od skupnega števila jih ima 165 lastne družine, a 56 jih živi samih, pri Nadaljevanje na 3. strani

Iz vsebine:

Letošnje Kajuhove nagrade (1. in 11. stran)

Skromne želje zaslužnih ljudi (3. stran)

Na klancu — pesem hrepenenja (7. stran)

Zaskrbljenost Američanov zaradi sovjetskih lovcev (9. stran)

Tovariši, držite figo! (12. stran)

Fotoreporterska služba med NOB (14. stran)

DOGODKI TEDNA

■ Na seji centralnega komiteja ZKS predsednika komisije za družbenoekonomske odnose in ekonomsko politiko, so po uvodni besedi Zvoneta Dragana, razpravljali izkazali odločno politično voljo in pripravljenost za uveljavljanje odnosov v samoupravljanju in takšnih planskih tržnih razmer, ki bodo zagotavljale dolgoročno usmeritev družbenoekonomskega sistema.

■ Po šestdnevem bivanju v ZAR se je predsednik republike Josip Broz Tito vrnil s svojim spremstvom v domovino. Po sklepu jugoslovansko-egiptovskih pogovorov so objavili skupno sporočilo. Poudarili so sorodna stališča obeh držav glede rešitev krize na Bližnjem vzhodu. Posebna pozornost je posvečena tudi delovanju neuvrščenih držav, zlasti njihovi vlogi v svetovni organizaciji. S tem v zvezi sta oba predsednika opozorila na nevarnost, ki jih prinašata stopajevanje vojne v Jugovzhodni Aziji ter politika rasnega razlikovanja in nestrpnosti na jugu Afrike.

■ Med obiskom v Egiptu je predsednik Tito sprejel sovjetskega veleposlanika v Kairu Vladimira Vinogradova. Ta sestanek je vokal v obisk jugoslovanskega predsednika novo komponento, ki vzbuja pozornost.

■ Izraelska vlada je na zadnji seji proučila zadnjo pobudo za mir na Bližnjem vzhodu, vendar izraelski ministri še niso hoteli sporočiti nobenih podrobnosti. Rečeno je le, da bo zunanji minister Aba Eban obvestil o zadnji pobudi Gunnarja Jarringa in da se bo vladna razprava nadaljevala. Krogi, ki so zelo blizu zunanjemu ministru, pravijo, da je stališče Izraela ostalo v glavnem nespremenjeno, čeprav je Egipt pozitivno odgovoril na Jarringove predloge, vendar je izrazila izraelska vlada, da se je pripravljena pogajati.

■ Generalni sekretar OZN U Thant je obsodil Izrael, da je prekršil resolucijo varnostnega sveta. U Thant je obtožil Izrael, da navzlic resoluciji varnostnega sveta gradi razne stavbe in vrši rekonstrukcijo Jeruzalema. Generalni sekretar svetovne organizacije je zahteval, naj Izrael takoj preneha s temi deli.

■ V prihodnjih dneh bo državni sekretar za zunanje zadeve Mirko Tepavac obiskal Sovjetsko zvezo. Temu obisku pripisuje vlada velik pomen in pričakuje, da bodo pogovori z zunanjim ministrom SZ Andrejem Gromikom koristni in da bodo prispevali k razširitvi prijateljskih odnosov med državama.

■ Na povabilo predsedstva ZK Jugoslavije sta se mudila v naši državi član politbiroja KP Italije Giancarlo Pajetta in član centralnega komiteja KPI Renzo Trivelli. Med obiskom sta se pogovarjala o sodelovanju obeh partij ter imela več predavanj na temo 50-letnice italijanske komunistične partije. Med drugim sta opozorila na sodelovanje in povezanost KPI in ZKJ od prvih dni njune ustanovitve.

■ Na povabilo ZIS je bil na obisku v Beogradu nizozemski minister B. J. Udink, ki skrbi za pomoč državam v razvoju. Udink se je z našimi voditelji pogovarjal o sodelovanju med državama v okviru programa OZN za pomoč državam v razvoju in se seznanil z našim razvojem samoupravljanja, za katerega se Nizozemska zelo zanima.

■ Vladni strokovnjaki Indije in Jugoslavije so v New Delhiju končali šestdnevne pogovore o prehodu na konvertibilni način plačevanja v trgovinski menjavi ter o drugih oblikah gospodarskega sodelovanja med državama.

■ Velika Britanija je uvedla decimalni denarni sistem. Za Britance to pomeni spremembo stare življenjske navade, saj v prihodnje ne bodo več računali v šilingih, funt pa bo imel namesto dosedanjih 240 samo 100 novih penijev. Z novim valutnim sistemom se bodo cene številnih potrošnih predmetov zaokrožile, in sicer praviloma navzgor, čeprav so pristojne oblasti objavile več uradnih opozoril.

■ Teroristoma Blagoju Mikuliću in Ivanu Vujičeviću, ki sta bila pripravila svoj »podvig« na jugoslovanskemu konzulatu v Göteborgu, bodo sodili sredi marca, dotlej pa bosta v švedskem preiskovalnem zaporu.

■ Odnosi med Kitajsko in Sovjetsko zvezo so se znova zaostri. Kitajski napadi na sovjetsko politiko so postali tako močni, da je SZ zavrgla vse dosedanje pomisleke in začela v širokem razponu vračati milo za drago. Tu ne gre samo za ideološke spore, temveč za direktno konfrontacijo dveh državnih politik. Kitajska ni samo ob-

tožena, da gre na roke ameriškemu imperializmu, ampak da pripravlja konkretne akcije proti SZ in drugim socialističnim državam.

■ Velike svetovne družbe za proizvodnjo nafte so podpisale v Teheranu sporazum s 6 državami — proizvajalci nafte v Perzijskem zalivu. Sporazum bo veljal pet let, predvideva pa povečanje cen surove nafte. Skupno sporočilo pravi, da bodo družbe v prihodnje plačevale 2 dolarja in 24 centov

Z Bližnjega vzhoda: kontrola v Gazi. Ker so bile redne vojaške enote do »teroristov« preveč »prizanesljive«, so jih zamenjale »zelene kape«, ki so se izkazale s surovostjo po nacističnem vzoru.

za soodek surove nafte ali za 35 centov več od prejšnje cene.

■ V Berlinu je bil podpisan nov petletni trgovinski sporazum med Jugoslavijo in NDR. Ocenjujejo, da je 1,1 milijarde dolarja, kot je predvideno za blagovno menjavo, realna številka, do leta 1975 pa naj bi se trgovina povečala za 50 odstotkov. Izvažali bodo posebne tovorne vagonne, agregate za namakanje, parne kotle, tovarnjake in drugo, NDR pa nam bo dobavljala opremo za železarne, stroje za izdelavo cementa, grafične stroje, bagre, osebne avtomobile, tovarnjake itd.

■ Italijanski predsednik vlade Emilio Colombo in zunanji minister Aldo Moro sta bila na dvodnevem obisku v ZDA, kjer sta se pogovarjala s predsednikom Nixonom in drugimi ameriškimi strokovnjaki. Izrazila sta hvalnost Italije za veliko ameriško finančno pomoč po drugi svetovni vojni. Petrolejska vojna

OBČANOVA BELEŽNICA

ZBORI VOLILCEV

Te dni dobivajo občani v krajevnih skupnostih in v delovnih organizacijah vabila, medtem ko imajo odborniki za sveto dolžnost vlicati zbor volivcev v tistih delovnih enotah, kjer so bili izvoljeni. Občinske skupščine so o svojih proračunih za letošnje leto že razpravljale, zdaj pa morajo dati piko na i še občani s svojimi dopolnilnimi predlogi, da bi lahko občinske »budžete« dokončno sprejeli.

Marsikdo se teh zborov volivcev v nekem smislu boji. »Bojijo« se jih v prvi vrsti sami odborniki, pa tudi družbenopolitične organizacije niso prav ravnodušne do njih. Ne enim ne drugim bržčas ne bo prav lahko. To pot gotovo tudi ne bo prevelikih skrbi, da ne bi bilo udeležbe, saj so problemi bolj kot ne pereči in vseobsegajoči, tako da odborniki ne bodo le »nekaj zdrdrali« iz zajetnih občinskih »bukvic«, marveč se bodo morali precej potruditi, da bodo znali vse te reči tudi primerno obrazložiti.

Obrazložiti pa bo treba marsikaj. Našo splošno gospodarsko politiko, naš trenutni gospodarski položaj, ki je terjal in še terja vrsto ukrepov tja od devalvacije sem, do drugih na videz drobnih problemov občanov, ki jih tarejo v vsakdanjem življenju.

Zategadelj bodo občinski proračuni in »občinska politika« še kako temeljito na rešet. Bolj kot kdajkoli prej bomo morali s povečevalnim steklom pogledati v občinske blagajne in obrniti sleherni (devalvirani) dinar, da bi lahko izpolnili vse tiste želje, ki jih

POLITIČNI RAZGLEDI

PETROLEJSKA „VOJNA“

Mesec dni so trajala pogajanja med predstavniki šestih držav ob Perzijskem zalivu ter predstavniki kartela petrolejskih družb. Pogajanja so zahodni komentatorji imenovali »petrolejska vojna« — in priznati je treba, da bi se kriza v negativnem primeru utegnila izroditi v velik političen problem. Vendarle gre v bistvu za staro nasprotje med kapitalistično željo po čimvečjem dobičku in čimmanjših izdatkih ter zahteve mladih držav, ki imajo velika naravna bogastva, pa že leta in leta gledajo, kako imajo od tega koristiti le tuji.

Že konec lanskega leta so se članice OPEP (organizacije držav, ki izvažajo petrolej) domenile, da se bodo cene surove nafte morale zvišati. Venezuela je decembra 1970 zvišala ceno »neostransko«: parlament je pooblastil predsednika republike, da zviša ceno surove nafte ne glede na stališče kupcev. In takšna je bila tudi grožnja šestih držav ob Perzijskem zalivu, ko predstavniki petrolejske kartela niso hoteli sprejeti novih cen: države imajo namreč vso pravico, da ceno zvišajo, petrolejske družbe pa se potem odločijo, ali bodo še kupovale po takšni ceni. Iranski šah je rekel: »Vzemite ali pustite!«

Naposled so sklenili sporazum, po katerem se bo cena surove nafte povečala od 15 do 20 odstotkov, za kar bo kartel 23 petrolejskih družb odštél 1 milijardo dolarjev več v letu 1971 oziroma 10 milijard dolarjev v desetih letih. Izvoznice nafte so se predvsem obvezale, da bodo zagotovile dobavo nafte in da vsaj pet let ne bodo zviševale cen. Toda to se lahko vseeno spremeni. Razen tega proces še ni ustavljen: v Tripoliju naj bi se kmalu začela pogajanja med petrolejskimi družbami ter državami, ki izvažajo nafto iz sredozemskih pristanišč, predvsem Irakom, Saudovo Arabijo, Libijo in Alžirijo.

Vendar nas zanima drug, političen vidik problema. Petrolej je surovina, ki jo je izredno veliko ravno v nerazvitih deželah, imenovanih — po zahodni terminologiji — »tretji svet«. Obenem pa je petrolej tudi poglavitni energijski vir razvitih, industrijsko najnaprednejših dežel. Velikanske petrolej-

imamo na svojem področju in zadostiti temeljnim nalogam, ki nas še čakajo v letošnjem letu.

Bržkone ni odveč, če rečemo, da od občanov lahko pričakujemo marsikaj piker prigor, a zaradi tega ne bi smeli izgubljati živcev. Pametne in pa ustrezne predloge in pripombe velja dobro pretehtati in če se le da, jih tudi uvrstiti v delovne načrte za letošnje leto.

Doslej tega mnogokrat nismo storili. In prav zaradi tega (bodisi da so bili vzroki za to objektivne ali subjektivne narave!), smo se prenekaterikrat čudili, kako to, da občanov na vsakoletne zborove volivcev ni? Brezbrižnost, dostikrat pa tudi podcenjevanje in pač opravljanje »nujnega zla« (beri: sklicevanje zborov volivcev) je botrovala takemu stanju. Zaupanje je polagoma pojemalo, vnetost, da »lahko sleherni občan vpliva na politiko svojega kraja in posredno tudi na višji ravnici, pa se je razblinila v nepotešenosti ali sploh nejasnosti želja. Teh napak tokrat ne bi smeli storiti. Če kdaj, potem se v sedanjem trenutku ne smemo igrati z zavednostjo in pripravljenostjo ljudi, da bi pomagali našo gospodarsko »baroko« uravnavati tako, kot si želimo.

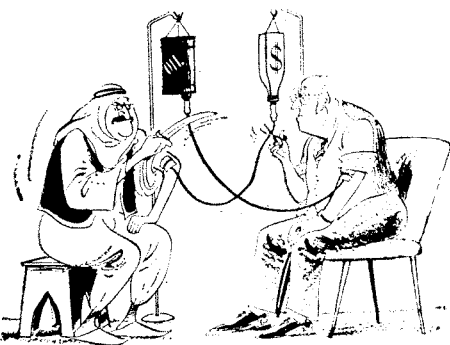
Če se bomo, oziroma če bi se tega v vsej meri zavedali in tako tudi ukrepali, ne bi morali ob poznejših »analizah« vnovič ugotavljati, da zborove volivcev obiskujejo le »upokojeni oficirji, upokojeni borci narodnoosvobodilne vojne in tu in tam kak gospodinja, ki ima slučajno čas...«

Demokracija je pač lepa, vendar tudi zelo zahtevna naloga, nič manj pa odgovorna. Zategadelj to ni »igrice za naše male«, kajti naši občani so se že tako navadili samoupravljanja in se zavedati, kaj to pomeni, da jih s primitivnimi prijemami prav gotovo ne moremo dobiti »na limanice«... VIDE O

ske družbe so desetletja črpale petrolej po cenah, ki so jih same določale, s tem kopičile neznanske dobičke, pri vsem tem pa niso niti delčka teh dobičkov investirale za razvoj dežel, v katerih je petrolej. Navedimo primer: petrolejske družbe so investirale približno milijardo dolarjev v Libiji, vendar samo v petrolejske naprave. Letni dobiček je približno enak vloženim vsoti. Toda petrolejske družbe niso dale niti dolarja za gradnjo bolnišnic, šol, cest ali tovarn v Libiji, pa čeprav samo zaradi dobrega vtisa. Dobček gre v nova nahajališča na Aljaski, za financiranje raziskav, naposled pa bo petrolej z Aljaske še konkuriral libijskemu...

Petrolejske družbe so šle še naprej: razširile in vsilile so doktrino, po kateri je petrolej njihov: dežele, ki so lastnice petrolejskih polj, dobivajo le nekakšno odškodnino. Toda ob koncu kolonialnega obdobja so v nekaterih izmed prizadetih dežel prišli na oblast režimi, ki se jim takšne razmere ne zdijo normalne. Ugotovili so, da jim tuje družbe kradejo petrolej. Vendar se niso brezglavo uprli, marveč so se začeli posvetovati med seboj in za boj zoper kartele so ustanovili OPEP. Doker je bila konjunktura nenaklonjena izvoznicam nafte, se petrolejske družbe niso zmenile za njihove zahteve: še naprej so črpale črno zlato po cenah, ki so jih same določile.

Konjunktura se je spremenila, OPEP se je okrepila in postavila zahtevo: če še hočete naš petrolej, boste morali

Kdo bo koga (NEWSWEEK)

plačati več, cene se bodo morale spreminjati iz leta v leto, kot se spreminjajo cene opreme in vseh izdelkov, ki jih kupujemo v industrijskih deželah.

Takšna zahteva je popolnoma normalna, saj docela ustreza zakonu o ponudbi in povpraševanju. Toda v kapitalističnem svetu so zagnali krik in vik: govorili so o izsiljevanju, o nedopustnih zahtevah, o stopnjevanju podražitev itd. Govorili so, da je res škoda sistema, ki je bil »tako lepo utečen«, strašili so javnost, da bo zmanjka bencina, da bo bencin dražji, govorili so, da je treba izvoznice petroleja kaznovati. Pri tem pa so pozabili na bistvo zadeve:

— Voditelji dežel, ki izvažajo petrolej, niso storili drugega kot voditelji kapitalističnih dežel: branili so interese svojih ljudstev.

— Cene surovin se ravna po zakonu ponudbe in povpraševanja. Doslej so ta zakon zmerom uporabljali zoper nerazvite dežele: kadar je bila proizvodnja sladkorja, kave ali kakava prevelika, so se cene znižale, porabniki v industrijskih deželah so kupovali ceneje, nerazvite dežele (se pravi proizvajalke) pa so imele izgubo. Zakaj naj bi bila katastrofa, če se surovine podražijo — po istih zakonih?

— Ko je alžirski predsednik Bumedien dejal: »Če je naš petrolej predrag, ga nikar ne kupujte«, so na zahodu to proglasili za neznosno. Toda industrijske dežele od nekdaj tako ravnaajo z nerazvitimi, ko jim prodajajo svoje izdelke: kupite, če hočete; če je predrago, pojdite drugam...

Pri vsem tem bodo proizvajalke nafte ob Perzijskem zalivu dobile v letu dni milijardo dolarjev več, se pravi toliko, kolikor znaša ameriška gospodarska pomoč vsemu svetu...

KOMENTATOR

POPRAVEK!

V 7. številki TV 15 je izšel članek T. Ožbolt pod naslovom: »Bil sem v zdravilišču Karlovy Vary«. V njem je pomotoma napisano, da je za celodnevno oskrbo plačal 420 starih dinarjev. Pravilno je 4200 starih dinarjev.

Uredništvo

Kaj jim greni življenje

(Nadaljevanje s 1. strani)

sorodnikov, tujih ljudi ali v domovih. Lastna stanovanja jih ima 125, od tega 115 hiše z vrtom. V najemnih stanovanjih stanuje 95 popisanih invalidov, od tega v družinskih hišah 47.

Med tistimi invalidi I. in II. skupine, ki uporabljajo ortopedске pripomočke, in teh je 157, jih 19 ni zadovoljnih s kakovostjo in uporabnostjo protez, 14 pa z drugimi ortopedskimi pripomočki. Invalidske vozičke uporablja 41 popisanih invalidov, avtomobile jih ima 78.

Toda namen popisa prav gotovo ni bil v tem, da bi ugotovili samo te številke, pa čeprav so tudi te potrebne. Mnogo važnejše so pripombe in želje popisanih invalidov. Že navedba nekaterih teh želja nas opozarja na to, kaj greni življenje invalidov, ki jim je potrebna tuja pomoč. Med njimi so tudi pokojnine za spremljevalce, višina dodatka za nego in tujo pomoč, zboljšanje skrbi za tiste, ki živijo v raznih domovih, znižanje davkov tistim, ki so kmetje, omiljenje pogojev za pravico do invalidskega dodatka in podobno.

Nekateri od popisanih invalidov potrebujejo boljša stanovanja, drugi se želijo preseliti iz višjih nadstropij v pritličje, nekaj jih je, ki bi radi posojilo za gradnjo oziroma za popravilo hiše. Nasploh je v zvezi s stanovanji še precej individualnih želja in tudi neurejenih razmer.

V zvezi z ortopedskimi pripomočki gre predvsem za izboljšanje izdelave in za predlog, naj bi zavod za rehabilitacijo invalidov v Ljubljani dajal garancijo za izdelane ortopedске pripomočke. Izražena je tudi želja, naj bi vsi vojaški vojni invalidi prve skupine dobili motorno vozilo kot ortopedski pripomoček.

Precej pripomb je bilo tudi na račun zdravstvenega varstva in v tej zvezi negotovost zaradi prispevka ob nabavi zdravil. Manjkale niso niti želje in pripombe na račun združenj VVI in združenj borcev glede skrbi zanje in potreb po družabnem življenju.

O vsej tej problematiki je na svoji seji 16. II. razpravljala komisija VVI pri republiškem odboru ZZB NOV Slovenije. V razpravi so njeni člani med drugim ugotavljali tudi, da posamezni invalidi I. in II. skupine želijo dobiti ortopedске pripomočke, do katerih imajo zakonito pravico. Drugi želijo biti oproščeni plačevanja TV naročnine, čeprav so tega plačevanja oproščeni vsi vojaški vojni invalidi I. in II. skupine. Navajajo, da so jim potrebni pogostejši obiski zdravnika, ki ga je treba samo poklicati. Vse to in še marsikaj izpričuje, da je med popisanimi invalidi precej takih, ki ne poznajo svojih zakonitih pravic. Za take bi morale nekoliko bolj skrbeti organizacije VVI in borcev pa tudi tisti upravni organi, v katerih pristojnost sodi skrb za vojaške vojne invalide. Morali bi jim svetovati in pomagati uresničevati vse njihove želje, ne samo tiste, ki so uresničljive na temelju zakonskih pravic, pač pa tudi tiste, ki jih je mogoče uve-

ljaviti šele z nekoliko več napora in ob sodelovanju s pristojnimi dejavniki.

Priznati je treba, da so združenja VVI in ponekod združenja borcev zelo aktivno sodelovala pri popisu navedenih invalidov in tudi marsikaj predlagala za izboljšanje njihovega stanja. Zato je pričakovati, da bodo kmalu odstranjene razne pomanjkljivosti, ki so pri tem popisu prišle do izraza. Ostane jih pa vsekakor še nekaj takih, za katerih odpravo bodo potrebni skupni napori vseh pristojnih. In med te sodi predvsem ureditev stanovanjskih razmer tistih, ki le-teh še nimajo urejenih. K vsemu temu pa bo gotovo pripomoglo uresničenje sklepov komisije VVI pri republiškem odboru ZZB NOV Slovenije, ki je sklenila v sodelovanju z drugimi pristojnimi dejavniki začeti neposredno akcijo za ureditev vseh perečih zadev, ki je nanje opozoril popis najtežjih invalidov.

V. M.

Pojasnilo o povečanju vojaških pokojnin

Kot je znano, so pred kratkim na zveznem izvršnem svetu razpravljali o povečanju vojaških pokojnin, oziroma o njihovi uskladitvi s padanjem vrednosti dinarja. Zvezni sekretariat za informacije je 12. februarja izdal sporočilo o tej razpravi. V njej je tudi trditev, da se je predsednik zveznega odbora Zveze rezervnih vojaških starešin Milutin Morača strinjal z uskladitvijo, oziroma da je izjavil uredniku Tanjuga, kako so bili predstavniki ZRVS z njo zadovoljni.

Po izjavi Milutina Morače so zastopniki ZRVS predlagali, naj bi pokojnine uskladjili glede na prejemke aktivnih vojaških oseb v decembru 1970, ne pa po

V svojem intervjuju priobčenem v glasilu ZZB NOV Jugoslavije »4. jul« je Asim Mujkić, predsednik komisije VVI pri zveznem odboru, rekel med drugim tudi tole:

Po računih, izdelanih v zveznem svetu za socialno politiko, bi moralo zvišanje invalidnin znašati 48 odstotkov, da bi osebne invalidnine s 1. januarjem 1971 bile v istem odnosu z osebnim dohodkom v SFRJ v letu 1970, kot so bile leta 1959. Drugače rečeno — federacija bi z 48-odstnim zvišanjem osebnih invalidnin morala izvršiti svoje obveznosti po zakonu o vojaških vojnih invalidih.

Zvišanje za 26 odstotkov bi se torej lahko tolmačilo, kot da se ZIS odreka te obveznosti, da spreminja politiko skupnosti do vojaških vojnih invalidov sprejeto leta 1959, ko je bilo določeno, da bo ZIS skrbel za usklajevanje osebnih invalidnin z zvišanjem življenjske

prejemkih decembra 1969. Zaradi pomanjkanja denarja v proračunu so nazadnje privolili v uskladitev po prejemkih v decembru 1969. Pri tem so upali, da bodo letos v drugi polovici leta znova razpravljali o vojaških pokojninah in o zahtevi, naj bi jih uskladjili s prejemki aktivnih starešin decembra 1970. Prav tako pa tudi, da bodo letos temeljito uredili zadevo okoli vojaških pokojnin.

Zvezni izvršni svet je sprejel predlog, naj bi pokojnine uskladjili za sedaj s prejemki aktivnih vojaških oseb decembra 1969. Predstavniki Zveze so bili s tem zadovoljni, saj se bo tako položaj vojaških upokojencev vseeno nekoliko zboljšal.

Zakonske novosti za narodne heroje

Poglavitna novost, ki jo prinaša sprememba zakona o odlikovanjih, se nanaša na zdravstveno varstvo narodnih herojev in na njihove druge pravice iz socialnega zavarovanja; to varstvo uživa narodni heroji v obsegu, ki ga določa skupnost zdravstvenega zavarovanja, ne sme pa biti manjše, kot ga določa zakon o vojaških vojnih invalidih.

Odlikovanci z redom narodnega heroja imajo pravico do nadomestila osebnega dohodka v višini 100% osnove v vseh primerih in ves čas začasne zadržanosti od dela v zvezi z zdravstvenim varstvom. Nadomestilo v višini 100% osnove se izplačuje tudi tisti čas, ko je narodni heroj v zdravstvenem ali drugem specializiranem zavodu, v katerem ima nastanitev in hrano. Osnova za nadomestilo osebnega dohodka se izračuna tako, da se vzame poprečni osebni

ga standarda delovnih ljudi, kakor tudi, da ne namerava izvesti sklepa Zvezne skupščine, ki se glasi:

»Zvezni izvršni svet je dolžan, da med letom 1969 predloži Zvezni skupščini valorizacijo osebnih invalidnin na raven realne vrednosti iz 1959. leta s tem, da se ta uskladitev izvrši čimpreje.«

Na predlog komisije vojaških vojnih invalidov zveznega odbora ZZB NOV Jugoslavije, je predsedstvo zveznega odbora na svoji seji 28. oktobra 1970 sklenilo predlagati ZIS zvišanje osebnih invalidnin za 48 odstotkov namesto za 26 odstotkov in hkrati predlagala da se v zakon vnese določilo o vsakoletnem avtomatičnem usklajevanju. Ta predlog je bil dostavljen ZIS.

Spominska plošča

Sekretariat odbora Lackovega odreda je na svoji 24. redni seji 9.2.1971 sprejel tudi sklep, da bo 25.4.1971 odkritje spominske plošče v Ožboltu ob Dravi, to je na kraju, kjer je odred leta 1944 prešel reko Dravo. Na to proslavo — odkritje spominske plošče bodo povabljeni vsi bivši borci in aktivisti Lackovega odreda. Pokroviteljstvo bo prevzelo Gozdno gospodarstvo Maribor in tudi Dravske elektrarne bodo prispevale denarno pomoč.

V letošnjem letu bo skupščina občine Radlje ob Dravi podelila domicil Lackovega odreda, kot so povedali že lani na Pernicah predstavniki skupščine občine, ZKS in ZZB NOV občine Radlje ob Dravi. Na območju te občine se je odred veliko gibal in imel več večjih borb ter tudi veliko padlih. Zaradi tega je prav, da dobi odred v tej občini svojo domovinsko pravico.

FRANJO VESENJAK

Preberite tudi to

Na razna vprašanja, ki jih prejema uredništvo od mnogih naročnikov sporočamo:

Družinska invalidnina se je zvišala od 720 na 1200 dinarjev letno, če to invalidnino dobiva eden član in od 240 na 600 dinarjev letno za vsakega nadaljnjega družinskega člana, ki je souživalec invalidnine.

Od 1. januarja 1971 dalje znaša torej družinska invalidnina 100 dinarjev mesečno in se kot doslej izplačuje dvakrat letno.

*

Z novim zakonom o zdravstvenem zavarovanju so ukinjeni vsi sezname tistih zdravil, ki jih doslej ni bilo mogoče dobiti na recepte in so jih morali tisti, ki so jim taka zdravila bila potrebna, posebej plačati. Sedaj pa lahko vojaški vojni invalidi, prav tako kot drugi socialni zavarovanci, dobijo na recepte vsa zdravila, ki so izdelana v Jugoslaviji.

OB TABORNEM OGNJU

SKROMNE ŽELJE ZASLUŽNIH LJUDI

Ze večkrat smo slišali in tudi zapisali, da se urejanje stanovanjskih zadev borcev bliža koncu. Sicer ne gre prezreti, da je na tem področju skrb skupnosti za udeležence NOB bilo že zelo mnogo storjenega, toda ugotovitve nedavne ankete z najtežjimi vojaškimi vojnimi invalidi I. in tistimi iz II. skupine, ki jim je potrebna tuja pomoč, nam povedo, da je le še marsikaj, kar bo treba čimprej urediti.

Ugotovitev, da je med 221 popisanimi invalidi 40 takih, ki nimajo svoji invalidnosti primerno urejenih stanovanjskih razmer, nas opozarja, da smo v pogledu humanosti prav v tem primeru marsikaj prezrli.

Ti invalidi sicer imajo stanovanja, toda neustrezna.

Po ugotovitvah ankete potrebuje nova, večja in boljša stanovanja deset popisanih invalidov, iz višjih nadstropij se trije želijo preseliti v nižja.

Zaradi slabih stanovanjskih razmer jih devet želi dobiti posojilo za gradnjo lastne hiše. Posojilo za popravila lastnih hiš jih potrebuje devet, a eden za popravilo stanovanja.

Dva želita stanovanja s kopalnico, eden v hiši z vrtom, dva stanovanja s centralno kurjavo itd., eden pa želi zamenjati stanovanje in se preseliti v bližino ambulante. Tisti, ki pa živi v najslabšem stanovanju, želi v svoji skromnosti le to, da mu omogočijo popravilo stanovanja.

Morda se bo komu zdelo vse to nerazumljivo — drugi bo menil, da so zahteve pretirane. Toda za pravilno presojo želja in zahtev popisanih invalidov I. in II. skupine ne gre prezreti, da so med njimi tudi taki, ki se lahko gibljejo samo s pomočjo invalidskega vozička. Tak invalid pride lahko na ceste le, če stanuje v pritličju. Zato je razumljivo, da želi zamenjati svoje stanovanje, ki je v višjem nadstropju. Razumljivo je tudi, da je treba — če komu, potem najtežjim invalidom priskrbeti udobna stanovanja. Tistim, ki želijo zgraditi lastne hiše in onim, ki želijo svoje hiše popraviti, je treba to vsekakor omogočiti. Zanje bi bilo treba ublažiti pogoje za dodeljevanje posojil za gradnjo in popravilo hiš in stanovanj. Pa ne samo to. Občinske skupščine naj bi tistim — vsega jih je le devet — ki želijo graditi lastne hiše, dodelile brezplačno gradbene parcele in jih oprostile plačila občinskega prispevka.

Za pravilno presojo položaja je treba upoštevati, da tisti, ki je zaprosil za zamenjavo stanovanja zato, da bi stanoval bliže ambulanti, prav gotovo velikokrat potrebuje zdravniško pomoč. Tudi tisti, ki si želi stanovanje z vrtom, je verjetno zaradi invalidnosti bolj navezan samo na najbližjo okolico svojega stanovanja in si želi vrta, da bi lahko bil več na svežem zraku. Nekaj sličnega je tudi s tistim, ki bi se rad preselil k morju.

Pri vsem tem pa je treba imeti stalno pred očmi, da v teh in takih primerih ne gre za posebne privilegije, ne gre za pretirane želje in zahteve, gre za ljudi, ki si sami ne morejo pomagati, zaslužili pa so, da jim omogočimo dostojno življenje. In tega se morajo zavedati prav vsi, ki bi lahko karkoli prispevali k dokončni ureditvi teh res perečih zadev.

V. M.

NAMESTO SPOMENIKA — POPRAVILO MOSTU ČEZ SAVO

Dne 8. februarja 1971 so se na mostu čez Savo zbrali predstavniki družbeno-političnih organizacij iz občine Litiše in Moste-Polje. Med njimi je bil tudi predsednik Polde Maček. Glavna tema razgovora na mostu so bile priprave za srečanje partizanskih kurirjev, ki bo letos v Jevnici; na mestu, kjer je bil med NOB glavni kurirski prehod prek reke Save iz Štajerske na Dolenjsko. Predvideno je bilo, da se na tem mestu postavi spomenik. Komisija pa je ugotovila, da je bolj potrebno, da se popravi most, saj so na mostu take odprtine, da so v nevarnosti ne samo pešci, ampak tudi konji in osebni avtomobili. Res čudno, da se do sedaj ni pripetila večja nesreča. Dokončen sklep komisije, katerega so podprli tudi borci in tamkajšnja krajevna skupnost, je bil, da se do srečanja partizanskih kurirjev, ki bo 8. maja, dokončno uredi in popravi most.

Poleg predstavnikov družbenopolitičnih organizacij so se sestanka udeležili predstavniki teritorialnih enot. Predvideno je, da bodo reko Savo s čolnom prepluli bivši partizanski kurirji tako, kakor med NOB. Med njimi pa seveda ne bo manjkalo prvega čolnarja Miklavža, ki je v štirih letih NOB preplaval čez Savo 10.000 borcev in funkcionarjev. Nazadnje pa bodo teritorialne enote prikazale nov način prehoda prek Save z vojaškimi čolni ob podpori teritorialnih enot. Računamo, da bo na tej prireditvi, ki bo povezana s partizanskim kulturnim programom, sodelovalo več tisoč ljudi.

MAKS BURGAR

BESEDA DOPISNIKOV

NOVO MESTO

PIONIRJI OB 30-LETNICI VSTAJE

V Novem mestu so se sestali na posvetu zastopniki Zveze prijateljev mladine in ZB NOV iz posameznih občin. Dogovorili so se o nalogah za letošnje proslave ob 30-letnici vstaje.

V okviru nalog JPI je sodelovanje slovenskih pionirjev-zgodovinarjev na drugem republiškem srečanju v Kamniku. Razpravljali bodo dva dni o temi »ljudska vstaja v mojem kraju«. To bo naloga, ki jo bodo morali izdelati doma pionirski zgodovinski krožki. Tudi na Dolenjskem bodo ustanovili zgodovinske krožke. Ti bodo ob pomoči profesorjev zgodovine in zemljepisja ter članov ZB študirali zgodovino ljudske vstaje v domačem kraju. Zbirali bodo podatke, jih zapisovali in marsikje tudi obogatili muzeje ter šolske kronike. Poleg tega bodo krožki vse leto žarišče dejavnosti v odredu, tako da bodo ne le študirali, marveč pomagali pri raznih prireditvah in drugih nalogah. Zdaj je priložnost tudi, da jim bodo lahko pomagali prav člani ZB, tako da bodo ob nalogah pionirjev zaživele komisije za oživljanje tradicij NOV. Med letošnjimi proslavami 30-letnice vstaje je prav, da bodo pionirski krožki opravili primeren delež nalog.

Tako bo uresničena zamisel o takšnih krožkih, o kakršnih je pisal lani v našem listu predsednik sekcije za razvijanje tra-

dicij NOV Niko Šilih. Uspeh pa bomo smeli pričakovati le, če bomo pri tem pomagali člani ZB. V ta namen bi potrebovali primeren načrt.

Na novomeškem posvetu smo tudi razpravljali o letošnjem zletu slovenskih pionirjev — »kurirčkov pošto«, zato smo govorili o tem. Začela se bo 5. aprila iz šestih krajev. Letos bo že deseta, jubileja in hkrati ob 30. letnici vstaje, zato je prav, da se nanjo zlasti skrbno pripravimo. Domenili smo se, da bo pot pošte združila vsa dolenjska občinska središča. Pot se bo začela na partizanski Frati v novomeški občini in se nadaljevala skozi Žuženberk, Dobravo, Trebnje, Mokronog, Trebelno, Sma-jeto, Škocjan, Rako, Bučko, Brežice, Kostanjevico, Novo mesto, čez Gorjance v Belo krajino do Kočevja in Ribnice, potem dalje proti Ljubljani. Pošta bo prispela v Ljubljano 20. maja. Predaje med posameznimi občinami bodo morale biti zares slovesne. Pionirji bodo tekmovali med seboj, pripravili bomo partizanske mitinge, pionirje bodo spremljali na poteh borci, aktivisti in nasploh bodo morali častno sodelovati odrasli, zlasti člani ZB. Prav, da tudi na občnih zbiorih ZB opozorimo, kako bi bilo treba pomagati zgodovinskim pionirskim krožkom.

MARJAN TRATAR-UČO

RADOVLJICA

POGOVOR O BENEŠKI SLOVENIJI

Na povabilo komisije za odnose z zamejskimi Slovenci pri občinski konferenci SZDL je v soboto, 6. februarja, prispel na obisk v radovljiško občino predsednik kulturno prosvetnega društva »Ivan Trinko-Zamejski« iz Čedadov. Izidor Predan. Najprej je v soboto popoldne govoril na Bledu prosvetnim delavcem iz vseh osnovnih šol v občini. Poleg učiteljev so bili navzoči tudi predstavniki družbeno-političnih organizacij in nekateri poslanci.

V daljšem uvodu je tovariš Predan izčrpno in s številnimi zanimivimi podatki, podkrepjenimi dejstvi, prikazal zgodovinski razvoj, kulturni, gospodarski in politični položaj Beneške Slovenije ter dolgotrajni in težki boj Slovencev za osnovne narodnostne in življenjske pravice od njihove prvotne naselitve v teh krajih do danes. Njegovo pripovedovanje je vzbudilo pri poslušalcih ne le veliko zanimanje, marveč tudi globoko prizadetost. Marsikdo se ni slišal in vedel za vse te in druge zadeve in probleme tega za nas razmeroma najmanj znanega predela slovenskega narodnostnega ozemlja.

Gost iz Benečije si je nato ogledal osnovno šolo v Gorjah pri Bledu. S tem

je vrnil obisk članom kolektiva, ki so lanske jesen obiskali Čedad in s tem prvi dali pobudo za navezavo stikov. Zvečer pa se je dalj časa pogovarjal s pisateljem Tonetom Svetino na njegovem domu na Bledu.

Naslednje jutro, v nedeljo, 7. februarja, je predsednik društva iz Čedadov o teh vprašanjih govoril tudi mladim aktivistom, ki vodijo mladinske aktivne. V ta namen je bil sklican kratek seminar v Bohinju. Tudi za mlade je bilo srečanje z znanim borcem za pravice beneških Slovencev posebno doživljeno. S posebno pozornostjo so sledili vsaki besedi gosta, zlasti se, ko je govoril o današnjih razmerah v Benečiji in težkem boju za obstoj Slovencev. Kritično so ocenili dosedanje sodelovanje in nezadostna prizadevanja za uresničevanje osnovnih narodnostnih pravic po diplomatski poti. Sklenili so, da bodo v svojih organizacijah v bodoče posvetili več pozornosti vprašanju zamejskih Slovencev in z različnimi oblikami, predvsem pa z izmenjavo obiskov in izleti okrepili stike z njimi. Tovariša Predana so povabili, da še večkrat pride in obišče tudi naše mladinske aktivne.

J. R.

JESENICE

ŽIVAHNA SKUPŠČINA NA PLAVŽU

Člani ZB NOV terena Plavž na Jesenicah so imeli 13. t.m. svojo skupščino. Udeležba je bila izredno lepa.

Organizacija ima 400 članov (170 žensk, 230 moških). V minulem obdobju so sodelovali pri številnih proslavah in nalogah družbenopolitičnih organizacij. Obiskovali so socialno ogrožene člane; devetnajstim članom so predlagali priznavalnino, devetim so pripomogli do kredita za graditev stanovanjske hiše, 21 pa jih je po danih predlogih dobilo priznanje za 29. november 1970.

V živahni razpravi so zborovalci zastavili veliko vprašanj in predlagali ureditev nekaterih zadev. Med drugim so predlagali, da je treba čimprej postaviti spominsko znamenje prvoborcu Kavčiču. Poudarili so, da je potreben boljši pregled nad šolanjem,

učenjem in zaposlovanjem otrok padlih in še živih borcev, talcev in internirancev. V ta namen je treba še bolj zagotoviti študentske in druge podpore. Zgodovinski podatki o Jesenicah in drugih krajih v gornjesavski so niso zbrani. Komisija za gojitev tradicij se bo morala uspešneje uveljaviti. Podprli so predlog občinske konference žensk, naj bi za materinski dan priredili primerno razstavo o politični dejavnosti žensk od leta 1920 nadalje. To je še zlasti potrebno, saj je bilo z Jesenic in iz bližnje okolice pri partizanih kar 135 žensk.

Končno so izvolili 17-članski odbor in nato v domu družbenih organizacij na Hrušici pripravili tovariško srečanje.

BRANKO BLENKUS

MARIBOR

PRISPEVKI ZA SPOMENIK RUDOLFU MAISTRU

V Mariboru že nekaj časa zbirajo prispevke za postavitev spomenika generalu Rudolfu Maistru, borcu za našo severno mejo. Niso še določili kraja, kjer bi naj stal spomenik. Predlogov je več.

Za postavitev spomenika Rudolfu Maistru se zavzemajo številni občani in zlasti napredna mariborska mladina. Menijo, da bi spomenik morali postaviti vsaj zdaj, po

petdesetih letih bojev za slovensko Koroško. Pričakovati je, da bo Maribor dobil spomenik že letos.

Morda bi kazalo, da bi hkrati odkrili tudi skromen spomenik vsem žrtvam za našo svobodo. Menim, da naj bi v ta namen dogradili mariborsko bolnišnico; to bi bil eden najlepših spomenikov sedanjega časa.

FRANJO HOVNIK

PODBOČJE

TUDI NAŠE ZDRUŽENJE JE AKTIVNO

ZB NOV v Podbočju je na nedavni skupščini ocenilo svoje delovanje v minulem obdobju. Organizacija šteje 150 članov.

Lani so priredili dve proslavi: 4. julija je bilo srečanje slovenskih in hrvaških partizanov na Planini, v najvišji vasi na Gorjancih. O tej vasi pravijo, da so »dolenjske Dražgoše«; tu so ustaši 14. septembra 1942 pobili nad trideset moških, vse odrasle ra-

zen dveh, ki se jima je posrečilo pobegniti, ženske in otroke pa so na pol gole izgnali iz vasi in vas požgali do tal; 5. julija pa je bila ob občinskem prazniku proslava v Podbočju. Tedaj so tudi odprli asfaltirano cesto iz Malega Mraševca do Križaja, do konca Podbočja. — Letos bo proslava gorijskega bataljona na Planini

J. Š.

BLEJSKA DOBRAVA

NA ZBORU SMO POGREŠALI ...

ZB na Blejski Dobravi, ki je imelo nedavno skupščino, združuje 138 članov. Udeležba na zboru je potrdila, da se člani trdno oklepajo svoje organizacije. Med okupacijo je bila Blejska Dobrava še manjši kraj, a je dala številne borce in aktiviste. Ves čas so se tu v bližini križale kurirske zveze.

Odbor je dobro opravil svoje naloge. Lepo so proslavili krajevni praznik 30. avgusta pred spomenikom padlih borcev. Tudi druge prireditve so bile dobro pripravljene, tako šolska proslava ob spomeniku na

Kočni v počastitev padlih mladincev in Ivanke Krničarjeve, ki ima po nji ime otroški vrtec. Številni borci so se tudi udeležili proslave dneva borcev na Planini pod Golico, dalje srečanja zapornikov in izseljencev ob 25-letnici osvoboditve Begunj. Odbor je pomagal članom pri urejanju stanovanjskih zadev in zboljšanju življenjskih razmer socialno šibkih.

Na zboru smo pogrešali zastopnike drugih družbenopolitičnih organizacij.

SREČKO SORLI

LJUBLJANA-BEŽIGRAD

NA STADIONU MAJHNA UDELEŽBA

Po dveletni madnatni dobi je 9. t. m. imelo skupščino združenje borcev na terenu Stadion v Ljubljani. Združevanje je zelo močno, saj ima 805 članov; žal pa se jih je zboru udeležilo le 85.

Poročilo ni dovolj zajelo delovanja odbora in komisij, kar pa so dopolnili med razpravo. Pač pa je poročilo obsegalo podatke o delu socialne komisije. Ta komisija je bila zelo delavna in deloma tudi uspešna pri svojih prizadevanjih za zboljšanje življenjskih razmer članov (predlaganje članov za dopust, zdravljenje, za priznavalnino, za podpore pri šolanju otrok itd.). Občinski

odbor ZB NOV Ljubljana-Bežigrad je dodelil skupaj 81.700 din.

Zborovalce je pozdravil zastopnik občinskega odbora ZB Lojze Filipič. Prav tako je bil na zboru navzoč zastopnik občinskega odbora ZVVI Danilo Jurca. — Živahna razprava je bila o oživljanju tradicij NOV in v zvezi s tem tudi o nalogah članov ZB v vseljidski obrambi.

V novi odbor so izvolili naslednje tovariše: Stefan Sumonič, predsednik, Rudi Furlan, tajnik, in 7 novih odbornikov, ki so zamenjali dosedanje po koncu njihove mandatne dobe.

J. O.

Imeli smo ljudi

Franc Plos

V sredo, 3. februarja, so številni borci, aktivisti in občani Loške doline pospremili na zadnjo pot na pokopališče v Podcerkvi Franca Plosa iz Starega trga pri Ložu.

Franco Plos se je rodil pred 73 leti. Vse njegovo življenje je bilo združeno s trdim delom. Bil je vedno naprednega mišljenja in zvest svojemu narodu. Ob sovražnem napadu na našo deželo je že pripravljen skupaj s svojo družino stopil na stran zavednih ljudi in se takoj aktivno vključil v borbo proti sovražniku. Deloval je kot aktivist, zbiral orožje in hrano itd. Zaradi požrtvovalnega in vsestranskega dela je bil izvoljen za odposlanca Kočevskega zbora leta 1943.

Kot skromnega, dobrega in delovnega tovariša se ga bodo še vrsto let spominjali nekdanji borci, aktivisti, prijatelji in znanci iz Loške doline.

Alojz Romanič

Nenadoma nas je zapustil. Bil je član Združenja borcev Stari trg ob Kolpi.

Rodil se je leta 1900 v Gornji Podgori v kmečki družini. Takoj po razpadu stare Jugoslavije se je pridružil narodnoosvobodilnemu gibanju. Po kapitulaciji Italije je bil prvi komandant mesta v Starem trgu ob Kolpi. Po osvoboditvi je bil nadalje zelo delaven in je imel več funkcij v družbenopolitičnih organizacijah. Zadnja leta je bolehal.

Ignac Baloh-Jurij

V Breginju pri Kobaridu smo se prejšnji mesec za vedno poslovili od Ignaca Baloha-Jurija. — Rodil se je leta 1900 v Breginju. Bil je med prvimi na Breginjskem, ki so stopili v narodnoosvobodilno gibanje. Po kapitulaciji Italije pa je — čeprav ne več mlad — stopil v II. soško brigado in se bojeval na Tolminkem. Decembra 1943 je bil hujše ranjen. Ni se okrevaj, ko je že čez nekaj tednov spet delal, tokrat na terenu v domačem kraju. — Po osvoboditvi je bil zelo požrtvovalen družbenopolitični delavec in čeprav je bil invalid, ni varčeval s svojimi močmi. Bil je zgled skromnega borca in komunista.

Anton Boštjančič

Nenadno smo izgubili Antona Boštjančiča iz Sp. Slivnice pri Grosupljem. — Rodil se je leta 1908 v Sp. Slivnici. Kot napredni delavec se je

med prvimi pridružil narodnoosvobodilnemu gibanju. Bil je vnet aktivist v stiško-grosupeljskem okrožju, potem pa se je uvrstil v partizanske vrste. Usoda ga je zanesla v bolnišnico »Franjo«, kjer je bil intendant. Za svojo požrtvovalnost in hrabrost je bil deležen lepih priznanj ter odlikovanj. Napredoval je do poročnika. — Po osvoboditvi je delal v tovarni »Motvoz in platno« do upokojitve. Toda tudi potem ni počival, zmeraj pripravljen pomagati povsod, kjer ga je kdo potreboval.

Marija Sabadin

Pred kratkim so v Portorožu pokopali Sabadinovo mamo.

Marija Sabadinova se je rodila 1. 1898 v Vodicaх v Čičariji. Ko je bila stara 7 let, so se starši preselili v Lucijo. Pozneje se je poročila z Jožetom Sabadinom in živila najprej v Luciji, potem pa v Portorožu, vse do svoje prerane smrti.

S svojim možem sta med NOB podpirala osvobodilno gibanje, njun sin pa je bil v partizanih.

Po osvoboditvi je pokojna Marija Sabadinova neumorno delala v ženski organizaciji in pomagala, kjer koli je bilo treba. Kolikokrat je pripravljala darila za oskrbovance doma onemoglih, za borce v bolnišnici ali v enoti. V neštetih delovnih akcijah je sodelovala. Kjer koli je bila Sabadinova mama, je znala vzbuditi prijetno tovariško vzdušje, kar je spodbudno vplivalo na druge.

Ko so njeni svoji, številni prijatelji in znanci pospremili pred dnevi Marijo Sabadinovo k zadnjemu počitku, so se zavedali, da so z njo zgubili tisto predstavnico slovenskih mater, ki so vedno bile pripravljene žrtvovati vse za boljše življenje vseh, pa tudi za socialno in nacionalno osvoboditev. Njene sodelavke so se ob odprtem grobu s prisrčnimi besedami poslovile od Sabadinove mame in ji zagotovile, da bo v njihovih srcih ostal neizbrisani spomin nanjo.

Ivka Rozman

Umrla je v Celju. Bila je zgledna aktivistka. Pred vojno je bila tekstilna delavka. Aktivisti OF so imeli na njenem domu varno zatočišče. Bila je sodelavka znanega aktivista Matevža Krmelja. Trpljenje in pomanjkanje sta ji zapustila kal bolezni. Kljub šibkemu zdravju ni varčevala s svojimi močmi. Bila je marljiva družbena delavka in je prevzemala delovna mesta. Bila je tako človeška, da ni mogla imeti sovražnika. Ne bomo je pozabili!

UTRINKI IN ODMEVI

40-letnica dijaške bratovščine
v Gorici

Črni bratje

Dne 19. februarja 1931 je v zaporih fašistične milice v Gorici podlegel mučenju dijak tretjega razreda gimnazije Mirko Brezavšek. Ni bil še star 14 let, ko je že moral umreti kot žrtev fašističnega nasilja. Pokopali so ga v Gor. Cerovem v Goriških Brdih.

V šolskem letu 1930/31 je skupina petih dijakov v Gorici ustanovila tajno bratovščino »Črni bratje«. Tedanje razmere so kar silile v uporniško politično aktivnost. Zato ni prav nič nenavadno, da se je tudi ta mlada skupina dijakov spontano organizirala ter na tedaj možen način izražala svoj odpor sovražnim in raznarodovalnim metodam fašistične oblasti.

Vsakemu Slovincu, kulturnemu pa še posebej, je bil boleče vtisnjen v spomin in zavest zločinski požig Narodnega doma 13. julija 1920 v Trstu. Leta 1922 je prišlo do znane Centilijeve šolske reforme, na podlagi katere so v nekaj letih odpravili slovensko šolstvo in ga povsem italijanizirali. Prosvetna društva so bila razpuščena, nji-

hovo imetje zaplenjeno, knjige požgane, domovi pa izročeni fašističnim organizacijam. V Gorici je na ta način že ob koncu leta 1926 morala prenehati vsaka javna slovenska kulturna in društvena dejavnost. Leta 1927 so fašisti opustošili trgovski dom v Gorici. Na ulico in na dvorišče so zmetali ves inventar, kulise, garderobo, pohištvo, knjige in vse to javno zažgali. Leta 1930 so trgovski dom zasedli fašisti, ga preimenovali v »Casa del Littorio« in namestili v njem sedež svojih strankinih ustanov. Dne 6. septembra 1930 so na kraški gmajni pri Bazovici pod streljo ugasnila življenja zavednih Slovincov: Bidovca, Marušiča, Miloša in Valenčiča. Mar ni ves ta teror kar stiskal roko v pest?

Mirko Brezavšek je bil sin slovenskega učitelja. Le-ta je poučeval v Cerovem, nato je bil premeščen v notranjost Italije, kakor številni drugi učitelji in profesorji. Odšel je, vendar sam. Družino je pustil v Cerovem, saj je nameraval že čez nekaj let v pokoj, in tedaj bi se bil vrnil med svoje ljudi v Goriška Brda.

Strelji pri Bazovici so globoko odmevali v srce dijaške mladine v Gorici pa tudi drugje. Skupnica petih dijakov je tedaj v Gorici hotela javno protestirati proti fašističnemu nasilju. Vse pogostejše so se sestajali in si prisegli izvesto do groba. Jeli so se imenovati »Črni bratje«.

Iz papirja šolskih zvezkov so začeli izdelovati trosilne in lepilne lističe, na katerih je bilo napisano:

»Dol s fašisti! Dol z Italijo!
Hočemo svobodo!

Živeli, živeli, živeli Slovenci!»

Trosili in lepili so jih po raznih javnih krajih v Gorici.

Kmalu so se odločili za kulturnejšo obliko podobne akcije. Izbrali so Aškerčeve verze in jih malce prikrojili za ta namen. Takole so napisali na posebno naklado novih trosilnih lističev:

»Zakaj tako hrumite?

Slovencev se bojite!

Mi vstajamo! Poslednji čas!

Mi nočemo umreti!

Zdaj hočemo se upreti!

Fašisti, smrt za vas!»

Da bi bili še bolj goriški, so se pri naslednji trosilni akciji odločili za Gregorčičeve besede, ki so jih takole uporabili:

»Ne bo nas več fašist teptal,

ne tlačil nas krvavo,

naš rod bo tu gospodoval,

naš jezik, naše pravdo!»

Peterica se je shajala in ugotavljala, kakšen odziv imajo vse te trosilne akcije. Dijaki so laže dihal. Dali so si duška v onemoglem srdu nad fašističnimi zločinci, ki so se vse bolj neprikrito širili po Primorski in Istri. Fašisti so iskali organizatorje teh akcij. Gorica je bila razburjena. »Črni bratje« pa so se v svojem prostem času skrivaj shajali v opuščeni vojaški kaveri ob Soči in delali načrte za nove akcije.

Sredi februarja 1931 so jih odkrili. Kmalu je bila vsa peterica zaprta. Vrstila so se zasliševanja. Sprva so s pretepanjem vlekli iz teh dijakov priznanja. Kmalu je vsa Gorica vedela za mučenja, ki jih ti dečki prestajajo zaradi svoje ilegalne dejavnosti. Izpraševalci so menili, da še niso vsega izrekli iz dečkov. Uporabili so metodo stradanja. Pa tudi ta metoda ni prinesla novih odkritij. Fašistični oblastniki so namreč bili prepričani, da dejavnost teh petih dijakov vodijo odrasli ljudje. Vedeli so za obstoj nekakšne ilegalne borbene organizacije. Sedaj, ko so imeli v rokah storilce trosilnih in napisnih akcij v Gorici, so menili, da imajo najboljšo priložnost, da zvedo še kaj več. Hoteli so priznanj o ozadju dejavnosti te dijaške skupine. Tega ozadja pa ni bilo.

Pač, bila je neka sled, čeprav dvomljiva. Mirko Brezavšek je bil sin slovenskega učitelja. Ta učitelj se ni hotel preseliti z družino v notranjost Italije, ampak je vztrajal v Goriških Brdih. O praznikih in počitnicah se je vračal k družini. Dijaka Mirka pa gotovo nekdo vodi! Če to ni neposredno njegov oče, je kdo, ki je tej družini blizu. Poostri je treba izpraševalne ukrepe nad dijakom Mirkom. In mučenje se je zaostri do skrajnosti. Mirko ni izdal ničesar, saj ni imel izdati kaj niti koga. Podlegel je mučenju. Dan pred smrtjo so ga nezvestnega prepeljali v Cerovo, kjer je v naročju svoje matere umrl. Njegov pogreb je bil množičen protest zavednih Bricev nad novim fašističnim zločinom.

Pisatelj France Bevk je napisal povest ČRNI BRATJE, ki jo je izdal Mladinska knjiga v Ljubljani leta 1952. V opombi je med drugim zapisal: »Ta ali oni bralec, ki bo prebral to zgodbo, se bo vprašal: ali se je to res zgodilo? In jaz mu že naprej odgovorjam: da, res se je zgodilo. Več kot dvajset let je od tega, ko sem videl tiste letake na črtnem papirju z Aškerčevimi verzji. Zaradi njih mi je policija naredila hišno preiskavo...«

Mirkov grob v Gor. Cerovem je narodna svetinja. Ob njegovi narodni zavesti in ob njegovi žrtvi naj se vzgaja naš mladi rod!

CIRIL ZUPANC

POGREB
BREZ POGREBCEV

Močno me je presunilo radijsko sporočilo, da »je tragično preminul Alojz Vesničar« (nič drugega, niti dneva ne ure pogreba).

Ne mislim ugotavljati, kdo je kriv, da javnost ni zvedela za pogreb koroškega borca Alojza Vesničarja-Aleksa. Po telefonu sem dobil sporočilo, naj se oglasim pri predsedniku organizacije koroških borcev. Naročil mi je, naj spregovorim ob grobu. Predsedniku Dobrinu so sporočili, da bo pogreb ob 14.30 na Pobrežju...

S težko roko sem napisal govor, v mislih pa sem imel mladega partizanskega kurirja, ki je poznal steze na Peci, Olševi, Javorju, Koprivni in Obirju kot najbrž le še redko kdo drug. Bil je sin klene koroške matere.

Toda pogreb je bil že ob 14. Tako je za krsto borca korakalo le kakšnih šest ljudi; tudi midva s predsednikom sva zamudila... Javnost ni zvedela za pogreb, saj ni bila objavljena niti skromna osmrtnica. Povedali so mi, da je bila na pogrebu neka stara ženica, ki je ob grobu rekla: »Dragi Lojze, zdaj pa veš in mi vsi vidimo, kako spoštujejo borce...«

Zalosten sem odhajal s pokopališča z neprebranim govorom, kakor da sem bil priča pogreba, kakršnega smem pričakovati tudi sam.

MIRKO TRETJAK-ROMI

NI MALO PRIMEROV...

Ni malo primerov, da začnejo ljudje gledati okrog sebe ob odprtem grobu, ali bo kdo spregovoril vsaj nekaj besed v slovo spoštovanemu človeku, rodoljubu, borcu, družbenemu delavcu... Tišina... Utegu se oglašati le iz množice: »Slava ti...« Pa je končano.

Včasih pridejo na pogreb svojci ali prijatelji pokojnega tudi od zelo daleč, redko celo iz tujine. Kaj si utegnejo misliti?

Menim, da bi bilo vsekakor potrebno, naj bi kdo spregovoril vsaj nekaj besed o človeku, ki ga sprejmemo na njegovi zadnji poti, če je bil borec NOV ali nasploh napreden človek, ki se je trudil v raznih organizacijah za naš napredek. Resnica je, da človek samo enkrat umre... Ali ni naša dolžnost, da pokažemo na njegovem pogrebu, kako smo ga spoštovali ter cenili, in da se mu končno zahvalimo za vse, kar je storil za vse nas, ki še živimo? Ali pa je morda boljše pozabljati, da bomo tudi mi nekoč umrli?

ALBIN VIDMAR

DELO

ČASOPISNO IN GRAFIČNO
PODJETJE

Ljubljana, Titova—Likozarjeva—
Tomšičeva

BLASNIKOVA TISKARNA
TISKARNA »DELO«

- Tiska časopise, revije, knjige, publikacije, razglednice, prospekte in reklamne tiskovine
- Izdeluje enobarvne in večbarvne klišee v najmodernejši tehniki
- V sklopu podjetja je specializirani obrat za večbarvni tisk, lakirnico in plastificirnico
- Izdaja osrednji slovenski dnevnik »DELO«
- zabavni tednik »TEDENSKA TRIBUNA«
- ilustrirano revijo »TOVARIS«
- štirinajstodnevnik »NASI RAZGLEDI«
- revijo »AVTO«
- revijo »STOP«
- zabavni tednik »ZVITOREPEC«

Rudolf
Vidmar

V bolnišnici na Golniku je umrl rezervni vojaški starešina Rudolf Vidmar, član ZRVS v Trzinu.

Rodil se je leta 1919 v Godoviču pri Idriji. Leta 1940 so ga Italijani mobilizirali in poslali na Sicilijo. Spomladi 1943 je dobil nekaj dni dopusta, ki ga je izkoristil, da je odšel k partizanom. Sodeloval je v številnih bitkah na Primorskem in bil hudo ranjen. Po okrevanju se je uvrstil v prekomorsko brigado in se bojeval do osvoboditve. Po vojni je bil zaposlen v trziški tovarni, ves prosti čas pa je posvetil delu v ZRVS in ZB NOV. Pri našem nadaljnjem delu ga bomo zelo pogrešali.

Anton Javh

Umrl je Anton Javh, komercialist v pokopju, vojaški vojni invalid iz NOB. Rodil se je na Bledu 1902 v delavsko-kmečki družini kot prvi od štirih otrok. Po končani osnovni šoli se je izučil za ključavničarja. Kmalu je spoznal krivice sistema in časa, v katerem je živel. Kandidat Komunistične partije je postal leta 1927. Veliko je bral, se učil in opravljal izpite. Ideje oktobra in delavske enotnosti so živele in rasle v njem. Ko se je začela II. svetovna vojna, je bil med prvimi organizatorji in propagatorji narodnoosvobodilnega boja na železniški postaji v Ljubljani. Oktobra 1941 je bil na neki akciji zaradi izdaje na begu pred italijanskimi fašisti obstreljen. Precej časa je bolehal, pa vseeno je bil zelo aktiven.

Vojna se je končala. Vse svoje misli, ves svoj čas je posvetil službi in delu v družbenopolitičnih organizacijah. Še mnogo viharnih dni je preživel, a ni se odpovedal poštenosti. Zdaj ga ni več med nami, toda njegov lik bo živel, dokler bo na svetu kdo, ki ga je poznal.

Jera Brgant

V Krtini pri Domžalah smo se nedavno poslovili od Jere Brgant. Bilo ji je 78 let. Bila je partizanska mati — njen dom je bil vselej odprt partizanom. Njen sin Jože je dvajsetleten padel na Dolenjskem.

PРАВNA
POSVETOVALNICA

Odškodnina za žrtev vojne

T. L. ČRNI POTOK

VPRAŠANJE: Leta 1942, ko vam je bilo 9 let, ste našli italijansko mino. Ne vedoče, da je to nevarna igrača, ste jo vrteli, nekaj vlekli, dokler ni eksplodirala in vam odtrgala mezinco na levi roki. Zdravili so vas v partizanski bolnišnici. Zdaj bi radi vedeli, ali imate kot invalid pravico do kake odškodnine za posledice po eksploziji mine.

Odgovor: Ker ste bili v času nesreče otrok in ne vojak oziroma borec NOV, določila zakona o vojaških vojnih invalidih za vas ne morejo veljati. Pač pa imamo v Sloveniji zakon o žrtvah vojne in fašističnega nasilja. Ta zakon res priznava žrtvam vojno odškodnino, vendar le v primeru, če so 100 odstotni invalidi. Zato za zdaj nimate možnosti dobiti kako stalno invalidnino ali družbeno pomoč. Pač pa se pripravljajte na spremembo prvega omenjenega zakona, da bi pomoč dobivali tudi tisti, ki niso kot žrtev vojne 100-odstotni invalidi, temveč invalidi nižjih kategorij. Lani je bil objavljen za vse te poziv in so bili pozvani celo na zdravniške preglede. Kaj in kako bo z novim zakonom, pa vam še ne moremo povedati nič konkretnega.

Upokojit se ali ne?

S. M. KRANJ

VPRAŠANJE: Stari ste 48 let in imate dobrih 23 let pokojninske dobe. Priznано imate tudi dvojno štetje od 1.1.1942 dalje. Zaposleni ste in, ker so vaši dohodki velik prispevek k preživljanju družine, prosite

za nasvet, ali in kako naj se upokojite. Skrbri vas novi zakon o pokojninskem zavarovanju, ki naj bi uvedel desetletno prečje. Vi pa boste 50 let starosti, kar je pogoj za upokojitev, izpolnili šele leta 1973. Ker ste šibkega zdravja, vam je že marsikdo svetoval izjemno upokojitev, ker tudi te po novem zakonu menda ne bo več. Prav tako vas skrbi, če za borke ne bo starostna doba povečana na 55. leto, toliko časa pa ne boste zdržali v službi. Tako bi potem ostala le invalidska pokojnina, kar pa bi bilo za vas še slabše. Kaj torej: se upokojiti, ali ne?

Odgovor: V našem časopisu smo v zadnjem času že večkrat odgovorili o novem pokojninskem zakonu. Ne vemo, kdaj bo stopil v veljavo, kdaj bo sprejet, ne vemo, kakšna bo končna redakcija zakona, ki bo predložen skupščini. Ni tudi izključeno, da ga bodo zadele ustavne spremembe. Vsekakor bo novi zakon, preden bo sprejet in preden bo začel veljati, objavljen in bo lahko vsakdo zvedel za njegova bistvena določila.

Ker sami veste, da je za upokojitev bork izpred 9.9.1943 po sedanjih določilih čl. 70 pokojninskega zakona potrebno, da ima borka 30 let pokojninske dobe ali pa, da je izpolnila starost 50 let in ima najmanj 20 let pokojninske dobe, še ne izpolnjujete pogojev za starostno upokojitev. Tretji odstavek čl. 70 pa določa pogoje za izjemno starostno upokojitev: ta se lahko prizna tistemu, ki ima najmanj 15 let pokojninske dobe, od tega najmanj 10 let zavarovalne dobe, pa posebno republiška komisija spozna, da je to potrebno glede na njegovo splošno zdravstveno stanje in delovne zmožnosti.

Kaj torej? Pozanimajte se za izjemno upokojitev. Sicer pa nimate druge možnosti, kot čakati dve leti, da boste izpolnili pogoje za starostno upokojitev. Pripominjamo, da so sestavljenci novega pokojninskega zakona zagotavljali, da se borem pogoji

za upokojitev z novim pokojninskim zakonom bodo poslabšali.

Kakšna pokojnina

L. P. SLOVENJ GRADEC

VPRAŠANJE: Imate priznано dvojno štetje izpred 9.9.1943, ko ste bili v NOV. Sedaj ste stari 44 let, imate pa vsega skupaj 21 let pokojninske dobe. V tovarni težko opravljate svoje delo. Kakšna pokojnina vam pripada, kam se je treba obrniti, kakšne zdravniške izvide priložiti? Dobivate republiški dodatek za borce. Ali bo pokojnina enaka osnovni plači, ali boste prejemali republiški dodatek?

Odgovor: Za borce NOV določa zakon o pokojninskem zavarovanju, da se lahko upokojijo, ko izpolnijo starost 55 let in imajo najmanj 20 let pokojninske dobe, ali pa, ko dopolnijo 35 let pokojninske dobe ne glede na starost. Teh pogojev ne izpolnjujete in se torej za zdaj še ne morete starostno upokojiti. Glede izjemne upokojitve preberite prejšnji odgovor (tovarišici iz Kranja.). Sicer pa prihaja za vas v poštev le invalidska upokojitev, če bo zdravniška komisija ugotovila, da ste za delo nesposobni. Za invalidsko upokojitev vas mora predlagati zdravnik, ki vas zdravi. Lahko pa se tudi sami s prošnjo obrnete na zavod za socialno zavarovanje in zaprosite za invalidsko upokojitev. Potem boste že obveščeni o nadaljnjem postopku tako glede pregleda po invalidski komisiji kot glede dokumentacije pokojninske dobe.

POJASNILO:

Zaradi omejenega prostora objavljamo v vsaki številki le tri ali štiri odgovore tistim, ki se obračajo na našo pravno posvetovalnico z vprašanji, ki utegnejo zanimati širši krog. Vsem drugim številnim dopisnikom odgovorjamo pisмено po pošti. Urednik

IZ NAŠE REVOLUCIONARNE PRETEKLOSTI

Bojna pot Kamniškega bataljona

Letos bo minilo 30 let, odkar je bil ustanovljen Kamniški partizanski bataljon (17. avgusta 1941). Ta enota je obdržala svoje ime do ustanovitve prve štajerske (Šlandrove) brigade pred 28 leti. Bojna pot kamniškega bataljona je značilna in pomembna za naše partizansko vojskovanje.

Prvo leto je bilo bojno območje bataljona prilagojeno okupatorjevi ozemeljski razdelitvi. To je bilo kamniško okrožje. Naslednje leto pa se je bojno območje razširilo še na Zasavje. Leta 1943 se je bataljon bojeval večinoma na Kamniškem (Tuhinjska dolina, Črni graben in mengeškotkamniška ravnina), v mobilizacijskem pogledu pa je posegal tudi na del Zasavja in Posavja. Nemški okupator je bil razdelil zasedeno ozemlje po starih avstroogrskih mejah med Štajersko in Kranjsko. Vzdrževanje zvez med Gorenjsko in Kamniškim čez ravnino je bilo težavno. Od štajerske strani so bile razmere v tem smislu ugodnejše. Temu ustrezno je bilo treba prilagoditi območja organizacijske in bojne dejavnosti osvobodilnega gibanja. Leta 1943 so porazdelili Zasavje, Črni graben in Tuhinjsko dolino med pokrajinsko vodstvo na Gorenjskem kakor na Štajerskem. Tako je bilo politično in vojaško vodstvo na Kamniškem, v Zasavju in Posavju porazdeljeno med vodstvi narodnoosvobodilnega gibanja na Gorenjskem in Štajerskem ves čas do pomladi 1945.

Vojaška komisija kamniškega okrožja KPS je 25. julija 1941 sklenila ob začetku vstaje ustanoviti kamniški partizanski bataljon. Že dan po vstaji 28. julija 1941 je bila ustanovljena Radomeljska partizanska četa. Po 22. juliju sta bili ustanovljeni tudi Rašiška in Kamniško-dupliška četa. Tako so pred 17. avgustom 1941 na Kamniškem in Posavju delovale tri čete. Dne 17. avgusta so se združile na Rašici v Kamniški bataljon.

Številne večje akcije bataljona so okupatorja vznemirile, da je začel srdito ukrepati. Odločil se je za taktiko, da je z močnimi policijskimi enotami usmeril sprva napad le na eno četo, potem pa na drugo, dokler ni končno vsem onemogočil bojne dejavnosti.

Prva je bila na vrsti kamniška četa; bila je popolnoma razbita 24. avgusta. Ostanek borcev je stopil v drugi dve četi in nekaj jih je prešlo demarkacijsko črto ter se uvrstilo v partizanske enote na italijanskem okupatorskem območju. Radomeljska četa je vztrajala do 16. septembra 1941, ko je bila prisiljena, da se je prebila čez demarkacij-

ske črto v molniške gozdove. Mengeško-moravska četa se je uspešno spopadla z nemškim policijskim bataljonom na Mohorju v Moravski dolini 21. septembra 1941. Po tem spopadu se je prebila čez vso ravnino in demarkacijsko črto na Samotorico v Polhograjske Dolomite. Končno se je nemški okupator zagnal na Rašisko četo. Pred tem je zažgal Rašico 2. septembra 1941. To je bila slovenska vas izmed tistimi nešteti vasi, ki so jih med vojno požgali okupatorji. Rašiška četa je 18. septembra pod vasjo Rašico potolkla nemško izvidnico: padlo je 5 sovražnikov. Rašiška četa je bila razbita 27. septembra. Petnajst njenih borcev se je prebilo čez Savo in demarkacijsko črto na Samotorico, drugi pa so se prebijali posamez v »ljubljsko pokrajino«.

Kamniškemu partizanskemu bataljonu je ostala le še Radomeljska četa, ki pa je bila onkraj demarkacijske črte. Toda tudi njo je doletela podobna usoda kakor poprej druge čete. Oktobra se je vrnila na svoje operativno območje. Skupaj s prvim štajerskim bataljonom bi naj odšla na dolnje Zasavje, da bi preprečili Nemcem izseljevanje Slovencev. Njen tabor v zaselku Golčaju nad Blagovico je bil izdan. Tam so jo 28. oktobra nenadno napadli močni nemški policijski oddelki in jo v neenakem boju razbili. Rešilo se je kakšnih šest borcev.

Četi na Samotorici sta se združili v Samotorsko četo, ki so jo okrepili tudi borci iz Ljubljane. Del čete je decembra odšel na Primorsko, velik sneg pa jo je zadržal, da ni prispela na Vipavsko. Drugi del čete je odšel na Gorenjsko in se pridružil Cankarjevemu partizanskemu bataljonu. Pozneje je z njim sodeloval v znameniti dražgoški bitki.

Po sklepu pokrajinskega komiteja KPS za Gorenjsko je bila pozimi 1942 na kamniško območje poslana patrulja enajstih borcev. Patrulja je kmalu prerasla v četo (25. marca). Sredi maja je že nastal bataljon. Po ustanovitvi Kokrškega partizanskega odreda 9. junija 1942 je postal kamniški bataljon I. tega odreda. Po ustanovitvi Zasavske (moravske) čete (9. julija 1942) se je Kamniški bataljon usmerjal bolj na gorsko področje.

Decembra 1942 je glavni štab narodnoosvobodilne vojske in partizanskih odredov Slovenije ustanovil operativne cone namesto grup partizanskih odredov. Po tej reorganizaciji so bili Posavje, Zasavje in Kamniško v IV. operativni (štajerski) coni. Štab te cone je januarja 1943 ustanovil Kamniško-sa-

vinjski partizanski odred. Iz ostanka Kokrškega partizanskega odreda je nastal nov Kamniški bataljon. Ustanovljena sta bila še Savinjski in Zasavski (moravski) bataljon.

Najpomembnejše akcije kamniškega bataljona so bile naslednje:

21. septembra 1941 na Mohorju v Moravski dolini, ko se je maloštevilčna mengeško-moravska četa junaško bojevala z domala celotnim nemškim policijskim bataljonom;

9. junija 1942 je Kamniški bataljon sredi dneva napadel nemško postojanko v Stranjah pri Kamniku, jo zavzel in obdržal več ur;

5. in 7. julija 1942 je prva četa Kamniškega bataljona uspešno napadla policijsko in žandarmerijsko kolono; sovražnik je imel občutne izgube;

6. marca 1943 je bataljon sodeloval pri napadu in uničenju žandarmerijske postaje v Ihanu; pred tem je ena četa bataljona sodelovala z Zasavskim bataljonom pri uspešnem napadu na sovražnikovo postojanko v Dolu;

16. marca 1943 je bataljon sodeloval z enotami Kamniško-savinjskega odreda pri napadu na sovražnikovo postanko v Moravčah;

13. junija 1943 je Kamniški bataljon sodeloval spet z enotami odreda pri na-

padu na sovražnikovo postojanko v Tuhinju.

Prvo leto sta imeli največje izgube Radomeljska in Rašiška četa. V Radomeljski četi je padlo in bilo ujetih 13 borcev. Rašiška četa pa je do konca leta izgubila kakšnih 15 borcev (tudi nekaj partizank). Hude izgube je imela 2. četa bataljona 19. junija 1942, ko jo je sovražnik napadel na Veliki planini; padlo je 18 borcev. Najhujši udarec za bataljon pa je bil, ko je 24. decembra 1942 mnogo močnejši sovražnik na ko-stanjski planini napadel oba bataljona Kokrškega partizanskega odreda in del Zasavskega bataljona; tedaj je bataljon izgubil deset borcev iz poveljniške sestave. Kokrški partizanski odred (in s tem tudi kamniški bataljon) je 19. junuarja 1943 doletela največja nesreča. V Kališču nad Kamnikom je padlo 22 borcev, 18 jih je bilo ujetih in 14 ranjenih.

Kamniški bataljon je položil trdne temelje za razvoj narodnoosvobodilne vojske na svojem bojnem območju in s tem prispeval časten delež za zmago ter svobodo.

(Po virih spominskih zbornikov, zapisih borcev, poveljnikov, po pričevanjih udeležencev NOB itd.)

JOŽE RAVBAR

Slika v muzeju na Urhu

Smrekarica je s hčerko Anico tolkla revščino v najeti kajži v Brezjah pri Pughledu pod Lipoglavom. Mož se je izgubil nekje po svetu in Smrekarica je morala sama zrediti otroka. Ančka se je izučila za šiviljo. Hodila je delat v tovarno — vsak dan po štirinajst kilometrov daleč. Med delavci so se ji začele odpirati oči, da se je treba bojevati za delavske pravice in boljši svet.

Izbruhnila je vojna. Okupatorji so potegnili mejo med Ančkinim domom in tovarno. Ančka je ostala brez službe...

Julija 1941 so prišli v Brezje terenski aktivisti. Poznali so Ančko iz tovarne. Zaupali so ji, naj zbere zanesljive ljudi v kajži; v Ljubljani so ustanovili Osvobodilno fronto slovenskega naroda. Vsi svobodoljubni Slovenci se bodo uprli okupatorju... Najzavednejši vaščani so se zbrali in pozevali v OF. Prevzeli so odgovorno nalogo, ker so partizani ustanovili na Pughledu, blizu Brezja, svoj tabor. Začele so se že prve akcije. Med prvimi je bila napad na italijanske intendante; naloga je bila, da poberejo živež, ne da bi sploh kdo ustrelil. Vendar se je nekemu sprožila puška in Italijan je bil ranjen. Zato so kmalu v vas pridrveli črnosrajčniki in pobrali nekaj ljudi, med njimi tudi Ančko. Pozneje so jih spustili, saj ni kazalo, da bi kdo kaj vedel o partizanih...

Smrekarica je kmalu spoznala, kako je treba pomagati partizanom. Zbirala je živež zanje, jim kuhala in prinašala novice. Borci pugleske čete, štajerskega bataljona, Tomšičeve brigade in še mnogi drugi so jo poznali kot zglodno »partizansko mater«. Nekateri se še spominjajo, da so se sušili ob njeni peči ali da jim je prala...

Anica pa je neutrudno šivala za partizane — halje, gamaše in še marsikaj.

Ko ni bilo kruha...

Dne 23. aprila 1945 nas je osvobodila ameriška vojska. Bili smo izgnanci iz taborišča Flossenbürg na Bavarskem. Nemci so nas gonili iz taborišča, kdo ve kam, da bi nas ne dobile v roke zavezniške čete. Mnogo tovarišev je na tem žalostnem pohodu omagalo in Nemci so jih neusmiljeno pobijali.

Brž, ko smo bili osvobojeni, smo nekateri Slovenci odšli proti bližnji vasi. Srečali smo Poljaka, ki je delal na neki kmetiji. Ponudil nam je svojo malico, kos kruha in košček slanine. Razdelili smo si dar, tako da je vsakdo dobil grizljajček. Potem nam je Poljak prinesel še kosarico krompirja, da smo si ga spekli v gozdu.

Naslednji dan smo v neki vasi srečali več naših rojakov. Z Milanom Medjo sva šla po vasi, da bi dobila kje kakšno hrano. Domačini so pobegnili. Na neki kmetiji sva odkrila malo moke. Iz te moke smo potem spekli nekakšne pogače — brez kvasa in soli. Bilo je trdo, a dobro...

Ko smo si v mestecu Roding v nekaj tednih malo opomogli, smo sklenili, da nadaljujemo pot peš v 200 km oddaljeni Salzburg. Krajšo pot nas je popeljal domačin s tovarnjakom. Med

To je trajalo nekako do začetka leta 1943. Tedaj pa so belogardisti spremenili cerkvice na Urhu v svojo morilsko trdnjavo. Tja so gonili naše ljudi — kdo bi vedel, koliko so jih postreljali in zagreblili tam okrog v gozdu! Smrekarici so grozili, da bo kmalu skopan grob zanje, če ne bo prenehala podpirati partizanov. Anica se je morala umakniti v ilegalo — ušla je čez blok v Ljubljano. Iz Smrekarice so hoteli iztisniti, »kje je banditka«, ko se je Anica vrnila, da bi stregla bolni materi. Anica se je medtem morala dan za dnem skrivati, da je niso zasacili doma. Ko se je Anica vračala proti mestu, jo je opazila domobranska prirepnica in to hitro sporočila belogardistom. Anico so ujeli dobrunjski belogardisti. Več dni so jo zasiljevali in pretepali, končno pa so jo poslali v nemško taborišče. Še poprej pa je zvedela, da so mater ubili belogardisti; žalostno novico ji je v šempetrskem zaporu sporočila jetnica, ki so jo privedli tja iz vasi pod Pughledom.

Najbližji sosedje Smrekarice so povedali, da je belogardistični krvnik Kukavica prišel ponoči z nekaj belogardisti klicati Smrekarico, naj odpre, češ da so prišli partizani in da bi radi kaj pojedli. Smrekarica ga je zavrnila: »Pridite podnevi!« Potem pa jo je prepričeval, da so res partizani; naštel je nekaj partizanskih imen. Smrekarica je prinesla skledo fižola in jo postavila na okno. V tistem trenutku jo je Kukavica ustrelil s samokresom v čelo. Truplo je ostalo pri oknu dva dni in steklene oči so strmele v hudodelski svet. Šele potem so se sosedje opogumili, da so Smrekarico položili v skromno krsto in jo pokopali na Lipoglavu. Samo slika v nekdanji cerkvi, sedanjem muzeju na Urhu, je odlikovanje Smrekarici za vse, kar je storila za osvoboditev... VID POSAVSKI

FOTOGRAFIJA Z VPRAŠAJEM

Prizor, kakršnih smo dosti videli med vojno ob železnicah... Pokrajina je podobna Primorski, golo drevje kaže, da je bila fotografija posneta jeseni, pozimi ali zgodaj spomladi. Uniforma konjenika kaže, da je fotografija nastala v zadnjem razdobju vojne, verjetno leta 1945. Smo se kaj zmotili? — Glede »fotografije z vprašajem« v letošnji 7. številki (11. februarja) nam je razen tovarišice Štefke Sladek poslala pojasnilo tudi Ivanka Mrhar iz Novega mesta, Padersčiceva 11. Pravi, da je fotografija nastala decembra 1944 v Crnomlju. Prva z leve je Micka Franko iz Gaberja pri Novem mestu. Partizan je bilo ime Pero, doma je bil iz Ribnice in je bil intendat, po rodu pa Dalmatinec. Tovarišica z ruto na glavi je vodja delavnice Rezka, doma nekje na Gorenjskem. Prva z desne je Malka iz Novega mesta, ob njej stoji neka Gorenjka. Tovarišica Mrharjeva pa stoji prav v kotu zadaj.

KULTURNI OBZORNIK

NAJBOLJŠI ALI NAJBOLJ SLOVENSKI FILM?

Na klancu - pesem hrepenenja

STEFKA DROLČEVA V FILMU VOJKA DULETIČA »NA KLANCU«

Novi slovenski film »Na klancu« je prišel v naše kinematografe tiho, neopazno in brez bučne reklame. Zagonovniki propagande trdijo, da je uspeh filma odvisen od reklame. Drugi so zopet mnenja, da se dobro blago samo hvali. Naj bo že kakorkoli, človeka pa le zaskrbi, če bo ravno premajhna propaganda — to velja predvsem za čas pred javnim prikazovanjem — krivec, da film »Na klancu« ne bo uspel v takšni meri, kot njegova umetniška vrednost zasluži. Res bi ne bilo prav, če bi iz takšnih ali podobnih razlogov ta do slej najboljši ali vsaj najbolj slovenski film ne našel svojega občinstva oziroma poti do velike večine slovenskih obiskovalcev kinematografov.

Danes, ko postaja vse bolj jasno, da sta seks in nasilje postala nepogrešljivi temi svetovnega filma in hkrati blago, ki ga režiserji — tisti, ki nimajo ničesar povedati — prodajajo nezahtevnemu občinstvu iz čisto komercialnih vzrokov, si človek želi videti na filmskem platnu izpovedovanje človekovih najglobljih sanj in doživetij duše, si zaželi lepote ter sprostitve in zadoščenja.

Zato nas je toliko bolj presenetil film »Na klancu« in kar verjeti ne moreš, da je nekomu vendarle uspelo premagati modo in izpovedati osnovno Cankarjevo resnico ter njegov svet, in to filmsko nadvse prepričljivo in učinkovito. Tako smo v poplavi seksa in nasilja dobili film, ki nas s svojo idiličnostjo, globoko izpovednostjo, dolgi kadri in počasno montažo v Cankarjevem stilu umiri in seznanj z resnico, ki je vsem nam tako blizu, ki sega globoko v naš duhovni svet in ki nas odžaja kot studenčnica.

Pretežni del občinstva, pretresen od lepega doživetja, zapušča dvorano slovesno, praznično in z resničnim poistovetenjem avtorjeve izpovedi. Človek si ob filmu resnično oddahne, saj je to spodoben svet in del naše tradicije ter predstavlja hkrati vrnitev že odtujene občinstva k osrednjim vrednotam naše kulture. Zgodi se ti nekako tako, kot če bi prišel z nudistične plaže med praznično oblečeno občinstvo, ki zamaknjeno posluša simfonično glasbo. Človek, že otopel od vse bolj stopnjevanjih efektov modernega filma, se razveseli tega novega izvirnega pristopa tembolj, ker gre za slovenski film.

»Na klancu« je izjema med slovenskimi filmi že zaradi tega, ker nedvomno kaže jasnost koncepcije režije, stila in suvereno doslednost izraza ter skrajno premišljenost in domišljenost realizacije osnovne ideje filma. Režiserju Vojku Duletiču je bilo že od vsega za-

četka jasno, kaj hoče povedati in izpovedati v filmu in je to svojo osnovno zamisel tudi ohranil ter dosledno izpeljal do konca. Režiser je pokazal izredno zrelost in intelektualno raven, ki je potrebna pri ekranizaciji tako zahtevnega Cankarjevega dela.

Osnovna vsebina je dokaj preprosta. Napravljena je po Cankarjevi noveli »Na klancu«, ki jo je napisal proti koncu svoje umetniške poti in ki odkriva svet Cankarjevih zgodnjih mladostnih doživetij. Pred našimi očmi zaživi usoda služkinje, njene tegobe in težave, sanje, želje in hrepenenja po lepšem življenju ter notranje stopnjevanje vse večjega

PARTIZANSKA
LJUDSKA PESEMPISMO
MATERI

Mati, ali še živiš?

In če živiš, vem, da trpiš?

in misliš name.

Vem, da ti srce trepeče zame
v teh groznih dneh trpljenja,
ko odloča se usoda našega življenja.
Če pa si mrtva, če so fašisti te ubili,
naj vedo, da sodbi ne bodo se skrili,
pravice roka jih dosegla bo
za deveto reko in goro!

Avguštin Sajn

Opomba: Pisec te pesmi je v partizanih zvedel, da so mu Nemci 8. februarja 1944 požgali domačijo v Baču pri Zagorju. Bilo mu je zelo težko, ko se je spomnil na 69-letno mater in na 74-letnega očeta in kako jima je hudo brez svojcev in brez strehe nad glavo.

prepada med pričakovanjem in resničnostjo, dokler se njen svet dokončno ne sesuje. Francka ostane na klancu, od koder hrepeni po sreči in upa, da se bodo otroci in mož vrnili — toda ne vrnejo se ali pa se vrnejo premagani, izgubljeni in odtujeni revnemu življenju na klancu.

Osnovna vsebina filma bi ne bila v tolikšni meri pretresljiva, če bi ne izražala neke osnovne prazničnosti slovenskega človeka, ki jo je svoj čas simbolizirala tudi beseda hlapci. Podobno usodo v takšni ali drugačni obliki je doživljalo in še doživlja na tisoče slovenskih služkinj in na tisoče naših ljudi, ki so se in se še danes udinjajo v tujini. Mnogi so se uveljavili in mnogim je uspelo uresničiti svoje sanje po spodobnem in bolj gosposkem življenju. Morda je danes večina Slovencev uresničila sanje, ki so jih sanjali ljudje na klancu, lahko pa se še vedno vprašamo, če je zadostila svojemu hrepenenju. Kajti Cankarjeva ideja hrepenenja

je globlja. To ni samo želja po pomeščenju in gosposkem življenju. Če bi bila samo to, bi lahko Slovence šteli za narod malomeščanskih idealov, ki je stoletja živel pod bogato tujo gospodo, sramujoč se svoje revščine, koprneč po tujstvu in zavidajoč svetu, s katerim se je srečaval na tem križišču, oziroma za ljudstvo, ki je bilo prešibko, da bi bilo temu svetu kos in se je zato premagano ter ponižno vračalo na svoj klanec, vdano v svojo usodo.

Ne, slovensko hrepenenje presega svet takšnih želja, njegova grenkoba in žalost je globlja kot razočaranje nad nezmožnostjo uveljavitve v gosposkem življenju! Slovenske sanje in njihova uresničitev pa se ne končajo s kočijo z dvema paroma konj in lepo obleko, s Franckino in slovensko nesposobnostjo ujeti srečo... kajti tudi njeno hrepenenje je globlje in sega celo prek groba kot sporočilo prihodnjim rodom. Morda je to najgloblja ideja črtice »Na klancu« kot tudi istoimenega Duletičevega filma. V filmu je prikazan globlji problem večnega nasprotja med ideali in resnico, med sanjami in življenjem, večni problem uresničevanja človeških hrepenenj... Če še tako zamerimo junakom filma, da so prehitro odnehali in se prehitro odpovedali sreči ter se vdali v usodo, moramo vedeti, da je ta fatalizem ljudi na klancu globlji in da morda ni samo izraz pomanjkanja borbenosti in volje. Ali morda junaki filma, ki odhajajo s klanca v svet, postanejo nemočni še zaradi česa drugega, zaradi spoznanja, ki ga da film le slutiti? In tisto drugo je neke vrste skrivnost, ki ostaja neodkrita tako v Cankarjevih črticah, v Duletičevem filmu in končno tudi v značilni slovenski resnobi in resignaciji. Ali smo to resignacijo končno premagali? Ali smo v zadnji borbi premagali tudi fatalizem?

Duletičev film smotrno izkorišča mnoge filmske možnosti in, presegajoč običajno dramaturgijo, ustvarja izviren svet notranjih doživetij ljudi na klancu, njihovih spominov in hrepenenj. Značilne sekvence v filmu, ko Francka teče za vozom in sanje o kočiji, avtor obogati z mnogimi drugimi značilnimi prizori, ki pričarajo avtentičnost in pristnost Cankarjevega sveta ter s tem hkrati značilnosti doživetij, ki so značilna za slovenskega človeka in njegovo duševnost. Duletič je s tem dokazal, da je velik poznavalec Cankarja, ter obenem filmsko izobrazil in da se s svojo racionalnostjo in zrelostjo bistveno razlikuje od režiserjev, ki so svoj čas poskusili ekranizirati znana slovenska literarnega dela od Amandusa, Samorastnikov do Jare gospode in končno tudi Sedmine ter drugih. Le-ti so se kljub večji ali manjši tehnični spretnosti po vzoru tujih modelov in šol ali zaradi pomanjkanja umetniškega navdiha, inteligence ter spoštovanja do predlog, ki so jih snemali, navadno odtujili od slovenskega sveta, ki so ga literarna dela izpovedovala. Duletiču pa je uspelo ohraniti Cankarjev svet, slovensko vzdušje in s tem napraviti prelom v dosednji slovenski kinematografiji ter hkrati pokazati novo pot, po kateri bomo Slovenci z izpovedovanjem svojih najglobljih problemov na najbolj svoj način utegnili doseči uspeh tudi zunaj naših meja. Film s tem daje program dosednji brezcilnosti slovenske filmske proizvodnje, ki je delala poskuse v mnogih filmskih žanrih, katerim pa po svoji izrazni moči, intelektualni izobrazbi in umetniški zmožnosti ni bila kos.

Film »Na klancu« je zaradi izredne glasbe Jožeta Privška, odlične kamere Mileta de Glerie in izredne igre nosilke glavne vloge Štefke Drolčeve kvaliteten tudi v vseh formalnih ozirih in bi zaradi svojstvene vsebine utegnil vzbuditi pozornost tudi na filmskih festivalih.

Na koncu nam ostane kljub vsemu še vedno trpko spoznanje, da tudi tako dober slovenski film morda ne bo naletel pri vseh gledalcih na isti odziv in ne bo našel poti do vsakega srca, saj še tako dober film lahko gre mimo ljudi, kot jih tudi lahko osvoji. To velja tudi za film »Na klancu«. Želim, da bi bilo čimveč obiskovalcev naših kinematografov, do katerih bi ta film našel pot in ki bi jih ta lepa pesem o hrepenenju notranje obogatila, osrečila, okrepila in navdušila.

MILAN ŠTANTE

ZANIMIVOSTI

Čustvenost

Bojan Adamič piše priredbe za malo znane in skoraj pozabljene partizanske pesmi, ki jih namerava posneti tudi na plošče. V zvezi s tem je izjavil: »Vračam se v zgodovino in v svojo mladost. Vzroka za to sta glasba, ki to prav gotovo zasluži, in moja čustvenost...«

Bibliografiji Cicibana in Pionirja

Založba Mladinska knjiga je pred kratkim poslal na knjižni trg dve pomembni publikaciji. Gre za bibliografiji »Cicibana« in »Pionirja«, ki ju je pripravila bibliografka Boža Pleničar. To sta vsekakor knjižni izdaji, ki ju moramo toplo pozdraviti, saj sta bili prepotrebni vsem, ki se ukvarjajo z vzgojo mladega rodu.

Čkalja in RTV Ljubljana

»Gre za spodkopavanje prizadevanj skupščine v času naporov za stabilizacijo in za zmanjšanje ugleda naših najvišjih osebnosti v družbenem življenju.« je v zvezni skupščini nedolgo tega dejal poslanec Viktor Klanjšček iz Kopra.

V mislih je imel humoristični tekst, ki se pojavlja vsakih štiri-najst dni v beograjskem kvizu v interpretaciji Miodraga Petrovića-Čkalje. Sledila je anketa, ki jo je med družbeno-političnimi in kulturnimi delavci ter bralci izvedlo uredništvo »Večernjih novosti«. Večina je bila mnenja, da Čkaljin humor ni zlonameren, da je smeh najboljšje zdravilo in da je bila pripomba Viktorja Klanjščka iz Kopra nekoliko pretirana. Ljubljanska televizija pa je sklenila, da bo kviz predvajala šele potem, ko bo videla, če v Čkaljinih pogovorih ni kaj neprimerne. »Smo Slovenci kislice?« je zapisal beograjski dopisnik Dela. Menda smo res, če nismo še kaj drugega.

Nova Maškarada ali...

Pravijo, da se nam v domači kinematografiji zopet obeta film, ki bo menda prav tako kot »Maškarada« razburil duhove v naši javnosti. Gre za film Dušana Makavejeva »WR«. Pod fotografijo Milene Dravić — objavljene v »Ilustrovani politiki« — smo prebrali: Milena Dravić igra v filmu »WR« neke vrste revolucionarko... Zato smo vest o tem filmu tudi vključili med naše zanimivosti. Bo torej najnovejši film Makavejeva politično angažiran in revolucionaren film ali samo seksualna eksibicija? Odgovor na to vprašanje bomo dobili meseca marca, ko bo premiera filma »WR«.

Za Titov rojstni dan

Na pobudo časnika »Podmladek« in pod pokroviteljstvom Rdečega križa je 1. februarja začela akcija za izbor najlepšega darila predsedniku republike za rojstni dan. Akcija bo zajela vse osnovne šole, žirija pa bo izbrala po enega predstavnika iz vsake republike. Najlepša dela bodo izročili predsedniku Titu.

Neuspeh Rolfa Hochutha

Ze nekaj časa je poteklo, kar so v dunajskem Volkstheateru uprizorili najnovejšo dramo Rolfa Hochutha »Gverilci«. Občinstvo je ostalo hladno do Hochuthove novitete, kritika pa je izrazila vrsto pomislekov, očitajoč avtorju politično nezrelost.

POKAŽI »TV-15« SVOJEMU ZNANCU, MORDA BI SE TUDI ON NANJ NAROČIL!

Tudi Francija bo imela hidrogenske bombe

Po sklepu francoskega predsednika Pompidouja bo tudi Francija dobila hidrogensko bombo, to pa že čez štiri leta. Francoska bomba bo enostavnejša in »manjša« od drugih, navzlic temu pa bo njena moč znašala nekaj megaton. Za takšno bombo se je Pompidou odločil predvsem iz finančnih razlogov: stroški naj bi bili čim-manjši, toda ne na škodo obrambne moči države.

Znano je, da Francija ima že sedaj bombnike mirage IV in zračne cisterne za oskrbovanje letal z gorivom med poletom. Bombniki so prilagojeni za prevoz 300—500 kilotonskih bomb na razdaljah do 2.500 kilometrov. Poročali smo že, da so Francozi svoje hidrogenske bombe tudi že preskušali, vendar le-te niso bile izdelane za operativno uporabo.

Do leta 1975 bo Francija imela tudi podmornice tipa polaris, toda bojne glave s hidrogenskimi bombami, podobne ameriškim, bodo operativno uporabne šele leta 1980.

Zahodna Nemčija noče več prodajati orožja Grčiji in Portugalski

Po nekaterih poročilih iz Kölna bo zahodnonemška vlada prepovedala izvoz v Grčijo in na Portugalsko. Doslej je Zahodna Nemčija tema dvema deželama prodajala orožje v okviru NATO programa o pomoči V Grčijo je odšlo v zadnjih šestih letih za približno sto milijonov mark orožja, medtem ko vrednost pošilk, namenjenih na Portugalsko ni znana.

Grčija naj bi se Zahodni Nemčiji zamerila zaradi vojaškega udara, kar pa zadeva Portugalsko, Zahodna Nemčija menda ne zeli, da bi Portugalci uporabljali njeno orožje v bojih s pripadniki afriških osvobodilnih gibanj, zlasti pa ne v invazijah, med kakršne spada tudi vdor v Gvinejo. V zvezi s tem je predstavnik zahodnonemške vlade odločno zanikal vesti, češ da je Zahodna Nemčija Portugalski prodajala bombnike.

Koliko stane podmornica?

Ameriški mornariški minister je sklenil pogodbo o gradnji dvanajstih novih jedrskih podmornic. S tem naj bi se ZDA uprle nevarnosti, ki jim morda grozi s strani čedalje številnejše in močnejše sovjetske vojne mornarice. Začetek gradnje bo Američane stal 750 milijonov dolarjev.

Vse pa kaže, da se Američani s temi dvanajstimi jedrskimi podmornicami ne bodo zadovoljili in da jim bodo pridružili še nove. Ni znano, koliko jih bo. Nekateri trdijo, da gre za 24 podmornic.

Prva nova podmornica bo končana konec leta 1974. Poglavitna naloga novih podmornic bo v tem, da v primeru vojne prestrežajo sovražnikove izstrelke in napadajo podmornice. V ZDA je čutili čedalje večjo zaskrbljenost sprito krepitve sovjetske vojne mornarice. Obrambni minister Laird je izjavil, da utegne biti sovjetsko podmorniško ladjeve že čez tri leta močnejše od ameriškega.

Jedrske podmornice so silno drage. Menijo, da bo vsaka od teh, ki jih sedaj grade, stala z jedrsko oborožitvijo in elektronsko opremo vred približno 160 milijonov dolarjev, vseh dvanajst pa približno dve milijardi dolarjev.

Ameriška vojska zbira podatke o nekaterih državljanih

New York Times je pred kratkim pisal, da je ameriška vojska v letih 1967—1969 vložila v elektronske računalnike in arhiv obveščevalne službe imena kakih 18.000 ameriških državljanov. Pri zbiranju političnih in osebnih informacij o teh ljudeh je sodelovalo več kot tisoč agentov.

Ameriška vojska se ne zanima le za radikalno levico, kot so na primer »črni panterji«, ampak tudi za razna desničarska združenja, med njimi tudi za »hčere ameriške revolucije«. Največjo pozornost pa seveda posveča radikalnim elementom, črnskim aktivistom in nasprotnikom vietnamske vojne.

Med največje uspehe zavezniške obveščevalne službe spada dešifriranje nemških radiogramov marca 1918. Takrat so začeli Nemci uporabljati zaveznikom še povsem neznan šifro. Po tem so zavezniki upravičeno sklepali, da Nemci pripravljajo novo veliko ofenzivo. Zato so najboljši francoski, angleški in ameriški strokovnjaki dobili nalogo, naj za to šifro čimprej najdejo ključ.

Dva dni kaseje je ameriška prisluškovalna postaja prestregla sporočilo po novi šifri, ki ga je neka nemška radijska postaja prenašala drugi postaji. Ta pa je odgovorila, ne da bi uporabljala kod, takole: »Novih šifer še nismo prejeli. Prosimo, če nam sporočilo ponovite po prejšnjem kodu.«

Zelji je bilo ustrezno. Ko so ameriški strokovnjaki sporočili medsebojno primerjali, so kaj hitro odkrili elemente nove šifre. Američani so o odkritju takoj obvestili tudi Francoze in Angleže. Tako so zavezniki tri dni kasneje prebrali nemške brzojavke prav tako zlahka kot Nemci. Ko se je 21. marca začela nemška ofenziva, so bili zavezniki o vsem, kar se je dogajalo na nasprotni strani, obveščeni iz prve roke.

Črni dnevi za nemške podmornice

Zavezniki so se tako zelo izpopolnili v dešifriranju prestreženih brzojavk, da so vedeli skoraj za dve tretjini nemških devizij. Pri tem je bila zlasti uspešna britanska admiraliteta, ki je znala odkriti mnoge namere nemškega vojnega ladjevja in podmornic.

Začelo se je takrat, ko so ruski potapljači našli v potopljeni bojni ladji »Magdeburg« nemški kod. Kasneje so kode iskati in dobili tudi v nekaterih potopljenih nemških podmornicah. Nekeč pa so v razbitinah sestreljenega cepelina našli kod, s pomočjo katerega so kasneje spravili na morsko dno marsikatero nemško podmornico.

Poslednji večji napad nemških cepelinov leta 1917 se je končal neuspešno. Eden izmed njih je moral zasilno pristati v bližini ameriškega šolskega taborišča izza fronte v Lataringiji. Preden je posadka mogla uničiti dokumente, so prihiteli ameriški vojaki in jo ujeli. Obveščevalni odsek je zaplenjeno dokumentacijo začel nemudoma pregledovati. Ob tej priložnosti so odkrili radijski kod, po katerem so Nemci prenašali podmornicam ukaze. Ko pa je ameriškim obveščevalcem iz raztrganih kosov uspelo obnoviti karto s področji, na katerih so delovale posamezne nemške podmornice, je postalo očitno, da so se te znašle v zavezniških rokah. Ameriški polkovnik Williams je

Obrambna vzgoja

VOHUNSKÉ ZGODBE IZ I. SVETOVNE VOJNE

Obveščevalci potaplajo nemške podmornice

dragocene dokumente takoj poslal v London, s tem pa so se začeli za nemške podmornice najbolj strašni dnevi od začetka vojne dalje. V skladu z ukazi, ki so jih bile prejemale po nemškem kodu in ki so jih bili pošiljali zavezniki, so se podmornice iz globin dvigale na površje, tam pa so se nepričakovano znašle sredi zavezniških vojnih ladij. Mnoge so bile potopljene, druge pa nenehno zasledovane in zato na potapljanje zavezniških ladij sploh niso mogle misliti. Še nikoli dotlej niso zavezniki izgubili tako malo ladij in potopili toliko nemških podmornic kot prav v tistih dneh. To je trajalo toliko časa, dokler se ni Nemcem posvetilo, kje iskati vzroke njihovih težav, in so spremenili kod.

Pravočasno ukrepanje

Dolgo časa niso vedeli, kje so vzroki mnogih ruskih porazov, med drugim tudi tistega pri Mazurskih jezerih. To se je dogajalo zato, ker so Nemci v prvih mesecih vojne prestrezali mnoga radiotelegrafska sporočila. Tako so bile Nemcem bolj ali manj znane sovražnikove namere in naloge skoraj vsake njegove divizije. To je bilo tako, ko da bi bili prisotni na ruskih vojaških posvetih. Francoski generalštabni oficir, ki je bil dodeljen ruski vojski, je le stežka prepračil rusko poveljstvo, naj šifre menja čim pogosteje.

Priznati je treba, da so nekoč tudi Nemci dobili v roke ameriški kod. Čeprav je to bilo strogo prepovedano, je poveljnik nekega ameriškega polka odšel na prednje bojne položaje s kodom v žepu. Nemci pa so tistega dne iznenada krenili v napad in ujeli nesmotnega polkovnika s kodom pri sebi. Vsa sreča je bila v tem, da je nekdo od Američanov le vedel za knjigo v majorjevem žepu. O tem so nemudoma obvestili vrhovno poveljstvo, odtod pa so divizije dobile ukaz, naj uporabljajo drugi kod.

Prekinjena večerja

Vojna se je že bližala proti koncu, ko se je brigadni general Ree, povelj-

nik ameriške 2. divizije, s svojim štabom razmestil na neki kmetiji, ki je nekoliko pred tem bila še v sovražniških rokah. Prav tedaj, ko je general začel večerjati, so okrog hiše začele treskati nemške granate. General je moral večerjo nadaljevati v kleti.

Tja je nekoliko kasneje ves prestrašen prisopihal tudi narednik, ki je bil odgovoren za zveze, in razburjeno pojasnjeval:

»Gospod general! Ko sem bil odsoten, je moj pomočnik odposlal nešifrirano sporočilo o naših položajih, pri tem pa je omenil tudi kmetijo, kjer je naš štab.«

Takoj pošljite novo sporočilo,« je naročil general naredniku, »ki naj bo prav tako nešifrirano.«

Narekoval mu je novo poročilo, po katerem naj bi se njegov štab premestil na neko drugo kmetijo, ki je bila od prve oddaljena kakih dvesto metrov. Kmalu zatem so začele sovražnikove granate riti tla okrog te kmetije na veliko nezadovoljstvo skupine oficirjev, ki je bila prav takrat prispela tja, ne da bi jo kdo opozoril na generalovo zvijačo.

Obveščevalni odsek je prestrezal ne samo radiotelegrafska, ampak tudi radiotelefonska sporočila. Obveščevalci so prisluškovali telefonskim pogovorom med vojaki v nemških strelskih jarkih in po novih glasovih ugotavljali, kdaj je na prednje položaje prispela kaka nova enota.

Po drugi strani je bilo ameriškim vojakom in oficirjem strogo prepovedano brez potrebe uporabljati telefon, zlasti pa omenjati premike enot, njihove nazive in vse drugo, kar bi sovražniku utegnulo koristiti.

Da je prisluškoval tudi sovražnik, sta takrat spoznala dva telefonista 26. divizije. Ko sta se neko deževno noč po telefonu pogovarjala o vsem mogočem, je eden od njih postal pozoren na nekak šum.

»Kdo je tam?« je povprašal. »Kdo je na liniji?«

»Dva prebrisana Nemca, ki sta vama zelo hvaležna za podatke, ki sta jih nama tako prijazno posredovala.«

THOMAS JOHNSON

Več denarja – manj orožja

Nemški vojaški strokovnjak Otto Miksche je pred kratkim napisal članek, v katerem dokazuje, kako je vojna tehnika sicer čedalje dražja, vendar sorazmerno čedalje manj učinkovita.

Kot v vseh revolucijah je tempo revolucionarnih sprememb v sodobni vojni tehniki začel žreti lastne otroke. Marsikatero sodobno orožje ne ustreza strateškim zahtevam, poleg tega pa je tudi predrago.

Vietnamska vojna očitno kaže na to, da utegne biti vojna tehnika prav tako breme, kot je bil za srednjeveškega viteza oklep.

Ameriški tank M-48 paton je pred dvajsetimi leti stal približno 150.000 dolarjev, sedanji tank leopard stane že 250.000, tank M-70 pa bo stal, kot računajo, kakih 600.000 dolarjev. Novo izvidniško reakcijsko letalo RF-4 phantom II stane pet milijonov dolarjev, kar je dvakrat več, kot je bilo treba nekaj odšteti za bojno reakcijsko letalo F-104 G starfighter.

Čeprav je res, da postaja sodobna bojna tehnika čedalje popolnejša, vendar ni mogoče za nobeno od omenjenih orožij trditi, da so večji stroški v skladu z njihovo učinkovitostjo. Z drugimi besedami: medtem ko se stroški vsakih deset let podvoje, se v istem času njihova kakovost izboljša le za 25—30 odstotkov. To pomeni, da se navzlic večjim stroškom bojna moč armad zmanjšuje, namesto da bi se povečevala.

Čim zahtevnejše je kako orožje v tehničnem oziru, tem hitreje naraščajo njegovi proizvodni stroški. Vzdrževanje tehničnih pripomočkov je tako zamotana zadeva, da v armadah potrebujejo sodelovanje velikega števila civilnih strokovnjakov. Tako so na primer stroški v zvezi z vzdrževanjem sodobnega srednjega tanka do 25.000 dolarjev letno ali 10 odstotkov nabavne vrednosti. V zadnjih dvajsetih letih se je proizvodnja tankovskega in artilerijskega streliva podražila štirikratno, izstrelki

»zemlja-zrak« in »zrak-zemlja« pa celo osemkratno.

Večji pa so tudi stroški za urjenje posadk. Doslej so v enotah imeli običajno trikrat več obveznikov kot poklicnih vojakov. V zahodnonemški vojski stane urjenje pilota za reakcijska letala več kot 500.000, tankista 7500, padalca 5000 in strokovnjaka za radarje in naprave za zvezo 5000 dolarjev.

Če upoštevamo, da mora skoraj vsako letalo imeti po dva pilota, potem bomo ugotovili, da bodo v petih letih stroški zanje in za vzdrževanje naprav na tleh večji od nabavne cene letala. Vrednost opreme, ki jo ima komandir tankovske čete, znaša 4—5 milijonov dolarjev, torej toliko, kot je vredna srednje velika tovarna. Če skupno vrednost opreme in oborožitve divizije, ki ima 15.000 mož, razdelimo na posameznika, bomo ugotovili, da pride na vsakega vojaka po 30.000 dolarjev. Če pa pri tem upoštevamo celotne oborožene sile, bo na vojaka prišlo celo po 60.000 dolarjev.

Hkrati z izpopolnjevanjem sodobnega orožja so se izredno povečale tudi zahteve glede oskrbovanja. Izračunali so, da vsaka ameriška divizija dnevno potrebuje 800—1200 ton raznega vojaškega materiala. To ne sme nikogar presenetiti, saj vemo, da ima vsaka sodobna protiletalska baterija po 40 ton elektronske opreme in da na minuto lahko izstrelili več tisoč granat.

Posledica tehničnih izboljšav pri orožju in opremi je mnogo večje število ljudi v štabih in zalednih enotah. Tako ima na primer sodobna divizija 15.000 mož. Od tega je 5400 voznikov in njihovih pomočnikov, ki sploh niso borci, po drugi strani pa je v njej le 1600 borcev-pešakov.

Za opremo sodobne oklepne divizije je treba odšteti 400 milijonov dolarjev, od česar gre 40 odstotkov za oklepna vozila in njihovo vzdrževanje, 19 odstotkov za razna druga vozila, 10 odstotkov za obrambo pred napadi iz zraka in 12

odstotkov za ostalo elektronsko opremo. Potemtakem ostane za nabavo vsega drugega orožja (topovi, minometi in avtomatsko orožje) le 18 odstotkov. To pomeni, da tradicionalnega evropskega obrambnega sistema prek splošne mobilizacije sploh ni moč uresničiti. Dokler je bila oborožitev sorazmerno preprosta (na primer v drugi svetovni vojni), so lahko kaj hitro poklicali pod orožje kakih deset odstotkov vsega prebivalstva. Francoske oborožene sile, ki so sprva imele 710.000 mož, so se leta 1939 z mobilizacijo povečale na 5.500.000 mož.

Sedaj imajo sile NATO med Baltskim morjem in Alpami 22—23 divizij, toda nobena zahodnoevropska dežela ne more hitro mobilizirati kako večje število ljudi glede na to, ker imajo dovolj opreme le za aktivne enote. Zahodnonemška vojska ima 250.000 vojakov, toda njeno rezervo (1.300.000 vojakov), katere urjenje je stalo približno štiri milijarde dolarjev, ne bi bilo mogoče hitro mobilizirati in jo uporabiti. Tudi Francija bi od svojih 1.500.000 rezervistov lahko opremila in oborožila le 350.000 vojakov.

V zadnji svetovni vojni so Združene države Amerike izdelale 57.000 tankov, kar jih je stalo 1100 milijonov dolarjev, in 99.000 lovskih letal, za katere so morali odšteti približno 5000 milijonov dolarjev. Danes pa bi za ta denar lahko kupili samo 3600 tankov in 980 reakcijskih letal F-4. Če pa se bodo cene, ki so veljale pred desetimi leti v naslednjih desetih letih podvojile, potem bo leta 1980 mogoče nabaviti za ta znesek le še 1.800 tankov in 490 letal.

Skoraj nihče več ne dvomi v to, da so vojaški proračuni dosegli že skoraj zgornjo mejo. Vse kaže, da jih je mogoče povečevati le še v sorazmerju s splošnim inflacijskim povečevanjem cen. Približno 60—70 odstotkov proračuna gre za operativne in osebne stroške, za tehnično raziskovanje in za nabavo opreme in orožja pa ostaja le 30 do 40 odstotkov. Za novo oborožitev je potemtakem namenjeno le 15—20 % vsega vojaškega proračuna.

in ljudska zaščita

Zaskrbljenost Američanov zaradi sovjetskih lovcev

Ameriška agencija United Press International je pred kratkim objavila komentar, ki izraža zaskrblje

Uradni zahodnoevropski vojaški krogi trdijo, da na evropski celini znaša razmerje med najboljšimi letali Sovjetske zveze ter ZDA in zahodnoevropskih dežel 6:1 v korist Sovjetske zveze. Strokovnjaki menijo, da je položaj glede tega zelo resen in v najvišjih vojaških krogih poudarjajo, da bi bilo v primeru vojne »naša lovška obramba uničena v nekaj dneh, morda pa celo v nekaj urah.«

Sovjetski lovec MIG-21 PF

To je potrdil tudi eden od vodilnih letalskih oficirjev NATO, katerega lovška letala so prav tako odgovorna za zaščito zavezniškega zračnega prostora — načelnik generalštaba zahodnonemškega letalstva generalpodpolkovnik Johannes Steinhof. Ta znani letalski as iz druge svetovne vojne, ki večkrat uide iz svoje pisarne, da bi letel s sodobnimi reakcijskimi letali, je pred kratkim naročil svojim najboljšim strokovnjakom za obrambo zračnega prostora, naj napišejo serijo člankov za neko poluražno publikacijo za obrambna vprašanja.

Tako neugodno razmerje med zahodnoevropskimi in sovjetskimi lovskimi letali je posledica ogromnega števila lovcev v deželah varšavskega sporazuma. Sovjetska zveza in njene zaveznice naj bi imele več kot 3000 nadzvočnih lovskih letal, dežele NATO pa le nekaj petsto.

Zahodne strokovnjake bolj kot število skrbi kakovost sovjetskih letal. »Nekatera naša letala niso usposobljena za boje na srednjih in majhnih višinah,« je izjavil neki pilot lovškega letala. »Ko govorim o srednjih in majhnih višinah, mislim na višine od 25 pa nekako do 3000 metrov.«

Zahodni obveščevalni strokovnjaki vedo povedati, da so skoraj vse enote lovškega letalstva v deželah varšavskega sporazuma opremljene s slovitimi prestrezniki MIG-21, ki jih Moskva dobavlja svojim zaveznicam v raznih izpeljankah. Strokovnjaki menijo, da je to lovsko letalo z deltastimi krili, ki doseže dvakratno hitrost zvoka, kar idealno za doseglo premoči na majhnih višinah.

Obveščevalci poročajo, da 24. letalska armada, ki je razporejena v Vzhodni Nemčiji, sedaj dobiva model J prestreznika MIG-21. To letalo so v manjših količinah zasledili tudi v Egiptu, toda tudi tam imajo menda sovjetske posadke. Trdijo, da ima letalo te vrste »zelo kompleksno elektronsko opremo, dvocevni top in štiri izstrelke »zrak-zrak«, ki jih proti cilju usmerja jo z radarjem.«

Po drugi strani pa ima Zahod na voljo tri vrste letal:

— Taktični lovec tipa phantom-II, s katerimi so opremljene letalske sile ZDA, menda ne zaostajajo za MIG-21.

— Lovska letala tipa lightning, ki jih ima britansko letalstvo, imajo približno enake lastnosti kot MIG-21.

— Lovska letala tipa starfighter, s kakršnimi je opremljeno zahodnonemško, nizozemsko, belgijsko, dansko in norveško letalstvo, so lahko na veliki višini celo boljša od MIG-21, toda na majhnih višinah se s sovjetskimi letali ne morejo več kosati. Starfighter pa je

nost uradnih zahodnoevropskih vojaških krogov zaradi nenehnega naraščanja sovjetske letalske moči.

skoraj vsako drugo zavezniško lovsko letalo v Evropi.

Globoko na sovjetskem ozemlju pa so še boljša letala od MIG-21 J, vendar zahodni strokovnjaki menijo, da niso predvidena za uporabo v Evropi, pač pa za odpor v primeru vdora zahodnih bombnikov. Med letala, ki naj bi ščitila sovjetski zračni prostor, spadajo zlasti tale:

— Neka izpeljanka MIG, ki je težka 37 ton in ki lahko sprejme 15 ton goriva, oboroženo pa je s štirimi kompleksnimi izstrelki. To letalo lahko doseže več kot trikratno hitrost zvoka.

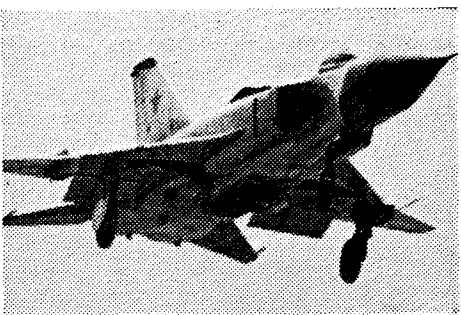
— Neko drugo letalo tipa MIG z gibljivimi krili, ki je podobno ameriškemu lovskemu letalu F-111. Leti z dvainpolkratno hitrostjo zvoka.

— Prestreznik z deltastimi krili tipa suhoj, ki doseže več kot dvainpolkratno hitrost zvoka.

Zahodni letalski strokovnjaki poudarjajo, da sovjetski projektanti vsako leto pripravijo približno tri prototipe novih lovskih letal in če so poskusni poleti uspešni, jih začno izdelovati serijsko.

Navzlic nevarnosti s strani sovjetskih lovcev in kitajskim poskusom, da začno proizvajati lastno nadzvočno letalo, pa je Zahod dopustil, da njegova lovška letala zastare. Treba je namreč vedeti, da so letala tipa starfighter, phantom in lightning prvič vzletela že pred 12-15 leti. ZDA so se zdramile šele pred kratkim in naročile novo serijo lovskih letal. To so letala F-14 za vojno mornarico in F-15 za vojno letalstvo.

Clarens Johnson, ki se je ukvarjal z razvojem ameriškega lovškega letala s

Sovjetski dvomotorni lovec suhoj

hitrostjo več kot s trojno hitrostjo zvoka, se je v tajnih tovarnah, ki jih ima firma Lookheed v Kaliforniji, lotil prototipov novih letal. Sedaj dela na letalu A-11, ki je ves iz titanija, na vrsti pa je še novo ceneno lovsko letalo L-1200. Pri tem letalu znaša razmerje med močjo in težo 1:1, dvakratno hitrost zvoka pa lahko doseže že v pol-druhi minuti.

Medtem pa ljudje, ki so zadolženi za obrambo zračnega prostora NATO, usklajujejo svoje načrte z novo strategijo, ki se zavzema za spopade nad bojiščem, ne pa za zaščito sorazmerno majhnih površin v zaledju, kjer so jedrske naprave. Ameriški, britanski in nemški strokovnjaki za obrambo zračnega prostora opozarjajo na izkušnje iz druge svetovne vojne: po zavezniškem izkrcanju v Normandiji se nemški tanki sprlo popolne premoči angloameriškega letalstva niso mogli nikamor gani.

Vsa taka in podobna zahodna jadvokanja o ogromni sovjetski premoči v zraku pa je seveda treba jemati z velikim pridržkom. Razmerje letalske moči je precej drugačno, če upoštevamo tudi letalstvo, ki ga imajo ZDA doma in na drugih celinah. Na drugi strani pa je izražanje pretirane zaskrbljenosti zaradi dozdevne popolne sovjetske premoči v zraku tudi pritisk zahodnih vojaških krogov na vlade svojih dežel, da bi v te namene odobrile večje zneske kot doslej.

Človek ni bil več človek

Po pripovedi Franca Fajfarja piše Jošt Rolc

Po enem tednu, ko so bili na jutranjem sprehodu na jetniškem dvorišču, je k Francetu in Ravniku pristopil visok, škilast gestapovec in jima velel, naj mu sledita. Prignil ju je v prazno celico in ju začel zasliševati. Po petih minutah je Ravnika poslal na hodnik in nadaljeval samo s Francetom. Ker ta ni povedal nič novega, je gestapovec začel rjuti kot žival. Od vsega je razumel le 'lump' in 'bandit' ker je ti besedi nenehno ponavljaj.

Ravnik je izginil. Franceta se je polastil čuden občutek in podvomil je o prijateljevi trdnosti. Spraševal se je, zakaj so ju ločili in kaj počenjajo z njim. Najbrž so gestapovci hoteli omajati Francetovo zaupanje do Ravnika in ustvariti duševno napetost, da bi ga tako prisilili k popuščanju. Take in podobne misli so mu rojile v možganih, medtem ko je gestapovec kar naprej kričal. Ko je uvidel, da samo izgublja čas, ga je napodil iz celice. Na dolgem hodniku je presenečen naletel na prijatelja, ki ga je žalostno pogledal.

»Bodi pozdravljen, Fajfar, odpuščen sem,« je zašepetal, da ga stražar ne bi mogel slišati. »Doma povej,« je še utegnil naročiti France in pod stražarjevim nadzorstvom odšel v drugo nadstropje.

V Celovcu je France ostal le še en teden. Ti dnevi so bili polni negotovosti in strogega gestapovskega režima. Gestapovec Muki, majhen, plečat tip z nepogrešljivim pasjim bičem v roki, je bil trepet jetnikov. Vsako jutro je prihajal v celico, vpil in mahal z bičem, kot bi se otepaj nadležnih muh. Večkrat je vdrl v celico tudi sredi noči v spremstvu oboroženega stražarja in preštel zapornike, ki jim je prej velel, naj vstanejo in se postavijo v vrsto.

Dne, 9. oktobra 1942 ob petih zjutraj, še v trdi temi, je zarožljalo v vratih. Paznik s stražarjem je z lista prebral pet imen, med drugimi tudi ime Franca Fajfarja.

Poklicani so nemo stopili naprej, paznik pa jih je v parih vlenil v je-klene lisice. Vse je z grozo prešinila misel na smrt. Že so se videli med talci pred naperjenimi puškami ali pa za bodečimi žicami taborišča smrti, odkoder se dotlej še nihče ni vrnil.

Umazani, zmečkani in strgani so morali kot razbojniki s paznikom v zgradbo za kriminalce. Vseh šest so najprej fotografirali, jim vzeli prstne odtise — kot kriminalcem. Brez zajtrka so jih nato vklenjene prignali po celovških ulicah na železniško postajo. Na peronu je že stal vlak s posebnim vagonom, kamor so vstopili jetniki s spremstvom; dva gestapovca v civilnih oblekah sta bila z njimi. Vlak je zaspopal in se kmalu ustavil v Beljaku. Sestorici se je pridružil še nov zapornik — Stane Lenič iz Ljubljane, ki so ga prignali iz beljaških zaporov.

Jetniki so molče sedeli in se ukvarjali vsak s svojimi mislimi na težko prihodnost, ki jim je namenjena. Pogovor je bil strogo prepovedan. Nihče ni mogel slutiti, kam se peljejo.

France je žalostno pogledoval skozi okno v bežečo pokrajino. Vlak je neusmiljeno brzel nad ozkimi dolinami, skozi številne predore proti severu. Zdaj je že vedel, da so namenjeni v

Nemčijo, kjer jih v najboljšem primeru čaka eno izmed koncentracijskih taborišč, o katerih je slišal od zapornikov še v Celovcu. Prepričan je bil, da je to njegov konec, kajti od tam ni vrnitve...

Po celem dnevu napornega potovanja se je okrog osmih zvečer, že v trdem mraku, vlak ustavil v Münchnu. Izstopili so in v dvoredih odšli pred postajno poslopje, kjer jih je čakal velik črn avto — policijska marica. Odbrzeli so po zatemnjenem mestu in se čez dobre pol ure ustavili. Z grozo v očeh so zagledali glavni vhod v taborišče Dachau. Ob vhodu pri stražarju je stal esesovec, ki je od spremljevalca novih jetnikov prevzel dokumente. Ko so jim sneli lisice, je prišel ponje človek v zebirsti taboriščni obleki — kapo, surov nemški kriminallec. Kot, da ima pred seboj goveda, jih je nadrl in pogljal v nizko betonsko stavbo, kjer je bila taboriščna kopalnica. V 50 m dolgi in 20 m široki betonski hali so bile na stropu vodovodne cevi s prhami, ob steni pa grobo izdelane lesene klopi. Kapo je nekaj zakričal in nekdo od jetnikov je prevedel, naj prekleta golazen umazana počaka do jutra v kopalnici. O kakšni hrani niti črnil ni, čeprav cel dan niso dobili niti grizljaja. Ugasil je luč, dobro zaklenil vrata in odšel.

Do onemoglosti utrujeni in lačni jetniki so se zvalili na klopi, kot bi jim bilo vseeno, kaj bo z njimi. V temno kopalnico je skozi majhna zamrežena okna pod stropom v enakomernih presledkih svetil reflektor.

France ni mogel zaspati. Že ob petih zjutraj ga je iz dremavice zdramilo množično govorjenje, kot bi prihajalo s semnja. Stopil je k oknu. Tisočglava množica taboriščnikov v zebirstih oblekah se je na velikem dvorišču zbirala v vrste. Ostra nemška povelja in psolve so priganjale ljudi, ki so se pokorno in nezainteresirano pomikali na zborna mesta — »apelpplatz«.

Taboriščniki so se zvrstili kot vo-jaki, iz vsake barake posebej. Kapoji in esesovci so jih prešteli in klicali po številkah. Ko je bilo to opravljeno, so poročali esesovskemu »raportfirerju«. Vsaka baraka je imela svojega esesovca, ta pa za vsako sobo starešino, ki je bil tudi jetnik-kapo. Posamezne skupine so se nato odpravile na določeno delo.

V kopalnico je prišel kapo. Novince je takoj ostrigel, nato so se skupali in oddali razcapane obleke. Z velikega kupa jim je nato razdelil taboriščne, zebirste cape, ki so strahovito smrdele. Kdo ve, koliko ljudi jih je že nosilo in koliko jih je umrlo v njih. Dobili so tudi lesene cikle. Hudo neprijetno jim je bilo, ko so se v novih capah postavili v vrsto. V hladnem jutru so drgetali od mraza.

Dobili so vsak svojo številko in rdeč trikotnik. Fajfarjeva je bila 37256. Na jetniških bluzah so opazili različne trikotnike. Šele kasneje so zvedeli, kaj pomenijo. Politični kaznjenci so imeli rdeč trikotnik obrnjen navzdol, vojaški obrnjenega navzgor, Židje pa šestokrako zvezdo, medtem ko so Cigani dobili črne trikotnike in kriminalci zelene. Skoraj vsak kapo je bil zaznamovan z zelenim, kar je pomenilo — obsojen na dosmrtno ječo.

(Se nadaljuje)

V karantenskem bloku taborišča Dachau (risba B. Vavpotiča)

VABILO

VSE ČLANE ZVEZE VOJASKEH VOJNIH INVALIDOV NA OBMOČJU MESTNE ORGANIZACIJE NOVA GORICA VABIMO, DA SE ZGLASIJO DNE 27. 2. 1971 OD 9.-14. URE, V PROSTORIH INVALIDSKE HIŠE V DELPINOVI ULICI ŠTEV. 38 NOVA GORICA, ZARADI IZPOLNITVE PRIJAV TOPLIŠKO-KLIMATSKEGA ZDRAVLJENJA V STRUNJANU.

DNEVNI PENZION V SEZONI ZNAŠA NDIN 30, IZVEN SEZONE ODBOR PA 18 NDIN.

IZ KNJIGE JOŽETA VIDICA, KI JE LETOS DOBILA KAJUHOVO NAGRADO

Beg z morišča

Poleti 1942. leta je Cankarjev bataljon požgal most v Mostah pri Žirovnici. Dva dni pozneje so Nemci na tem mestu ustrelili 28 talcev, enemu izmed njih pa se je posrečilo pobegniti.

Njegov beg je postal legenda, ki ima toliko različic, kolikor ljudi jo pripoveduje. Izluščiti resnico iz legende in odgovoriti na vprašanje, kdo je bil pobegli talec v Mostah, ni tako preprosta in lahka naloga. Priče so redke in spomini obledeli...

»Nekemu talcu se je posrečilo pobegniti...« so šepetali ljudje in kljub vojni je novica preplavila mesta, vasi in gozdove. Zanj so kmalu zvedeli svojci ustreljenih talcev in partizani.

Ali je kdo videl pobeglega talca? Kakšno obleko je imel? Kakšne lase? Kakšen je bil? Star ali mlad? To so bila vprašanja, ki so mučila svojce talcev, saj se je vsem vzbudila iskrica upanja, da se je morda prav njihovemu posrečilo pobegniti.

Teden dni je bilo v Mostah vse mirno. Potem pa so v vasi začeli prihajati neznanci, ki so skrivaj spraševali domačine, če bi kdo kaj vedel o ubežniku. Ubežnik je postal junak, njegov beg legenda.

Po prvi pripovedi so Nemci pripegljali zvezane talce na morišče in jih postavili ob betonski ograji. Ko so na oficirjevo povelje policisti dvignili puške za strel, se je eden izmed talcev s hrbotom sunkovito naslonil na široko betonsko ograjo, dvignil noge v zrak in se v »saltu mortale« v zraku večkrat zavrtel, preden je doskočil na strmino, po kateri se je kotalil do Završnice,

po vojni. Z beležko in svinčnikom v suknjiču sem jo mahnil v Gorje, na Bled, v Radovljico pa v Ljubljano, celo do Jadranske obale. Z nekaterimi sem govoril dvakrat, trikrat, drugim sem pisal in jih prosil, naj mi napišejo vse, kar vedo povedati o talcu in partizanu Žaru.

Večkrat je beležka ostala prazna... Narodni heroj Tonček Dežman iz Radovljice je bil nekaj časa komandir čete na Jelovici, v kateri je bil Žar. Dobro se ga spominja, toda ne spominja se več njegovega pripovedovanja o begu. »Vprašaj Sonjo,« mi je dejal, »ona bo to najbolje vedela.«

V Kranju sem poiskal Frančko Drole — Sonjo, vdovo po nekdanjem komandantu Prešernove brigade Krtini, ki mi je že z odkimavanjem glave dala vedeti, da sem prišel 20 let prepozno. Vendar je vseeno pobrskala po svojih spominih.

»Po dolgem in napornem pohodu smo počivali dve uri. Z Žarom sva sedela, naslonjena s hrbotom na smreko. Dve uri mi je pripovedoval o svojih dogodivščinah in življenju. V življenju še nisem slišala razburljivejše zgodbe, kako so talci prebedeli zadnjo noč, o tem, kako so jih zvezali, o streljanju in begu.

Spominjam se samo še, da mi je pripovedovanje pustilo mučen in grozljiv vtis. Nobenih podrobnosti vam ne morem več povedati.«

To je bilo vse, kar sem izvedel od Sonje.

Iskal sem odgovor na vprašanje, ali so bili talci zvezani na hrbotu, ali sta bila zvezana po dva in dva skupaj ter s čim so bili zvezani. V Mostah sem se s tem vprašanjem obrnil na ljudi, ki

Prizor po ustrelitvi talcev v Mostah pri Žirovnici. Ob zidu se vidijo mrtvi talci.

proti Mežakli, kjer je prišel v stik s partizani.

Dr. Edvard Pohar mi je o tem dal tele podatke: »Ko so mi povedali, da je Žar ušel Nemcem v Mostah in da si je izmed vseh talcev edini rešil življenje, sem ga tudi jaz povprašal, kako se mu je to posrečilo. Žar mi je pripovedoval, da je bil na kamionu zvezan še z enim talcem; povedal mi je tudi njegovo ime. V kamionu sta se dogovorila, da bosta poskušala pobegniti in sta v ta namen drgnila žico ob rob stranice kamiona. Do Most sta pretrgala žico. Brž ko se je kamion ustavil, sta skočila. Spominjam se, da se je v hipu domislil, da ga bodo Nemci iskali po grapi navzdol proti Savi, nato je stekel navzgor in se menda skril pod star mlin. Stal je napol v vodi. Slišal je nemške klice in povelja, ki pa so se od njega oddaljevala. Slišal je tudi streljanje talcev. Ponoči se je splazil po grapi navzdol in nato prebrel Savo. O usodi svojega tovariša ni vedel mnogo povedati. Spominjal se je le, da je zastokal in da ni stekel za njim. Sklepal je, da si je moral nekaj zlomiti ali pa zviti, zato ni mogel več bežati.

Spominjam se tudi tega, da mi je Žar pripovedoval o svojem tavanju po dolini in nato po gozdovih, preden je prišel v stik s partizani. Ne vem za podrobnosti, zdi se mi pa, da je povedal še, kako je na nekem stebri videl lepak o pobitih talcih in prebral med njimi tudi svoje ime.

Čas melje spomine. Nekdo se spominja, da je Žar bežal zvezan, drugi, da je bil zvezan še z enim talcem, tretji pa zatrjuje, da talci sploh niso bili zvezani.

Prvi se spominja, da je Žar začel bežati, ko je prišel na vrsto za ustrelitev, drugi pa, da sta talca takoj skočila s kamiona in začela bežati.

Ali je morda Žar pripovedoval svojo dogodivščino vsakokrat drugače?

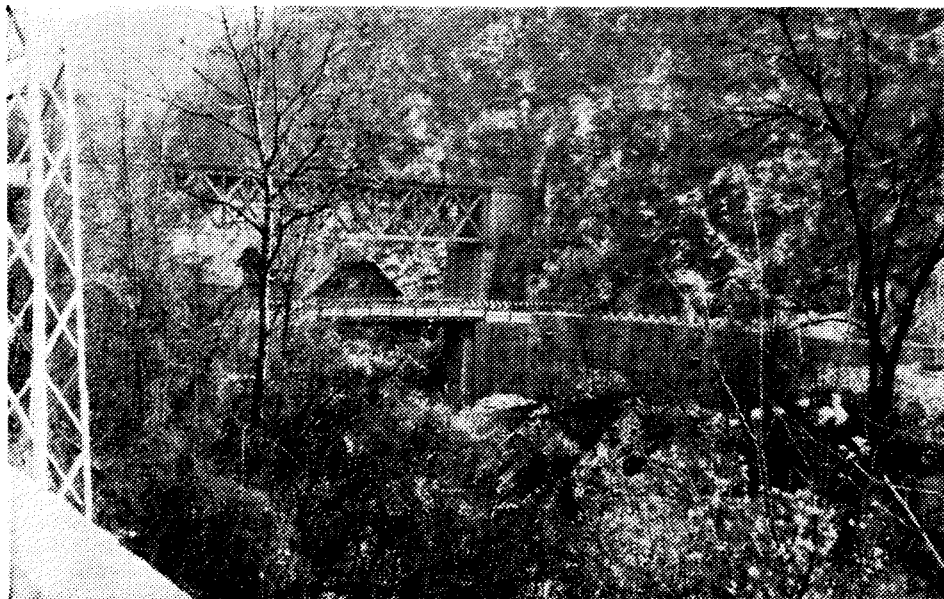
Na to vprašanje moram takoj odločno in zanesljivo odgovoriti: NE. Resnična pripoved je bila najbrž že takoj v začetku močno pretkana z bujno domišljijo ljudi, ki so pozneje prihajali v partizane. Zato ne smemo zameriti

ljudem, če so pozneje, po smrti partizana Žara, tudi sami osvojili del legende kot resnico.

Kako je Žar opisal štabu pokljudskega bataljona svojo trnovo pot v begunjske zapore in kasneje na morišče, od tod pa v partizane, nam ni znano. Komandant pokljudskega bataljona je bil takrat narodni heroj Andrej Žvan-Boris, politkomisar pa Jože Krajožakelj. Komandant gorenjskega odreda, v katerega sestavi je bil pokljudski bataljon, je bil Polde Stražišar, Franc Potočnik pa politkomisar. To so poveljniki, ki jim je Žar najprej opisal svoja doživetja. Toda vsi so žrtvovali svoje življenje v boju z okupatorjem. Lahko samo domnevamo, da so pripoved pozorno poslušali in razčlenjevali, če ni vmes prebrisana gestapovska spletkarja, da bi leti vrinili v partizanske vrste svojega agenta. Da so gestapovci uporabljali najrazličnejše zvijače, da bi v partizanske vrste vrinili čimveč svojih agentov, nam povesta tale dva primera:

Lado Ambrožič-Novljan, nekdanji komandant IX. korpusa, navaja v svojih spominih Osvobodilni boj primorskega ljudstva primer 24-letnega fanta, ki so mu Nemci pred očmi ubili očeta in mater. Fanta so nato odpeljali v Celovec, kjer je obiskoval gestapovsko šolo. Tam so ga učili, kako se mora vesti v partizanih, konspiracijskih pravil in podobnega, nato pa poslali v partizane vohunit. Nihče ni sumil, da je fant, ki so mu Nemci ubili očeta in mater, lahko nemški agent, kljub temu so ga kmalu odkrili in preprečili njegovo delovanje.

Nekateri agenti so se prerinili celo do poveljniških položajev. Nekdanji jugoslovanski oficir, major Mojan Hojan se je že jeseni 1942. leta vrnil v Pokrajinski odbor OF za Gorenjsko, kjer je dobil ilegalno ime Marko. Vzdrževal je zvezo z Rozumekom, načelnikom gestapovskega oddelka na Bledu. Januarja 1944. leta je bil Hojan imenovan za šefa operativnega odseka XXXI. divizije. Med mnogimi žrtvami, ki jih ima ta izdajalec na vesti, so tudi tečajniki partijske šole v Cerknem, ko je 27. januarja 1944. leta padlo 47 mladih fantov.

Prizorišče dogodka v Mostah pri Žirovnici

nato pa izginil med skalami. Takoj za njim je skočil drugi talec, le-ta pa si je zlomil nogo; Nemci so ga pripeljali nazaj na cesto in po mučenju ustrelili. Za prvim talcem so sicer streljali, toda zaradi mrtvih kotov ga niso zadeli. Ubežnik pa je kot vihar preskakoval skalovje in tolmane, dokler ni pritekel do Matuhovega mlina, kjer je skočil v vodo pod mlinsko kolo in tam ostal do noči. Ko je opazil, da so Nemci odšli, je v poznih večernih urah priljezel iz vode, mlinar pa ga je rešil vezi. Od tod se je napotil v partizane.

Po drugi pripovedi je ubežnik nadaljeval pot do Save, kjer se je skril v vodo pod grmičevje. Zvečer je prebrel reko, se nekako rešil vezi in se napotil na Mežaklo.

Čim več je kdo vedel povedati, tem rajši so ga ljudje poslušali in mu verjeli. Tisti, ki se je s smrtnim skokom in z zvezanimi rokami na hrbotu pognal čez ograjo v prepad, je moral biti izredno dober telovadelec, če ne celo akrobat, so sklepali ljudje. Dobro se jim je zdelo, da Nemci niso upali skočiti za njim in so morali ubrati daljšo pot naokrog, to pa je bilo dovolj, da je talec neopazno smuknil pod mlinsko kolo. Toda kako je dihal v vodi? Tudi o tem so ugibali ljudje. Je že moral kako, če je ostal živ do večera. Izluščiti resnico po toliko letih, ni preprosta naloga. Kje najti odgovor na številna vprašanja. Pri Žaru ne, ker je že dolgo let v grobu. Toda on je svojo zgodbo pripovedoval tovarišem v partizanih. Mnogi izmed njih so padli ali pa umrli

so videli mrtve talce. Malči Tavčar (njena hčerka je šla mesec dni pozneje v partizane in je padla skupaj z Žarom) mi je z odločnim glasom dejala: »Ne, niso bili zvezani.«

Slavko Dežman, ki je tedaj stanoval samo sto metrov od kraja, kjer so streljali talce, in jih je tudi pozneje videl, mi je na vprašanje odgovoril: »Res ne vem. Ne spominjam se. Spominjam se samo potoka krvi in krvave ograje. Kdo je sploh mislil na to ob tako strahotnem prizoru?«

Kljub začetnim težavam pri raziskovanju okoliščin, v katerih je Žar pobegnil, sem še naprej stikal za podatki.

Podpolkovnik Janez Lušina (doma iz Dražgoš, stanuje v Ljubljani) mi je o tem pisal naslednje: »Dobro se spominjam, da je prišel v našo selško četo s Pokljudke partizan, z imenom Žar. V tistih dneh nam je moral večkrat ponoviti — bili smo pač radovedni — svojo dokaj čudno dogodivščino. Če se prav spominjam, je takole pripovedoval:

Zjutraj so nam pri 'apehu' povedali, kdo je na spisku za ustrelitev. Roke so nam zvezali na hrbotu. V usodnem kamionu sem sedel takoj za kabino. Kamion se je ustavil v bližini kraja streljanja. Ko je prišla vrsta za ustrelitev na skupino, v kateri sem bil tudi sam, sem se odločil in skočil prek betonske ograje ter se valil po strmini proti potoku in bežal, bežal... Mojemu tovarišu se beg ni posrečil.« Po spominu podpolkovnika Lušine je Žaru nekdo odvezal roke, nato pa se je odpravil

ZIVILSKA INDUSTRIJA KAMNIK

Kuhani ETA — žifol v zrnju »TETOVEC« je posebno primerno za pripravo »srbskega pasulja«.

SRSKI PASULJ SI PRIPRAVIMO:

Vzamemo 25 dkg prekajenega mesa, 10 dkg na drobno narezane čebule, nekaj strokov strtega česna, zalijemo z vodo in skuhamo. Na hladni masšobi razmešamo za čajno žličko moke in jedilno žlico mleto sladke paprike, segrejemo, gladko zmešamo in dodamo kuhanemu mesu skupaj s konzervo kuhanega tetovca. Ko dobro prevre, je jed gotova.

SVETUJEMO PRIPOROČAMO

Še hitreje pa si pripravimo pasulj brez mesa, tako da naredimo prežganje iz masčobe, narezane slanice, nasekljane čebule, moke, paprike in paradižnikove meze. Prežganje zalijemo s toplo vodo, končno dodamo dozo fižola.

Vse skupaj prevremo.

POZKUSTE!

LETOŠNJE KAJUHOVE NAGRADE

Kajuhove nagrade za leto 1971, ki jih je pred desetimi leti ustanovil zavod Borec, so že enajste po vrsti. V tem času je bilo na natečaj poslanih 169 del. Letos je žirija, ki so jo sestavljali Milan Apih kot predsednik in

člani Vladimir Kavčič, Zdravko Klanjšček, Ivan Križnar in Ciril Zlobec, ocenjevala dvanajst tekstov. Odločili so se za podelitev dveh prvih nagrad, ene druge in ene tretje ter treh enakih nagrad za opremo.

Stefanija
Ravnikar-
Podbevšek

opravljeno veliko delo, skupek letih pa je izredno bogat, mozaično oblikovan in neposreden prikaz boja za obstoj slovenskega naroda.

Alojz Ravbar

Prvo nagrado prejme tudi **ALOJZ RAVBAR** za tekst »ZAKAJ JE PADLA ŠPANSKA REPUBLIKA«. To je prvo večje zgodovinsko delo slovenskega avtorja o španski državljanski vojni, ki ni samo prikaz vojnih dogodkov, temveč predvsem znanstveno dokumentirana analiza vseh objektivnih in subjektivnih dejavnikov, ki so pripeljali do vojne ter vplivali na njen potek in žalostni konec. Tako so izčrpno prikazane gospodarske razmere, socialna struktura in celotno zelo razvejano idejno-politično življenje in trenje, skupaj z vplivom zunanjih dejavnikov. Zato ima celotna razprava nekatere značilnosti zgodovinske sinteze, ustvarjene in podprte s številnimi dokumenti in podatki, katerih zbiranje pomeni že samo po sebi veliko delo.

Vinko Trinkaus

tičnih in politično nerazgledanih ljudi zaostalega kmečkega okolja. V tekstu sicer ni velikih konfliktov in napetosti, ki bi zgodbo silile k razpletu, zato pa tiči v ozadju obširna krajevna kronika, ki ima glede na to že tradicionalno slovensko delavsko revolucionarno žarišče še poseben pomen.

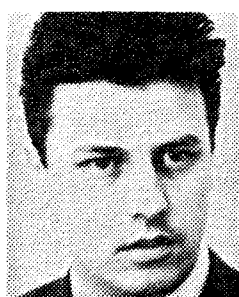
Jože Vidic

Drugo nagrado prejme **VINKO TRINKAUS** za roman »ČRNA DOLINA«. V tem delu, ki ga lahko štejemo za prvi slovenski delavski roman, nas avtor seznani z življenjem hrastniških rudarjev, steklarjev in tudi uradnikov ter obrobne kmečkega življa med leti 1934 in 1941. Pisec, ki dobro pozna tamkajšnje življenje, nam s pomočjo raznih več ali manj tipičnih likov zelo objektivno opisuje takratno politično življenje in njegove nosilce — posameznike in skupine — od socialnih demokratov in krščanskih socialistov ter komunistov do predstavnikov vladajočih strank in hitlerjancev ali pa tudi povsem ab-

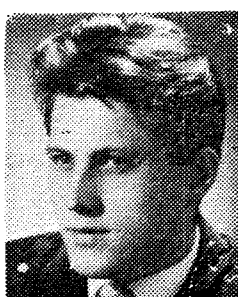
Tretjo nagrado prejme **JOŽE VIDIC** za zgodbo pod naslovom »BEG Z MORISČA«. Avtor obravnava v reportažni obliki številne zanimive dogodke in osebe iz NOB v glavnem na Jesenicah ter radovljiškem okolišju. S skrbnim zbiranjem gradiva in vztrajnim raziskovanjem številnih, včasih že v celoti ali na pol pozabljenih dogodivščin je otel pozabi mnogo imen ljudi, ki so v tedanjih okoliščinah odigrali bolj ali manj pomembno vlogo. S tem pa je med drugim tudi znatno izpopolnil zgodovinske Gorenjske med narodno-osvobodilnim bojem.

Matjaž Vipotnik

Ernest Krnaič

Zdravko Vatovec

Nagrade za opremo knjige prejmejo: **MATJAZ VIPOTNIK** za oblikovanje knjige Eriha Koša »Pokol v Novem Sadu«, **ZDRAVKO VATOVEC** za knjigo »Požgane slovenske vasi« in **ERNEST KRNAIČ** za oblikovanje knjige »Roparski napad«. Vse tri opreme odlikuje sodoben koncept grafičnega oblikovanja, utemeljenega na kulturni erke in aktualni barvni skali ter na sestavinah, ki

so že doslej zaradi pogostne prisotnosti v oblikovanju knjižnih izdaj založbe Borec postale njihova značilnost. Gre za uporabo fotografskih in drugih dokumentov, ki se neposredno in smiselno vežejo na vsebino knjige in s svojo svežino naznanjajo prelom z dosedanjim vse preveč tradicionalističnim oblikovanjem knjižnih izdaj.

SUPERAUTOMATIC 98

Candy

Stroj za pranje perila regulira časovno biološko namakanje perila

ZASTOPSTVO INOZEMSKIH TOVARN IN KONSIGNACIJE

tehno union

LJUBLJANA, VOŠNJAKOVA 5

TELEFON komerc., uprave in računovodstva
N. št. 226-825, št. 490, 57-498

Mica Škerlavaj:

NAJDENKA

Vida jo je napeto poslušala.

»Tramvaj je cingljal naprej in na vsaki postaji je bilo v njem manj prostora. Oficir je vstal in mi ponudil sedež. Sedla sem in občutila za njim neprijetno toploto. Italijan me ni in ni spustil iz oči. Stal je pred mano, obrnjen proti meni, in me opazoval tako nesramno, da mi je gomazelo po hrbtu. Ko bi ne bila potem, ko sem že opravila na javki, še pri mami in se pri njej zamudila dobro uro, bi mislila, da me spremlja že ves čas.«

»Saj lahko, da te je zasledoval. Kaj misliš, da ni mogel čakati na ulici, dokler se nisi vrnila iz hiše?« je pripomnila Vida.

»Ne, ne! Le poslušaj me dalje, to ni tako kratka storija,« se je na ves glas zasmejala Breda. »Zdaj se šele začnejo tisto najvažnejše. Se danes se moram smejeti, ko se spomnim, kakšen krompir sem imela včeraj. Počasi se cincamo s tramvajem proti središču mesta. Na postaji ob dramskem gledališču tramvaj ne obstane, temveč vozi dalje. Ljudje, ki so bili pripravljeni, da bi izstopili, se začnejo razburjati. Šele takrat opazim, da smo se zapeljali v blokado. Vsi dohodi v center so bili zaprti z žičnimi jezdecimi. Vojaki v čeladah, oboroženi do zob, so stali ob strojinah, ki so čuvala dohode.«

V lepo kašo sem padla, sem si dejala. Adijo, ljuba Breda, zdaj lahko napraviš križ čez svojo kurirsko svobodo. Torbica, ki sem jo stiskala k se-

44

bi, se mi je zdela tako vroča, da me je žgalo v prste. Hm, če bi imela le nekaj lističev, bi jih že kako pojedla. Toda pošto, ki sem jo skrivala v svoji na zunan prav nič sumljivi torbici, bi lahko takoj začeli zvečiti vsi, ki so bili v tramvaju, pa še ne vem, če bi jo pravočasno pojedli.«

»Pred cerkvijo na trgu so zacvilile tramvajske zavore. Vozilo se je tako sunkovito ustavilo, da mi je oficir, ki me je ves čas tako napeto ogledoval, padel v naročje. Nisem si mogla kaj, da se ne bi na vse grlo zasmejala. Tako smešno se mi zdelo, da kar naprej padava eden drugemu v objem, kot da sva najboljša prijatelja. A verjemi, ni mi bilo dolgo do tega, da bi se smejala.«

Pri prednjem izhodu so počasi izstopali ljudje. Fašisti, ki so obkolili voz, so jih temeljito preiskovali. Moški so po preiskavi morali h kamionu, ki je stal niže na trgu, ženske pa so čakale pri zadnjih vratih, da bi lahko vstopile nazaj, ko bo preiskava končana. Ljudje so sicer godrnjali in se na tihem jezili, vendar so ponižno čakali, da so prišli na vrsto...«

»Ej, Breda, tvoji občutki niso bili zavidevanja vredni. Kar vidim te, kako si se prestopala,« je Vida segla v besedo.

»Povem ti, da sem bila vsa mokra od strahu in nervozel. Če bi ne imela tiste nesrečne pošte, bi se požvižgala na preiskavo! Ampak torbica, kam naj jo vtaknem? Če jo najdejo pri meni... Se pomisliti nisem upala na posledice, ki bi lahko nastale.«

»Ali nisi mogla vtakniti torbice kam pod klop? Morda jo pa le ne bi našli. Pa tudi, če bi jo, bi se že kako zgovorila, da ni tvoja. Legitimacije tako ne smeš nositi v torbici. No in kako naj potem vedo, da je tvoja?«

45

»Kaj pa oficir, ki me je ves čas opazoval? In tudi torbico si je utegnil ogledati, ko mu je ležala pred nogami... Kaj vse bi lahko zvedeli, če bi jim prišla v roke!«

Tovariši, držite figo

Kulturno-prosvetna skupina nekega bataljona je neko poletno popoldne odšla iz logorja v vas Gomilo, da bi priredila miting. Skupino je vodil Vran, bivši študent, bister mladenič, podjeten, iznajdljiv in še vse drugo, kar je bilo potrebno dobremu partizanskemu kulturniku. Na povabilo vaščanov iz Gomile je zdaj vodil tja svojo skupino, da jim pokaže vsaj del tistega, kar zna.

»Upamo, da bo šlo brez zapletljajev osmešili,« je rekel Skubec, bataljonski brivec, največji gostobesednež, kar jih je premogel bataljon.

»Upamo, da bo šlo brez zapletljajev in spotikljajev,« je rekla Vida, sicer bolničarka.

»Vsekakor, tovariši, držite figo!« je pribil Vran.

Ob prihodu v Gomilo so vaščani navdušeno sprejeli skupino. Povedali so, da so prvotno nameravali pripraviti prostor za miting na planem, ker pa kaže na dež, so preuredili največji skedenj v vasi v »gledališko dvorano«.

Ko je Vranova skupina prišla tja, je bilo že skoraj vse nared. Dekleta so s spleti zelenja in cvetja okrasile tudi stene skednja, le slike voditeljev zavezniških narodov še niso bile obešene, je ugotovil Vran. Tedaj je to nalogo prevzel na lastne rame. Zlezal je na lestev ter obesil sliko Stalina in Roosevelta. Nato mu je neki član njegove skupine podal še uokvirjeno sliko Churchilla, ki je držal cigaro v ustih. Ko je Vran obesil sliko na žebelj, ki je bil razžrt od rje, se je prelomil in slika je padla na tla. Pri tem cigara Churchilla sicer ni padla iz ust, padla pa je šipa iz okvira ter se razletela na tisoč in en kos.

»Nič dobrega se ne obeta, če se razbije ogledalo ali šipa,« je izjavil neki vaščan.

Vran ga je pogledal kakor križar krivoverca in rekel s prizvenom graje: »Tovariš, take babjeverske čenče kar zase obdrži!«

Nato je poslal nekega člana svoje skupine iskat drug žebelj. Prinesel mu je takega za podkovanje konj. Ko ga je hotel zabiti v steno, mu je spak smuknil izpod prstov.

»No, žebelj je padel na tla!« je vzkliznil. »Poiščite ga!«

Nekaj do tal upognjenih ljudi je zamaževal iskalo ubežni žebelj tako dolgo, dokler se Vran ni premaknil na lestvi. Tedaj je začutil, da ga je nekaj zbadlo za golenico levega škornja. S prsti je segel za golenico in potegnil na dan — žebelj.

»Nehajte iskati!« je zdaj velel iskalcem žeblja, se pomilovalno ozrl po njih in pristavil: »Ker že vem, da ga ne boste našli do konca sveta, bom pa kar tegale zabil.«

Ko je zlezal z lestve, se je ozrl po skednju. Oder, zelenje, cvetje, slike, zastave, napisi živeli ta, živeli oni, smrt

temu, smrt onemu — vse je bilo v redu.

Čez čas se je nabralo v skednju toliko domačinov, da so ga zasedli do zadnjega kotička. Med odraslimi se je pretikala vaška otročad in silila naprej, da bi bila čim bliže odra. Nekaj paglavcev je zlezlo celo na tramovje pod streho. Tam so sedeli nanizani drug poleg drugega, kakor lastovke na telefonski žici, in glasno čebljali.

Končno je stopil pred zaveso Skubec, ki je bil nekakšno »dekle za vse« in tudi za napovedovalca.

»Tovarišice in tovariši,« je rekel, »jaz in drugi člani naše skupine si drznemo upati, da boste zadovoljni z našim sporedom.« Ko je napovedal spored, je izginil za zaveso.

Najprej je nastopil pevski trio in zapel tri pesmi. Temu je sledilo nekaj recitacij. Najbolje je recitirala Jelka, strojepiska v štabu bataljona. Recitirala je tako dognano, tako občuteno, da so se vaše mamice od ginjenosti usekovale v predpasnike.

Zatem sta imela nastopiti Vida in Polde: ona naj bi zapela nekaj pesmi ob spremljavi Poldetove harmonike. Prav tedaj pa se je nekaj zataknilo pri harmoniki. Polde se je brž lotil popravila in kmalu spet usposobil harmoniko za nastop. Ta presledek pa je Skubec opravičil takole:

»Tovariši in tovarišice! Prosimo vas, da nam oprostite neljubi presledek, ki je nepredvideno nastal v našem sporedu. Prišlo je namreč do tehnične okvare pri naši tovarišici Vidi. Nepričakovano nam je ohripela. Ker pa smo jo pošteno namakali v vročem čaju, je zdaj spet godna za nastop. Izvolite torej zadržano sapo prisluhniti njemu milemu glasu ob spremljavi meha, ki ga bo natezal naš tovariš Polde.«

Vida je pela vse skupini v čast in slavo, zato je požela obilo ploskov in vzklizov navdušenja.

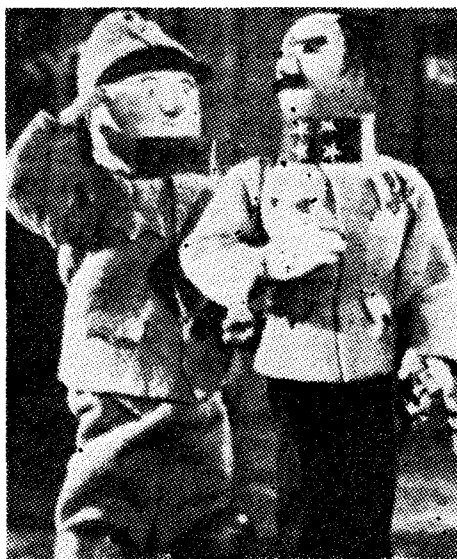
Slednjič je prišla na vrsto uprizoritev enodejanke z naslovom »Zmaga nad temo«, ki jo je bil napisal Vran. Dejanje s partizansko vsebino se je odigralo kraj bukovih hoste.

Medtem ko so gledalci pozorno sledili igri, je znenada treščil na oder zaboj s suhim listjem. Gledalci so se sprva hudo prestrašili, ko pa so spoznali, za kaj gre, so bruhnili v krohot.

Vtem je Vran nagloma potegnil zastor čez oder in ko je bilo izza zastora slišati njegov samogovor.

»O ti prekleta neroda!... O ti kozel hudičev ti!... O ti butelj butasti ti!... O ti saboter ti!... Vse mi je ta vrag spremenil v cirkus!...«

Vse to je bilo namenjeno članu skupine Urhu, ki je ves trd od groze čepel med tramovjem nad odrom. Njemu, ki je zlagoma trosil listje na oder, ponazarjajoč jesensko odpadanje listja, se je po nesreči prevegnil zaboj in je z listjem vred cepnil na oder. Ko je pri-

Iz lutkovnega filma o Švejk

lezel na oder, mu je Vran za nameček vrgel skozi stisnjene zobe:

»Teslo!«

Urh je vdano zmignil z rameni in rekel:

»Živemu partizanu se lahko vse primeri.«

Igra se je nato nadaljevala, končala pa se je tako, da je partizan ubil belogardista. Tomaž je nastopil kot partizan, Skubec pa kot belogardist.

Ko je Tomaž ustrelil proti Skubcu, je bilo namesto strele slišati le komaj zaznavni »pk!« Tisti mah se je Tomaž

spomnil, da je pozabil vtakniti v pištolo »kapselj«. Kaj sedaj?

Skubec, ki je opazil njegovo zadrego, mu je naskrivaj pokazal jezik. Tomaž se je brž posvetilo. Pištolo je vrgel vstran, se zaprašil v Skubca, ga treščil na tla in pričel daviti. Po kratkem dvoboju je Skubec obležal nepremičen, zadavljen. Pri tem je tako prepričljivo molil jezik iz ust, da se je Tomaž zbal, da ga je morda res zadavil. Njegov strah se je podvojil, ko je od nekega pribrenčala velika zelena muha, kakršne se sicer spravljajo samo nad mrhovino. Muha je nekajkrat zakrožila nad Skubcem, nato pa se je spustila na njegov jezik. Ko se je začela sprehajati po njem, je Skubca tako ščegetalo, da se nazadnje ni mogel več premagovati in je potegnil jezik na njegovo predpisano mesto. Tedaj je prevarana muha odletela, zaskrbljeni Tomaž pa se je globoko oddahnil.

Ob tem neponovljivem prizoru je skedenj planil v bučen krohot.

Malo nato je prišel »na rampo« Skubec in rekel:

»Tovariši in tovarišice, naš spored je izčrpan. Mi pa tudi.« In je izginil.

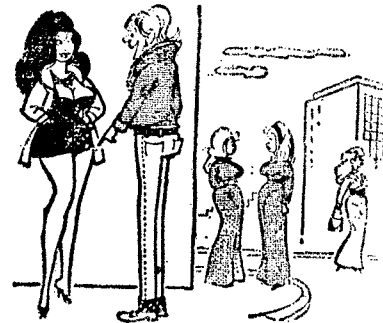
Po mitingu so vaščani pripravili Vranu in tovarišem obilno večerjo. Ko so se potnih obrazov prebijali skozi vrsto jedil, je planil v sobo neki kurir in ves iz sebe sporočil:

»Tovariši, švabi grede proti Gomili!«

Vran in njegovi so pri priči odšli iz vasi. Ko so se vračali v logor, se je Vran spomnil, na vse, kar se jim je pripetilo v Gomili, in rekel:

»Vaše držanje fige, tovariši, je eno figo zaleglo.« ALOJZ RAVBAR

VSAK TEDEN ENA IN ŠE DVE POVRHU

»Všeč si mi, ker si staromodna...«

Mene pa podražitev uslug PTT ni bistveno prizadela.

???

Zaupno ti povem: sem si pravočasno oskrbel zalogo znamk.

Ti, za koliko pa se bo letos regrad podražil?

Saj se ne bo podražil, le več bo vreden.

(Ti dve nam je poslal Ciril Zupanc iz Nove Gorice)

»Ljudi, ki so čakali, da jih preiščejo, je bilo v tramvaju vse manj in manj. Na oficirja, ki se me je držal kot klop, sem popolnoma pozabila. Visok in eleganten je počasi stopal z mano proti izhodu. Dalje, se je zadržal fašist pred izhodom na cesti. Oklevaje sem stopila na prvo stopnico ter na tla. Noge so se mi tresle in zobje sklepetali... Mrežo v kateri sem imela zavite reči, ki sem jih vzela doma pri mami, sem držala v roki. Pod pazduho sem stiskala nesrečno izdajalsko torbico.«

»Pokažite, kaj nosite v zavitkih, ki so v mreži?« me je nahrulil oficir, ki je stal zunaj in vodil preiskavo. Pomignil je fašistu, ki je prej zavpil dalje, naj razvije moje pakete. Oficir, ki sva se v tramvaju skupaj vozila, je ves čas stal poleg mene, kot telesna straža. Z drugo roko sem vzela torbico izpod pazduhe in jo pomolila mojemu spremljevalcu.

»Prosim, bodite tako ljubezni, primite mi torbico, da bom imela proste roke, sicer mi bodo vse zmetali po tleh.«

Vida se je počila v smeh.

»Od vruga si, Breda, meni ne bi prišlo kaj takšnega na misel!«

»Da bi ga videla,« je nadaljevala Breda, »kako se je ljubezljivo priklonil, ki je sprejel torbico. Kot bi mu ne vem kaj dala... Kakor veš, Vida, italijansčine ne obvladam najbolje, a ta možak me je kar dobro razumel. Kar oddahnila sem se, ko sem se znebila bremena. Nekaj časa so že prekladali in odvijali vsebino iz moje mreže, ko se je moj spremljevalec naveličal. Obrnil se je k oficirju, ki je vodil preiskavo, in mu svetoval, naj že končajo.«

»Kaj naj le nosi takšna gospodična zanimivega v mreži?« je napol resno, napol v šali dejal oficirju. »Poglejte jo, zanimiva je ona, ne pa njena mreža!« Pogledal me je, da sem zardela. »Sicer pa, je nada-

ljeval, je moja znanka, ki jo spremljam. Če želite kaj zvedeti, se obrnite name. Iz žepa na lepo ukrojeni bluzi je potegnil legitimacijo in jim jo pokazal. Bežno so jo pogledali, oficir je mojega spremljevalca strumno pozdravil — in odšla sva. Jaz s svojo mrežo, on pa z mojo torbico v rokah...«

»Strela, to ti je bil pa živina!« Vida se ni mogla načuditi. »In kako si se ga potem znebila?«

»Pustila sem, da me je spremljal skozi vso blokado v centru. Seveda sem mu pustila tudi torbico, da jo je nosil. Za vsak primer, sem si mislila. No, pa nisem imela potem nobenih nevšečnosti več. Pri kolodvoru sva se poslovila. Vabil me je, naj grem z njim v njihov klub, ki je stal nasproti, a se mi je le posrečilo, da sem se ga otrsela. Izgovorila sem se na bližajočo se policijsko uro, češ da bodo doma v skrbeh, in mu obljubila, da se kdaj drugič sestanem z njim. Vzdihovala in občudovanja ni manjkalo, saj jih poznaš, kakšni so. Tudi vizitko mi je dal. Spravila sem jo. Kaj veš, mogoče mi bo še kdaj koristila! Seveda sem mu morala tudi jaz povedati svoj naslov.«

»Pa si mu ga res povedala?« je začudeno vprašala Vida.

»Seveda, čisto pravega,« je pomežiknila Breda. Vida je vedela, da se mu je zlagala. »Kje stanuješ zdaj?« jo je smeje se vprašala.

»V Kopališki 12,« ji je resno odgovorila Breda. »To je torej tvoj najnovejši naslov?« se je pošalila Vida.

»Da, za italijanske oficirje.«

»Zdaj pa šalo na stran. Poveni si jo odnesla. Zdaj se morava pogovoriti o današnji akciji, ki naju čaka.«

Vida ji je povedala, kaj vse je doživela v zadnjih dveh dneh. Razložila ji je svoj načrt o naj-

denki Marjanki, o dečjem domu, zdravnici, Okiju in njegovi ženi in jo prosila, naj ji danes dela družbo, ko bo oddala Marjanko.

»Ko se mala zbudi, jo bova odpeljali v dečji dom. Boš šla z menoj Breda, ko jo bom peljala tja?« jo je zaprosila. »V sosednji ulici me boš počakala in pazila na voziček, ki ga morava še nočjo odpeljati Okijevi ženi. Prav je, da veš, kdo bo imel mojo punčko, ko mene ne bo več tu. Obljubi mi, da jo boš obiskovala in pomagala, če bi ji pretila nevarnost. Tudi tebe bi rada seznanila z ljudmi, pri katerih jo bom pustila. Če boš kasneje mogla najti kakšno zvezo, mi boš vsaj včasih poslala sporočilo o Marjanki. Samo da bom vedela, da je živa in zdrava, pa bo dovolj. Skušaj me razumeti, in ne misli, da sem pretirano občutljiva.«

Vida je spet začela pekliti žalost, tako da je govorila čedalje bolj tiho in nerazločno. Vtem ko ji je Breda pripovedovala o svojem včerajšnjem prijetljaju, je skoraj pozabila, da se že poslavlja od svoje punčke. Zdaj pa... Nočjo bo ostala v tej sobi sama, brez tako ljubelega otroka, ki si ga je tako želela. Se nekaj obiskov, kratkih in bežnih na otrokovem novem domu... potem pa nič več, bogve koliko časa...

Vso Marjankino garderobo je že zjutraj pospravila v kovček. Se nekaj malenkosti in punčkin popotnja bo pripravljena...

Mala se je zbudila. Vida jo je previla in še zadnjič nahnala. Ko sta poklicali Anko, da se je poslovila od dekleta — bila je vsa solzna in nežna, kot bi izgubila svojega otroka — se je Vida spomnila, da je pozabila napisati listek z Marjankinimi podatki, ki naj bi ga zataknila za očejo, preden jo bo oddala v dečji dom.

Padla je v kremplje gestapa

jah, kjer so delali Slovenci, delil literaturo. Na pot sta odšla s smučmi, kakor da sta fant in dekle na izletu.

Pri sebi sta imela ponarejene osebne legitimacije, ki so jih dobivali po posebnih zvezi na občini. Naslednji dan je Rezka šla na zvezo še s sekretarjem Pernetom do Erlahove žage. Tam sta dobila precej pošte. Naročili so ji, naj eno izmed pisem odda v brivnici pri Boštarku. To je storila, a že naslednji dan so jo prišli aretirati. Gestapovca sta jo uklenjeno odpeljala na sedež ge-

stapa. Tam so jo pretepli kar štiri ure, a iz nje niso mogli nič izvleči. Končno so ji pokazali pismo, ki ga je oddala v brivnici. Takoj se je znašla; ni tajila, da je to pismo prinesla. Mirno se je izgovorila, da ji je ga dala neka ženska, ko je šla iz službe, in jo prosila, naj ga odda. Rada je ustregla vsakomur, če je le mogla. Kako bi naj vedela, kaj je v pismu?!

Na Jesenicah je poslej niso več zasliševali. Tistega dne je odšlo iz kurilnice k partizanom več delavcev, ki so bili povezani z Rezko. Toda Rezka je molčala kot grob med dolgim trpljenjem v Begunjah...

BRANKO BLENKUŠ

GABER

Stari trg

KUHINJA VEGA 55

LJUBLJANSKE OPEKARNE

LJUBLJANA, Cesta na Vrhovce 2

Cenjenim odjemalcem priporočamo vse vrste opečnih izdelkov, posebno priporočamo modularni blok, s katerim se hitro in poceni gradi.

VELEBLAGOVNICA
nama
LJUBLJANA

ima v svojih prodajalnah v Ljubljani, Kočevju in Škofji Loki bogato izbiro široke potrošnje in prodaja tudi za tuja devizna sredstva

Potrošnikom se priporočamo

TELEFONI: UPRAVA 22-583, IZVOZ 21-059, 21-050, UVOZ 22-481, 21-734 - NOTRANJA

PRISPEVKI ZA ŠOLO - SPOMENIK NOB

Državna založba Slovenije, Ljubljana 10.000 din in knjige v vrednosti 3.000 din; PTT, Novo mesto 500 din; Tekstilna tovarna MOTVOZ in PLATNO, Grosuplje 500 din; Komunalno podjetje Radlje ob Dravi 200 din; Grebenjak Valentin — Ormož, Mestni trg 11 (namesto venca na grob Jožefa Grebenjaka od brata in sestre) 250 din; Občinski sindikalni svet Kamnik (namesto novoletnih čestitk) 200 din; Clani ZB NOV Piran 700 din; Curin Vlado, ravnatelj osn. šole Cerklje ob Krki (odstopljeni loter. dobitek) 150 din; Obid Natalija, Cerklje 7 (odst. loter. dobitek) 50 din; ZB NOV — krajev. organiz. »24 talcev« Ljubljana 930 din; Blažič Ivan, Ljubljana 50 din; Gostišče »Sterka« Nova Gorica 2.000 din; Gostilina »Pri oddihu« N. Gorica 2.500 din; Kraj. organizacija VVI Zakriž 30 din; Kraj. organiz. ZB NOV Ledin 370 din; Tomaž Černe, učenec 4. razr. osn. š. Nova Gorica (odstopljeni loterij. dobitek) 50 din; Gojenci doma izobraž. centra Litostroj Ljubljana 50 din; Sardočevi — Koper (namesto cvetja na grob uč. Vilme Kožuhove) 300 din; Dr. Filip Lipovec — Ljubljana 100 din; Medicinska fakulteta Ljubljana (namesto venca na grob predav. dr. Miklavža) 1.000 din; Osnovna šola Vinica 200 din; Strukelj Jožef (skupno vplačal 650 din).

SKUPAJ: 2.037.066,50 din.
Odbor za izgradnjo osnovne šole — spomenika NOB v Cerknem prosi darovalce, da svoje prispevke nakazujejo na tekoči račun 5202-602-66 sklad za izgradnjo osnovne šole v Cerknem.

VZEMITE DANES CENEJE

NE ZAMUDITE PRILOŽNOSTI IN BREZ SKRBI
V NASLEDNJO ZIMO

RUDNIK LIGNITA VELENJE

DOBRO JE, ČE VESTE

RAZOCARANI ZIDJE SE IZ IZRAELA VRACAJO V SOVJETSKO ZVEZO. Glasilo KP Avstrije »Volksstimme« je nedavno poročalo, da se želi na tisoče Židov iz Izraela naseliti v Sovjetski zvezi. Ta časnik navaja, da je trenutno na Dunaju precej Židov, ki so bili prej zapustili ZSSR ter se preselili v Izrael, potem pa ilegalno prebegnili na Dunaj, kjer čakajo na vrnitev v ZSSR. Sovjetske oblasti proučujejo zdaj zahteve teh ljudi za vrnitev v ZSSR, da bi jim lahko najprej zagotovile ustrezne pogoje za življenje in delo v Sovjetski zvezi. »Volksstimme« navaja, da so ti Židje zapustili Izrael »zaradi tamkaj vladajočih neznosnih političnih, gospodarskih in socialnih razmer«. Časnik zatrjuje, da so se v zadnjih mesecih številni Židje, ki so se bili preselili v Izrael, že vrnili čez Dunaj v Sovjetsko zvezo. V Izraelu so namreč zahtevali, naj se odrečejo Sovjetske zveze, mnogi pa, ki so priznali, da so komunisti, so dobili najslabša delovna mesta.

NEKATERE RASTLINE SE LAHKO USPEŠNO UPORABLJAJO PRI ISKANJU NAHAJALIŠČ: KOVINSKIH RUDNINSKIH SUROVIN. Ta možnost sloni na dejstvu, da se nekatere kovinske snovi množično kopičijo v posameznih delih nekaterih rastlin, zlasti še tedaj, ko se gajo rastlinske korenine do rudninskih snovi. Po sežiganju takšnih rastlin (njihovega listja, sadu, korenike, vej itd.) se da v pepelu ugotoviti vsebina kovinske snovi in prav to pokaže, kje se razprostirajo nahajališča kakšne kovinske rudninske surovine. Takšne metode, imenovane biogeokemične metode prospekcije, se lahko uporabljajo pri iskanju nahajališč cinka, bakra, molibdena, niklja, kobalta, srebra, kositra in nekaterih drugih kovin. Prav uspešne rezultate so dosegli z neko posebno vrsto hrasta (Quercus marilandica), s pripijso travo (Liatris pectyostachia) itd.

GOBE VSEBUJEJO NAMESTO CELULOZE AMINSKI SLADKOR, ki se težko prebavlja, zaradi česar gobe niso primerne za dietno prehrano bolnikov. V gobah je 90 odstotkov vode, 3,5 odstotka biološko malo pomembnih azotnih snovi in 4 do 6 odstotkov raznih vrst sladkorja. Potemtakem gobe po hranljivosti ne prekašajo navadne zelenjave, čeprav se pogostoma preceňujejo (»meso iz naših gozdov«). Gobe pa so v kuhinji zelo cenjene, to v prvi vrsti zaradi velike količine rudninskih snovi in zlasti še zavoljo izredno okusnih aromatičnih snovi, ki jih gobe vsebujejo.

NAJVEČJI JEZERSKI »RUDNIK« SOLI NA SVETU je v jezeru Baskunčaku v ZSSR, v Prikaspijski nižavi kakšnih 50 km vzhodno od Volge. Jezero je dolgo približno 20 km in široko do 10 km. Ohridsko jezero je trikrat večje. Omenjeni »rudnik« daje 40 odstotkov celotne sovjetske proizvodnje soli. Lani so iz tega jezera pridobili 4.873.000 ton soli. Zaloge soli pa se, kljub temu, v jezeru skoraj ne zmanjšujejo, ker se zliva vanj 15 slanih rek in potokov, hkrati pa polni jezero tudi več slanih izvirov.

RIBA SMRDI PRI GLAVI, ker diha s škrgami in ker prihajajo z zrakom iz vode in iz ozračja v glavo bakterije, ki se v crknjeni ribi hitro razmnožujejo. Ta proces se razvije najprej v škrgah oziroma glavi, postopno pa se naglo širi na druge dele ribjega telesa vse do repa. Zaradi tega pojava je nastal znani pregovor, ki ima, kajpada, prenesen pomen.

1970. LETA JE UMRLO V NEW YORKU 1050 LJUDI OD BOLEZNI, KI JIH JE povzročilo uživanje mamil. Po oceni strokovnjakov iz urada glavnega zdravstvenega inšpektorja tega velikanskega mesta so ti podatki nepopolni. Ti strokovnjaki menijo, da je najmanj 1100 ljudi umrlo od uživanja mamil. V prejšnjem, 1969. je umrlo zaradi uživanja mamil v New Yorku 1031 ljudi. Približno polovica ljudi, ki so umrli od uživanja mamil, je bila lani takih, ki niso prekoračili 23. leta starosti, 215 takih, ki še niso stopili v 20. leto starosti, najmlajša žrtev pa je imela komaj 13 let. Glavni vzrok smrti je heroin — krivec za približno 90 odstotkov vseh smrtnih primerov — drugih 10 odstotkov pa je bilo žrtev nasilja, povzročenega od omamljenih ljudi.

Fotoreporterska služba med NOB

Stane Viršek:

,Včasih me je bilo pošteno strah...'

»Veste, bolj nerad govorim o sebi. Človek je lahko do sebe in svojega dela premalo ali preveč kritičen, pa tudi lepa vrsta let je že od takrat. Da, to imate prav! Ljudje bolj malo poznajo delo fotoreporterjev med narodnoosvobodilnim bojem. O tej dejavnosti se je doslej tako malo pisalo, da jim ne gre zameriti...«

Tako sem začel pogovor z nekdanjim partizanskim fotoreporterjem Stanetom Virškom. Morda se še spominjate njegovega dokumentarnega filma »Partizanski dokumenti 41 — 42«. Povedal mi je, da je bilo to sila naporno delo. Na žalost so vse kopije razen dveh uničene ali izgubljene.

Stane Viršek se je rodil v Ljubljani leta 1915. Iz klasične gimnazije je predsedal na ljubljansko učiteljsko, kjer je

sem se umaknil. Štiri mesece sem preživel pri prijateljih v Iškem Vintgarju. Bilo je to v začetku julija 1941. Domov sem se vrnil potem, ko sem mislil, da je nevarnost že minila.

V začetku septembra sem se v Ljubljani srečal s pesnikom Karlom Destovnikom-Kajuhom, ki so ga takrat Italijani že srdito preganjali. Prav on mi je ob neki priložnosti predlagal, da bi začeli organizirano zbirati fotodokumentacijo. (Kajuha sem fotografiral že prej, z njegovo deklico.) Verjetno je bilo prav to srečanje odločilno za moje delo na tem področju. Vedel je, da sem Ljubljančan in da imam določen krog poznanstva, kar je omenil tudi svojim nadrejenim. Predlagali so mi, da zberem čim večjo mrežo sodelavcev, ki naj bi zbirala fotodokumentacijo. Tako bomo imeli po končani vojni verodostojen dokaz o tem izjemnem času, so mi dejali.

Takoj sem se spravil na delo in prek ljubljanskih fotografskih ateljejev mi je uspelo zbrati petnajst sodelavcev. Gotovo boste vprašali, kako smo prišli do gradiva. Za to je okupator kar sam preskrbel! Tuji vojaki so prinašali razvijat filme, laborant pa je naredil še nekaj slik za našo fotodokumentacijo. Jaz sem bil nekakšna vez med VOS in IOOF. Dobil sem službo pri fotografu Jožetu Šmucu. Torej ilegalen in legalen hkrati! Vse važnejše stvari smo delali v dvojniku. Slikovno gradivo je dobil v roke Kajuh, ki ga je predal Stanetu Runku-Mišu. Fotografsko-dokumentacijsko gradivo so potem skrili v tri bunkerje, ki so bili seveda na različnih krajih. Dva bunkerja so Nemci na žalost odkrili, eden pa je dočakal konec vojne. Približno 14.000 fotografij je bilo takrat zbranih in večina jih je danes shranjena v muzeju. Spominjam se, da smo imeli svojega vajenca celo pri belogardistu Kocmurju. Da, krog naših simpatizerjev in aktivistov se je hitro širil. Nismo se pa ukvarjali samo z zbiranjem fotografij. Že leta 1941 smo preslikali vse mogoče fašistične legiti-macije, ki jih je dobil v roke Marko Župančič, sin pokojnega Otona Župančiča.

Ena izmed zanimivih fotografij, ki sem jih naredil v tistem času, je bila goreča vas Rašica nad Ljubljano, posneta iz nekdanje Slavije. Včasih je bilo potrebno za uspelo fotografiranje izvesti že kar prave akcije: tudi po večkrat sem moral s fotoaparatom na cesto in priznam, da me je bilo pošteno strah. Tako smo fotografirali pogreb fašistke Arielle Reye, ki so jo ubili v nekdanji gostilni Lev, pa grozilno parado Mussolinijevih črnih srajc bataljona »M« in mnoge druge. Takšne akcije smo navedno slikali s kakšnega okna, fotografsko opremo smo na kraj slikanja znosili po delih. Če bi se nam zataknilo, bi lahko rekli, da jih nesemo v popravilo. Spominjam se tudi, kako

smo morali poiskati sliko kulturnobundovskega župana Žebota v Mariboru. Ta človek je bil na črni listi VOS. Akcija nam je kljub za vojne razmere veliki razdalji med Mariborom in Ljubljano uspela. Nasprotna akcija pa je bila, da smo uničevali negative in slike naših ilegalcev in vodilnih mož, ki jim je bil okupator za petami. Naj omenim še, da je bilo treba vsako sliko komentirati. Večkrat smo morali s sliko v roki do določenega kraja in se prepričati, če sta slika in kraj istovetna. Če pa me vprašate po nemški sliki, ki je v tistem obdobju naredila name najmočnejši vtis, je to prav gotovo pokol talcev v Celjskem Piskru.

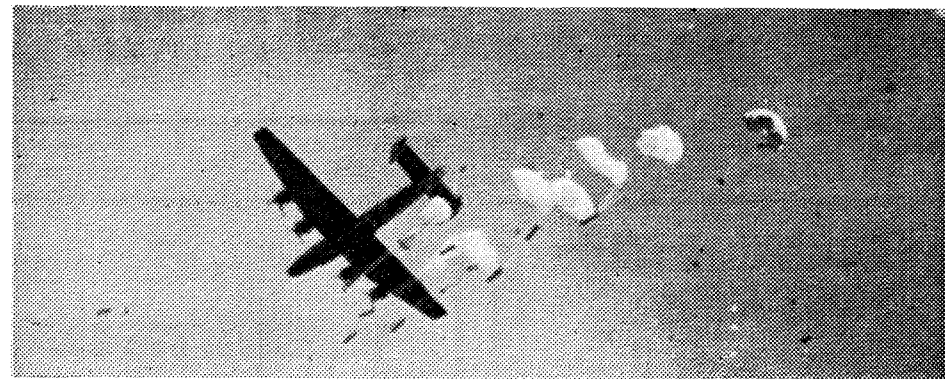
Tako sva že v času kapitulacije Italije. Meseca avgusta se je v Ljubljano vrnil gestapo. Nemci še vedno niso pozabili, da sem jim v Kamniku zažgal arhiv in da sem ukradel županu iz pisarne kup prepustnic s podpisom in žigom, ki jih je mnogo ljudi s pridom izkoristilo. Komaj sem odnesel pete, je Gestapo z zapornim poveljem v roki že trkal na vrata mojega stanovanja. Jaz pa sem bil v Sercerjevi brigadi in nekaj dni zatem sem za Krimom že doživel ognjeni krst. Bilo je to septembra 1943.

Kmalu zatem je prišel v brigado nekdo iz 14. div. z nalogo, da zberem čimveč šoferjev. Le-ti naj bi pobrali vsa motorna vozila, ki so po razsulu italijanskih enot ostala po Dolenjski, in jih pripeljali v Velike Lašče, kjer je bil center uporabnega parka. Imel sem

premestili, sem najprej delal za Tanjug. Pozneje me je France Cerar vključil v foto sekcijo: on je odgovarjal za tehniko, jaz pa za organizacijo. To je bilo v Črmošnjicah. Kmalu smo se preselili v Savinjo vas in od tam v Vojno vas pri Črnomlju, kjer se je delovanje foto sekcije — bilo nas je osem — šele prav razmahnilo. Iz raznih brigad nam je uspelo dobiti nekakšne novinarje — fotoreporterje, kar je delo popestrilo in obogatilo. Ovekovčili smo vse, kar se je tiste dni dogajalo v Beli krajini. Uspelo nam je dobiti tudi nekaj fotoaparatorov. Slikovno gradivo je prihajalo od vsepovsod. Iz Štajerske se je stalno oglaševal tovariš Petek, neumoren poročevalec in fotograf, ki je padel pozimi leta 1944. Večina njegovih štajerskih posnetkov je ostala nekje na Menini planini in jih še do danes nismo uspeli odkriti.

Osvoboditev sem dočakal v Trstu. Tu smo zasedli precej veliko zgradbo na

ZAVEZNIŠKA LETALA MEČEJO OROŽJE, OBLEKO IN KONZERVIRANO HRA-NO (25. decembra 1944 v Črnomlju)

šoferski izpit in tako sem tudi sam sodeloval v omenjenih akcijah. Na eni izmed njih sem se srečal s Perom Popivodo, takratnim načelnikom 14. divizije. Potarnal sem mu, da bi rad šel po tisti svoj nahrbtnik, ki je s kupom filmov in fotoaparatom počival na Golem. Da, mnogo sem mislil na fotoaparati! Naši funkcionarji in komandanti so jih imeli in spomnim se, da sem prav s fotoaparatom tovariša Bračiča naredil nekaj posnetkov. Razvil pa jih je Jože Petek... Z njim sem se srečal tik pred nemško ofenzivo leta 1943 v Velikih Laščah. Na žalost je imel fotografsko opremo samo ze enega človeka. V majhnem kovčku je nosil s seboj improvizirano temnico, v kateri so nastali njegovi znani posnetki iz leta 1943. Spominjam se tudi, da je Čoro Škodlar prinesel iz Ljubljane filmsko kamero in precej filmskega traku. Na žalost pa so filmsko gradivo še v surovem stanju dobili v roke Nemci.

Ob neki priložnosti sem prišel v Ljubljansko brigado kot spremljevalec tovariša Bolka in tudi ostal v njeni izvidniški patroli. Z Ljubljansko brigado sem doživel težke trenutke na Ilovi gori in bil pri Mrzlih Vodicah ranjen. Zaradi zastrupljenja so me 3. decembra 1943 na lojstrskem vozu z drugimi ranjenci vred odpeljali v snežniško bolnišnico. Po treh mesecih sem se priključil Notranjskemu odredu, kjer so me dodelili v kulturniško skupino. Ukvarjali smo se z vojnimi poročevalstvom, s prirejanjem mitingov in podobno. V eni izmed uspešnih partizanskih akcij proti koncu aprila mi je na Ravbarkomandi uspelo priti do fotografskega aparata. Pred tem sem v Grahovem odkril tudi temnico, ki mi je omogočila začeti fotografsko delo v Notranjskem odredu.

V Beli krajini, kamor so me pozneje

Via Carducci 6, kjer je imela prej svoje prostore esesovska propagandna foto sekcija. Po temeljiti preiskavi stavbe smo našli pečat »črne roke«, ki sem ga pozneje izročil muzeju. Dobili smo tudi za poln kamion nemških filmov, ki so se pozneje v Ljubljani izgubili neznanu kam. Takrat sem fotografiral osvoboditev Trsta in miting na Piazza Unita, na katerem so govorili Tomaž Kveder, eden vodilnih garibaldincev in — če se ne motim — predstavnik sovjetske misije.

Povprašal sem ga, če so imeli partizanski fotoreporterji kakšne posebne ugodnosti.

»Kje neki, le včasih smo dobili kakšno vozilo, da smo hitreje prišli na kraj dogajanja. Resda smo imeli pooblastilo od generalštaba, s katerim smo lahko neovirano prihajali na posamezna področja, a vendar je bilo naše delo vse prej kot lahko. Drugače pa sem vse filme in slike vedno nosil s seboj, saj so mi pomenili pravi zaklad. Vem, kako in koliko smo delali! Zato sem prepričan, da je ostalo iz obdobja narodnoosvobodilnega boja še precej slikovnega gradiva, ki ga nekateri posamezniki ljubosumno hranijo v zasebnih albumih... Ko so me pred leti naprosili iz muzeja, da bi pojasnil nastanek posameznih fotografij, sem se spomnil na mnoge sotovariše — fotoreporterje, ki so opravljali veliko delo, a ostali v anonimnosti vse do danes... Hudo mi je bilo tudi, ko sem se spomnil tistih borcev, ki so me v času vojne prosili za spominke posnetke, a nisem mogel ustreči njihovi želji, saj si zaradi pomanjkanja fotomateriala tega nismo mogli privoščiti... Pa še to pripišite, da bi bilo zelo lepo in prijetno, če bi se v bližnji prihodnosti sestali vsi preživeli partizanski fotoreporterji!

ZAPISAL:

SILVO TERSEK

TO JE POSNETEK PEČATA FOTO SEKCIJE PROPAGANDNE KOMISIJE PRI IOOF. NAREDILI SO GA TAKOJ OB PRIHODU V LJUBLJANO LETA 1945. TAKRAT STA SE ZDRUŽILI FOTOTEKSI GLAVNEGA STABA IN SNOS TER SE PRIKLJUČILI TISKOVNEMU URADU PRI PREDSESTVU VIADJE. KATERE NAČELNIK JE BIL JANKO SMOLE, ORGANIZACIJSKI TAJNIK PA STANE VIRŠEK. TA FOTO SEKCIJA JE DELOVALA NA PRESERNOVI CESTI V HISI NASPROTI NARODNEGA MUZEJA. PEČAT JE BIL NAREJEN V DVEH IZVODIH.

v tistem času med drugimi drgnil šolske klopi tudi pokojni Stane Sever. Dve leti in pol je moral čakati na službeno mesto. Potem so ga poslali v neko močvirsko vas, kamor so pošiljali takšne, ki takratnemu režimu niso bili najbolj priljubljeni. Pozneje mu je uspelo priti v Kamnik, kjer ga je doletela vojna.

In potem je beseda stekla, ne da bi mi bilo treba kaj vpraševati:

»Že v prvih dneh okupacije sem imel neprijetnosti z okupatorjem. Priprave za selitev inteligence so bile že v polnem teku in bil je že zadnji čas, da

AGITPROP PRI NOTRANJSKEM ODREDU (leta 1944)

TV-15 ZA MLADINO

BOGATIN

Planinska zveza Slovenije je tudi letoš organizirala zimski tečaj za mladinske planinske vodnike.

Iz koč stopamo v mrzlo jutro. Dolino prekrija sivina, iz katere mole le vrhovi okoliških hribov. Zaskrbljeno pogledujemo proti njim. Nebo brez zvezd ne obeta nič dobrega. Spustimo se v globel pod kočo in nato se začne vzpon. S smučmi na nogah premagujemo strmino. Hladne ude nam ogreje napor. Dvigamo se in spuščamo, iščoč najbolj varno pot. Razmer ne poznamo in moramo biti zelo previdni. Naloga vodij ni lahka, saj odgovarjajo za več kot trideset ljudi. Naučiti jih morajo varne hoje v gore. Še več — ti fantje in ta dekleta so se odločili, da postanejo mladinski vodniki.

Veter neusmiljeno brije okrog nas. Oblaki suhega snega se dvigajo v zrak, ostre iglice nam frčijo v obraz. Tesno se zavijamo v vetrovke in močno sunki vetra, ki se pripodijo po dolini, nas tu in tam zamajejo na smučeh.

V strmini pod Bogatinskim sedlom si snamemo smuč in se začnemo napričo dvigati proti vrhu. Marsikomu se od napora tresejo noge. Na vrhu nas pozdravi tak snežni vrtnec, da se nam zazdi, da nas bo kar odneslo. S premrzlimi rokami si navezujemo dereze. Smuč zasadijo v sneg in v posameznih navezah, s cepini v rokah, začnemo stopati proti Bogatinu. Sneg na grebenu je spihan in trd. Dereze so pošteno zaposlene. Roke se oklepajo cepina in postajajo vedno bolj hladne. Eno izmed tečajnic pospremi inštruktor nazaj na sedlo, ker so ji roke premrle.

Pod vrhom čakamo na trenutek, ko se bomo lahko spustili v dolino. S cepini izkopljemo v sneg votlino, založimo vhod in prižgemo svečo. V šotorih postane kar prijetno...

Na pobočju nad sedlom imamo vaje iz reševanja izpod plazov. Kako enostavno se je vse to slišalo v koči. Dvomim, če je kdo od tečajnikov pomislil tudi na mraz in veter. Odhajamo za eno spoznanje bogatejši — tudi pomagati ni vedno preprosto.

Na sedlu si zopet natikamo smuč. S smučarjijo prek lepe Komne, ki je bila prvotno v načrtu, ne bo nič. V koči se moramo vrniti po najbližji poti, čas in vreme nam ne dopuščata ovinkov. »Pazite na varnostno razdaljo, lahko se utrga plaz!« Smuča zaorjejo po strmini. Drug za drugim izgubljajo s sedla. Padec enega izmed nas povzroči zaplet. Za njim, ki se pobira iz snega, padajo drugi. Nič posebnega, če bi se to ne zgodilo na kraju, ki je najbolj izpostavljen plazovom. Končno na daljnjemo pot. Pred nami je precej strma ledena ploskev. Premrle noge pritiskajo na robnike, toda le nekaterim uspe priti čez brez padca, ki se navadno konča spodaj v mehkem snegu. Spet vzpon, nato spust. Na obrazin okrog sebe vidim utrujenost, a tudi pridih nečesa drugega. Kot bi govorili: »Kdo je zmagal, a?« Ko se ustavimo pred kočo, splavajo pogledi nazaj proti sedlu in Bogatinu. »Zmaga ni bila lahka!« ugotovljamo.

Kdo bi zameril tečajnikom, če so po več kot osmih urah prebitih na mrazu, nekoliko trdo posedli na stole v jedilnici? Zlasti, če si jih slišal čez kakih deset minut prepevati: »Le pojdemo na gore, saj tam je lepo...« Njihove oči pa so govornice: »Glejte, tudi mi smo zmožni odkritega boja z naravo; še več, celo nove moči in radosti nam daje.«

MARIJA LIKAR

NAGRAJENI PRISPEVEK

Pogovor z Albinom Medvedom

DOŽIVLJAJI KURIRJA „TV 24“

V začetku vojne sem bil rudar v Zabukovici, ki je bila zibelka partizanskega gibanja za vso Savinjsko dolino. Zaupali so mi nalogo, da vzdržujem zvezo med rudnikom in partizani. Med drugimi sem jih obveščal tudi o zalozah hrane v rudniškem skladišču. Kadar so bile zaloge dovolj velike, so partizani ponoči vdrl v skladišče in odnesli vse, kar se je dalo odnesti. Ko so me začeli Nemci sumiti, sem se odločil, da grem k partizanom. Da bi zaradi mojega odhoda ne preganjali gospodinje, pri kateri sem stanoval, sem odšel v gozd navidez prisiljen. S partizani sem se dogovoril, da so mi napravili zasedo. Bilo je to v času, ko sem se proti večeru vračal s skupino rudarjev domov. Partizani so planili name, me potegnili s kočesa, mi primazali nekaj prizanesljivih klofut in tako ustvarili videz nasilnega dejanja. In tako sem prišel na eno izmed mnogih kurirskih postaj, ki so delovale med narodnoosvobodilnim bojem širom po Sloveniji.

Preden vam bom povedal nekaj spominov iz teh dni, bi rad spregovoril še nekaj besed o vlogi kurirskih postaj. Ko so leta 1941 nastale prve partizanske čete, se je takoj pokazala potreba po njihovi medsebojni povezavi. V ta namen so začeli ustanavljati kurirske postaje. Partizani so se s pomočjo kurirjev medsebojno obveščali, kajti pošta s svojimi prometnimi sredstvi je bila v rokah okupatorja.

Kurirska postaja »TV 24«, katere član sem bil, se je največ zadrževala okrog Mrzlice, Gornje Rečice in Marije Reke. Povezani smo bili s postajo »TV 25«, ki je delovala na Kozjanskem in Planini, ter »TV 26«. Vmes je bila pomožna postaja »TV 6«, ki se je utaborila nad Rimskim Toplicami. Potrebna nam je bila zato, ker je bila pot proti Kozjanskemu zelo težka, saj je bilo treba prečkati močno zastraženo železniško progo. Naša postaja je imela okrog 15 kurirjev, komandirja postaje, pomočnika komandirja in kuharja. Zvezo smo vzdrževali tudi z Rožno dolino in kurirsko postajo pri Gornilskem. Delo je bilo sila nevarno in je zahtevalo veliko požrtvovalnosti in hrabrosti. Zato ni bilo nič čudnega, da smo bili vsi člani KP ali SKOJ. Veste, med nami ni bilo kurirja, ki bi se kdaj vdal. Izgubili smo okrog 110 kurirjev! Niti enega izmed njih pa niso ujeli živga; ali je padel od sovražnikov krogle ali pa si je sam vzel življenje.

Povedal vam bom nekaj spominov, ki bodo vsaj nekoliko osvetlili življenje kurirjev med vojno:

Bilo je nekega jesenskega večera. S tovarišem sva se približevala levškemu mostu. Ker sva ga že poprej večkrat varno prečkala, nisva sva bila ta večer kaj dosri oprezna. Nenadoma zagledava pred seboj v polkrogu skupino Nemcev, ki jih je komandir razporejeval v zasedo. Sprva sem mislil, da ležijo pred menoj velik kup slame. Do pravega spoznanja sem prišel šele, ko sem zaslišal nemškega komandirja. »Psst, banditi!« je zašepetal. S prijateljem sta se

nec. Po kaki uri hoda sva na nji vi ob poti zagledala med polomljenimi koruznimi stebli moško postavbo. Misli sva, da je nemški vojak. Začela sva streljati, pa je še kar naprej strumno stal! Tudi na vprašanje kdo je, nisva dobila odgovora. Previdno sva se približala in zagledala pravo pravcato ptičje strašilo...

Ob novem letu nam je bilo ukazano, da prepeljemo na Dolensko nekega borca. Vodili smo

takoj vrgla na tla. Nemci so začeli strahovito streljati proti nama. Zdrvela sva ob potoku. Imela sva srečo, da sva se rešila brez ran. Jaz sem izgubil le titovko, ki pa sem jo zlahka nadomestil.

Še isto jesen sva morala s tovarišem brezpogojno prenesti pošto na določeno mesto. Reko Savinjo sva morala prečkati v bližini levškega mostu. Ker je tiste dni močno deževalo, je bila Savinja precej divja in najina naloga vse prej kot lahka. Nekaj časa sva se obotavljala, saj je bilo takšno pobesnelo reko skoraj nemogoče preplaviti. Toda ukaz je ukaz! Torbici s pošto sva si nekako poveznili na glavo in se pogrnala v valove. Dolgo sem se boril, preden mi je uspelo preplaviti reko. Na drugi brez sva prišla kakih tristo metrov niže od mesta, kjer sva bila začela plavati. Najprej sva zila vodo iz škornjev. Bila sva na koncu svojih moči. Poleg tega, da sva bila vsa prezeblja, so naju bolele tudi rane, ki sva jih dobila od raznih predmetov med plavanjem. Kljub temu sva bila še kar razpoložena, saj sva opravila težavno nalogo. Kasneje sva za to smelo dejanje prejela medaljo hrabrosti! Presečenj pa tisti dan še ni bilo ko-

ga prek Kozjanskega. V bližini Zidanega mostu smo prečkali progo in se nato spustili proti Savi. Dvanajst fantov se nas je vkrvalo v rečni čoln. Ko smo prišli do sredine reke, so zaregljale nemške strojnice. Nekaj borcev je popadlo v vodo in za vedno izginilo pod vodno gladino. Drugi smo poskakali v Savo in začeli plavati proti bregu. Kakor hitro smo stopili iz vode, nam je obleka takoj poledela. Po velikem naporu mi je uspelo, da sem prišel do vrha struge. Nenadoma mi je zdrsnilo in ustavil sem se šele v vodi. S težavo sem se izkobil. Nato smo krenili proti Dolenski. Tu smo našli na vrsto zapuščenih hiš, katerih lastnike je okupator izselil. Prav v teh hišah smo našli začasno zavetje.

Proti koncu vojne so me poslali v štab štajerskega sektorja kurirskih postaj. V vodstvu štaba so bili komandant, njegov pomočnik, pa komisar in njegov pomočnik. Poleg vodstva je imel štab zaščitno četo. Komandir te čete sem bil jaz. Štab je bil v nenehni nevarnosti. Nemci so ga hoteli po vsi silji dobiti v krepilje, a se jim to kljub pomoči številnih domačinov izdajalcev ni posrečilo. Tudi listnati gozdovi nam pozimi niso dajali varnega zavetja. Zaradi izdaj je padlo okoli šestintrideset kurirjev.

Svobodo sem dočkal v bližini Oplotnice. Dobro se še spominjam, da me je ob treh zjutraj zbudil tovariš Sergej Kraigher, sedanjí predsednik republiške skupščine. Ukazal mi je dvigniti in postrojiti četo. Borci so nape-to pričakovali, kaj bo. Ko so zvedeli, da je Nemčija kapitulirala, so začeli od veselja streljati vse-vprek. Od tu smo krenili proti Mariboru. Vozil nas je nek nemški ujetnik. Že smo se približevali cilju, ko nenadoma zagledamo pred seboj večjo vojaško enoto. Voznik je prvi spoznal, da je pred nami ruska vojska. Tega srečanja smo bili zelo veseli. Tudi ruske vojske je to srečanje razveselilo. Objemali smo se in vzklikali: »Živel Tito! Živel Stalin!« In tedaj sem slišal iz ust ruskega oficirja nekaj nepričakovanega. »Stalin ni dober!« je zamrmral. Takrat tem besedam nisem posvečal posebne pozornosti, pozneje pa sem se nanje še mnogokrat spomnil.

KRAMLJANJE

Draga tovarišica Milena!

Najprej se vam moram zahvaliti za poslano knjigo in objavljeni prispevek.

Bližamo se koncu drugega meseca letošnjega leta. Zelim ob začetku so bile epe, a danes se upi čedalje bolj podirajo. Vojni spopadi so na dnevnem redu in človek skoraj s strahom pričakuje vsak novi dan. Le kam to vodi?

Koliko toplote in ljubezni do domovine in vere ter zaupanja v lepšo prihodnost je vtikal v svoje verze veliki pesnik naše revolucije Karel Destovnik-Kajuha! Za to je žrtvoval tudi svoje mlado življenje. Njegove pesmi me vedno presunejo in prisiliijo, da znova in znova razmišljam o nesmislu nasilja in tropljenja. Mi lahko poveste, zakaj so ljudje tako gluhi za klice trpečih?

Dne 22. februarja smo se spominjali tragične smrti Karla Destovnika-Kajuha v Belih vodi nad Šoštanjem in tega dne sem se spomnila tudi pripovedi svoje tete, ki mi je o prvem srečanju s Kajuhovo materjo povedala tole:

Spoznali sva se na parti-zanskem mitingu prvo leto svobode. Vrstile so se točke kulturnega programa. Ob koncu je nastopila mladinka Iva. V roki je držala šopek vrtnic in zelenja. Doživetno in s solzami v očeh je recitirala Kajuhovo pesem, ki je zbrane ganila do solz. Ne spominjam se več, kateri verz so to bili, saj so njegove pesmi vse tako lepe. Nenadoma je Iva stopila h Kajuhovi mami in ji dejala: »Ker tega cvetja ne morem položiti na grob Karla Destovnika-Kajuha, ga izročam njegovi materi!« V dvorani je nastala grobna tišina. Vse oči so bile uprte v dvojico na odru. Iva je molče objela ženo, ki je od presenečenja za trenutek onemela, nato pa tiho odgovorila: »Hvala!« Po mitingu smo Kajuhovo mamo spremili na njen dom. Prosili smo, naj nam pove kaj o Karliju, kakor »a je rada klicala. Z veseljem je ustregla naši prošnji.

Že zgodaj sem pri njemu opazila tisto, po čemer se je razlikoval od drugih otrok. »Njegova nesebičnost, dobrotljivost in občutljivost so bile skoraj pretirane. To sem opazila že tedaj, ko je obiskoval otroški vrtec, še bolj pa potem, ko je hodil v šolo. Ko se je ubil njegov najboljši prijatelj Franc Primic, je bil Karli strašno potr. Bala sem se, da izgube ne bo nikoli prebolel. Pripovedovali so, da je v šolski klopi glasno in dolgo jokal. Še mlad je tudi dojel krivice, ki so v stari Jugoslaviji težile delavski razred, in tega tudi ni skrival. Izključili so ga iz šole! Dober in iskren prijatelj naše družine France Mravljak mi je pomagal, da sem sina vpisala v mariborsko gimnazijo, ki jo je z uspehom obiskoval. Nemci so ga kmalu po začetku vojne zaprli, a ga zaradi pomanjkanja dokazov izpustili. O njegovem delovanju do odhoda k partizanom in v gozdovih pa gotovo vse veste...«, je sklenila Kajuhova mama.

Prejmite lepe pozdrave!
ANICA DOBRAVC
Gačnik 81
p. Pesnica

Draga Anica!

Kdo bi vedel! A se ne sramujem te nevednosti, deklica, le boli me. Sprašuj naprej in vztrajno! Sprašujte vsi, ki vam ni vseeno, kakšen bo jutrišnji dan. Nekega dne morate dočakati odgovor in — upajmo — tudi zdravilo za to uničujočo bolezen človeštva.

Lepo pozdravljena!
MILENA

DOGODEK OB KAPITULACIJI ITALIJE

»NEKEGA DNE SO ME TERENCEI POSLALI PO HRANO ZA PARTIZANE. BILO JE RAVNO OB KAPITULACIJI ITALIJE. V PIVKI SEM NALETEL NA ITALIJANE, KI SO DELILI CIGARETE. POSTAVIL SEM SE V VRSTO IN ČAKAL. ČEZ NEKAJ ČASA JE PO CESTI PRIKORAKALA SKUPINA KARABINERJEV. NJIHOV VODJA JE ZACEL BREZ VZROKA STRELJATI V NIČ HUDEGA SLUTEČE LJUDI. TOVARISA, KI JE BIL Z MENOJ, SO UBILI. MENE JE KROGLA ZADELA V RAMO. ODPELJALI SO ME DOMOV, KJER MI JE ZENA NUDILA PRVO POMOČ. RANA SE JE ZACELILA, POSLEDICE PA SE DANES ČUTIM.«

TA DOGODEK MI JE PAVEDAL SOSED.

MARTA ČESNIK

MARTIN PUSTATIČNIK

BESEDE IN DEJANJA

Smeh nam je potreben

Smeh nam je potreben — je rekel Blažo Jovanović (predsednik ustavnega sodišča Jugoslavije) — Ne vidim razloga, da bi ga prepovali. Jasno, satira in humor ne smeta nekaj za vsako ceno izkrivljati in prekoračiti norm dobrega okusa, pač pa obdržati izraz objektivnih gibanj v katerih njihov avtor živi. Sicer pa se tako humor, kakor tudi satira lahko razvijata v deželah, kjer je ustvarjanje svobodno in izražanje umetniških del popolno. Takšno — kakršna je tudi naša družba.

Večernje novosti — 18. II. 1971

Carina izključno iskalni instrument

Če naj verjamemo podatku, da federacija zdaj že malodane 50 % svojih proračunskih potreb dotira iz dohodkov carin, potem ima gospodarstvo vsekakor utemeljen razlog za trditve, da carine pri nas že zdavnaj ne odigravajo več vloge regulatorja blagovne izmenjave, marveč da so se izrodile v izključno fiskalni instrument, ki konec koncev ob avtomatičnem in po devalvaciji še povečanem dotoku teh sredstev še spodbuja prekorakevanje proračunske porabe.

Gospodarski vestnik — 19. II. 1971

Letošnje zaposlovanje

V zveznem zavodu za delo ocenjujejo, da se bo letos v družbenem sektorju zaposlilo kakih 190.000 novih delavcev. V to število je vračunanih tudi približno 70.000 do 80.000 delovnih mest, ki bodo ostala prosta zaradi upokojitvev. Računajo, da bo letos odšlo na delo v tujino po redni poti več kot 100.000 Jugoslovancev, prav toliko pa verjetno mimo služb za zaposlovanje. Sedaj je v zavodih za zaposlovanje registriranih približno 320.000 ljudi, ki iščejo delo.

Delavska enotnost — 20. II. 1971

Odstavili so podpredsednika občine

Obdorniki občinske skupščine Ub (Srbija) so 18. februarja izglasovali nezaupnico podpredsedniku občinske skupščine Radiši Lukiću. Do sklepa o tem, da ga odstavijo s tega položaja, je prišlo po prometni nesreči na cesti Ub—Valjevo prejšnji teden. Podpredsednik občine je s svojim avtomobilom hudo poškodoval 17-letnega Akentija Obradovića ter nadaljeval vožnjo, ne da bi pomagal poškodovanemu.

Borba — 19. II. 1971

Benificiranje na 15.000 delovnih mestih?

Delavci, ki delajo na izjemno težkih delovnih mestih, imajo pravico do benificiranja delovne dobe. Takšnim delavcem se v določenih pogojih delovna doba šteje s povečanjem.

Med razpravo o spremembah in dopolnitvah zakona o ugotavljanju delovnih mest, na katerih se delovna doba benificira, je predlagatelj omenjenega zakona zbral veliko zahtevkov, po katerih naj bi se delovna doba benificirala kar na 45.000 delovnih mestih.

Gospodarski vestnik — 16. II. 1971

TEDNIK »TV-15« JE TVOJ NAJBOLJŠI PRIJATELJ

CENIK MALIH OGLASOV

Poizvedbe, vabila, objave, obvestila, zahvale in podobno — do 10 vrstic — 10 dinarjev. Če znaša besedilo več kot 10 vrstic, stane vsaka nadaljnja vrstica 1,50 din. Objave s komercialno vsebino: do 10 vrstic 30 dinarjev, vsaka nadaljnja vrstica 5 dinarjev. Pravni nasveti so za naročnike brezplačni, drugim zaračunavamo dejanske stroške, a največ do 15 dinarjev. Osmrtnice (kratke nekrologe) objavljamo brezplačno, njihovih tekstov in pripadajočih fotografij ne honoriramo in ne vračamo.

ob stoletnici pariške komune

Sedemdeset dni (5)

Versajske enote so na desnem krilu Dombroskega 13. in 14. maja zasedle Clichy-la-Garenne. Medtem ko so od 8. do 11. aprila divjali hudi boji na desnem sektorju, je bilo v centru in na levem sektorju še kolikor toliko mirno. Tako kmalu po tistem so se začeli odločilni boji za zavzetje trdnjav Issy in Vanves. Komunardi so se od 22. aprila imenitno bojevali in odbili so vse napade na trdnjavi. Obenem je divjal tudi boj za Ford-de-Montrouge. Do 25. aprila je versajsko topništvo poškovalo ali onesposobilo vse topove v trdnjavi Issy, tako da so topniško zaščito te trdnjave prevzeli sosednji Vanves in Montrouge, baterija pri Point-de-Jouru ter topovi z jugozahodnih utrdb Pariza. Trdnjavi Issy so precej pomagale tudi ploveče baterije in topovnjače na Seini.

Navzlic tolikšnemu odporu se je versajskim enotam posrečilo, da so ob močni pomoči iz Sévresa do konca aprila obkrožile tudi okrožje Issy. Maloštevilni branilci (nekaj sto vojakov) so odbili predlog za predajo ter se tako zavestno uprli izredno močnemu sovražniku: nekaj deset tisoč mož in več kot 200 topov. Versajčani so 2. maja prešli v neposredni napad na trdnjavo Issy. S topovi so jo popolnoma uničili, potem pa jo 8. maja zasedli. Dne 14. maja je padla trdnjava Vanves, medtem pa še trdnjavi Arcueil in Ivry. Tako so versajske enote do sredine maja prišle pod obzidje Pariza ter se začele pripravljati na napad in zasedbo francoske prestolnice v rokah komunardov.

Po padcu trdnjave Issy je Rossel dal ostavko, v časopisju pa je priobčil odprto pismo, v katerem je položaj pariške komune iz Pariza prikazal v najtemnejših barvah. Njegovo dejanje je izredno slabo vplivalo na bojno moralo komunardov. Rossela so 10. maja aretirali in zaprli, na položaj najvišjega vojaškega voditelja pa je prišel Delecluse, ki je bil revoluciji popolnoma predan, vendar pa nič kaj več vojskovanja. Odbor javne rešitve je takoj nato sklenil, da postavi poleg vseh komandantov armad (obrambni sektorji so se nekaj časa imenovali armade) tudi komisarje, člane pariške komune. Komisarji so veljali za najvišje politične voditelje, med drugim pa so morali skrbeti za to, da preprečijo morebitno uvedbo vojaške diktature v komuni. Komisar pri generalu Dombrowskem je bil Simon Dereure, pri generalu La Cecilii je bil Jules-Paul Johannard, pri generalu Vrublewskem pa Nicolas-Cecile Mellet.

Zaradi razvoja dogodkov so v začetku druge polovice maja reorganizirali obrambo Pariza. Obrambo desnega sektorja mesta, ki je bil širok kakšnih deset kilometrov (od predmestja Montmartre do Seine), so zaupali generalu Dombrowskemu. Na tem sektorju je bilo 6000 do 8000 bojevnikov komune. Na nasprotni strani so versajske enote (torej na istem sektorju) štejele 25.000 do 30.000 mož in več kot 60 topov. Levi sektor mesta je branil general Vrublewski: na desetih kilometrih fronte je imel prav tako 6000 do 8000 mož, nasprotnik pa okoli 30.000 vojakov in 75 težkih topov. Povprečna operativna gostota versajskih enot je bila zelo velika: okoli 6000 vojakov in deset težkih topov na kilometer fronte. Mac Mahon je sklenil izvesti koncentričen napad na mesto. Računal je s tem, da mestne utrdbe uniči z dolgotrajno artilerijsko predpripravo, potem pa izvede poglobitni udarec z dvema korpusoma iz Bulonskega gozda preko Porte de Saint-Cloud in Porte d'Auteil proti središču mesta. Pomožni udarci naj bi bili izpeljani s približno enakimi močmi, in sicer na severozahodu preko Porte de Neuilly, na jugozahodu preko Porte de Sevres in Porte de Ver-

Barikada s topom

sailles. Obenem naj bi z dvema divizijama napadli komunarde o' zadaj, in sicer s severovzhoda od Saint-Denisa do Aubervilliersa: skozi nemško vojsko.

Povedati je treba, da so se Versajčani sporazumeli s poveljstvom nemških okupacijskih sil, da nemška 3. armada zapre severovzhodne in vzhodne dohode k mestu, južne pa versajski konjeniški korpus.

Odpor zoper tolikšne sile bi bil mogoč edino z mobilizacijo doslej še neizrabljenih moči Pariza. Razen tega bi morali okrepiti obrambo mesta z zadostnim številom novih barikad. Toda storili so le malo. Navsezadnje bi bili morali v celoti reorganizirati obrambo

prestolnice. Odgovornost za to, da je bila obramba mesta precej zanemarljiva, je prav gotovo greh obdobja javne rešitve in vojne komisije.

Močan in nenehen topovski ogenj je prisilil komunarde, da so se umaknili z utrdb na pariškem obzidju. Nekih vohun je obvestil versajske enote, da Porte Saint-Cloud in bližnje utrdbe sploh niso zasedene. Tako sta dve versajski četi 21. maja popoldne brez boja zavzeli ta vrata in dve sosednji utrdbi ter zasekali vrzel v obrambo mesta. Versajčani so potem vdrli skozi vrzel ter po manjših spopadih zasedli Porte d'Auteil, Porte de Sevres in Porte de Versailles, nato pa prodrli v predmestje Passy. Do 22. maja ob zori so Versajčani imeli v Parizu okoli 100.000 vojakov, v rokah so imeli predmestij Passy in Tuteil ter precejšen del predmestja Grenelle. Tako so se lahko dobro pripravili za nadaljnje prodore.

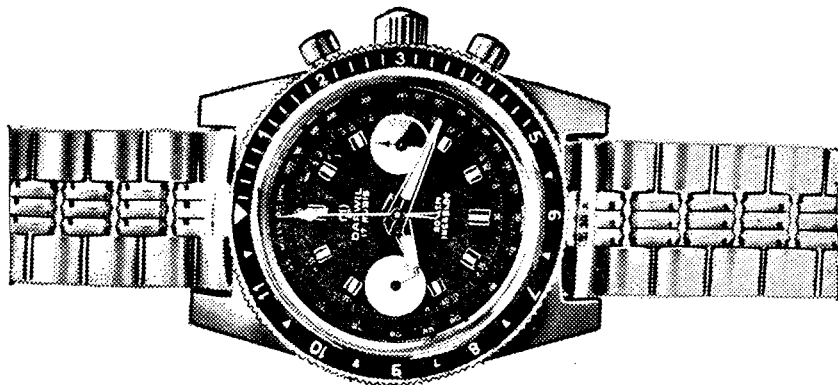
Zjutraj 22. maja je bil Pariz tako rekoč pred padcem. Glavnina versajskih sil (11 divizij) je bila v mestu. Toda Parizani še niso klonili. Bili so pripravljeni, da se bojujejo za slednje okrožje, za vsako ulico in za vsako hišo. Takoj so začeli graditi barikade. Mladeničem in možem so se navdušeno pridružili starci, ženske in otroci. V zadnji številki uradnega glasila pariške komune je pisalo: »V poslednjem boju, ki traja že 48 ur, je prebivalstvo Pariza pokazalo vso odločnost, ki je sposobno: otroci gradijo barikade, ki jih branijo njihovi očetje, ženske in celo matere pa z orožjem v roki z besedo in zgledom bodrilo moške.« Toda voditelji pariške komune niso organizirali bojev, da bi se tako centralizirano, načrtno in skladno uprli versajskim vojakom, marveč so mislili, da zadošča že navdušenje množic. »Pomanjkanje centralizacije in oblasti je pariško komuno stalo življenje,« je zapisal Engels. Discipline ni bilo, centralnega vodstva tudi ne, tako da so se številni bataljoni narodne straže svojevoljno omejevali na obrambo svojih okrožij in ulic, namesto da bi bili napoteni v najbolj ogrožene predele Pariza. Dogajalo se je, da so barikade gradili tam, kjer sploh niso bile potrebne.

Konec prihodnjic

Biseri
proizvodnje

DARWIL

V vseh je vgrajen specialni mehanizem izredne preciznosti. Najnovejši urah DARWIL — vgrajen DARBLOCK, ki šteti vsako DARWIL uro proti udarcem in pretresom. DARWIL Superavtomatik SNOW STAR cronometer je pojem elegancije in točnosti. DARWIL LORD 71 Special Flat DARBLOCK. DARWIL LADY 71 DARBLOCK — ženska moda 1970. GENERALNO ŠVICARSKO ZASTOPSTVO

NUDIMO PO SVETOVNIH KONKURENČNIH CENAH NAJVEČJO. IZBIRO NAKITA IZ 14, 18 IN 22 KARATNEGA KONTROLIRANEGA ZLATA.

Prodaja s posebno garancijo! Na zalogi vedno 600 modelov ur DARWIL in ARETTA. Ure znamke DARWIL in ARETTA lahko kupite tudi v specializiranih trgovinah in veletrgovinah v Jugoslaviji. Servisi so v vseh, večjih mestih Jugoslavije. DARWIL — TRST, PIAZZA S. ANTONIO NUOVO 4/I-II